

Паулу Коелю

Вероника решава да умре

На 11 ноември 1997 г. Вероника реши, че най-сетне е дошъл моментът да се самоубие. Почисти старателно стаята в женския манастир, където живееше под наем, изключи радиатора, изми си зъбите и си легна. Взе от нощното шкафче четирите опаковки с приспивателни. Вместо да стрие хапчетата и да ги разбърка с вода, реши да ги изпие едно по едно, тъй като между намерението и изпълнението има дълъг път, а тя искаше да бъде в състояние да се разкае по средата. Но след всяко погълнато от нея хапче убедеността ѝ нарастваше: пет минути по-късно опаковките бяха празни.

Понеже не знаеше колко време точно ще мине, докато изгуби съзнание, бе оставила на леглото си едно френско списание – „Ом“, от този месец, току-що пристигнало в библиотеката, където работеше. Въпреки че не се интересуваше особено от информатика, прелиствайки списанието, откри една статия за някаква компютърна игра (един от онези оптически дискове), измислена от бразилския писател Паулу Коелю, с когото случайно се бе запознала по време на една конференция в кафенето на хотел „Гранд Юнион“. Двата бяха разменили няколко думи и след това неговият издател я бе поканил на вечеря, но компанията бе голяма и нямаше възможност да разговарят по-обстойно върху някаква тема.

Фактът, че се бе запознала с автора, я навеждаше на мисълта, че той е част от нейния свят, и ако прочетеше някакъв материал за работата му, времето щеше да мине по-бързо. Докато чакаше смъртта, Вероника започна да чете за информатиката – тема, която ни най-малко не я интересуваше, но това отговаряше на начина ѝ на живот; тя винаги бе търсила онова, което е най-лесно, най-достъпно. Като това списание например.

За нейно учудване обаче първият ред на текста я извади от обичайната ѝ пасивност (приспивателните още не се бяха разтворили в стомаха ѝ, но Вероника беше пасивна по природа) и я накара за пръв път в живота си да повярва на една фраза, която беше на мода сред приятелите ѝ: „Нищо на този свят не става случайно.“ Защо точно този първи ред, и то в момента, когато бе започнала да умира? Какво послание се криеше в това, което бе прочела, ако наистина съществуват скрити послания, а не просто обикновени съвпадения?

Под картинката, илюстрираща въпросната компютърна игра, журналистът започваше статията с въпроса:

„Къде се намира Словения?“

„Никой не знае къде се намира Словения – помисли си тя. – Дори това не знаят.“

Но въпреки това Словения съществуваше, беше навън, вътре, в околните планини и на площада пред очите ѝ: Словения беше нейната родина.

Захвърли списанието, не искаше точно сега да се възмушава от един свят, който не знаеше, че съществуват словенци: честта на нацията ѝ повече не я засягаше. Бе настъпил часът да се гордее със самата себе си, да разбере, че е в състояние да напусне този живот, че най-сетне се е осмелила: каква радост! И вършеше това по начина, за който винаги бе мечтала – с хапчета, които не оставят следи.

Вероника бе търсила хапчетата почти шест месеца. Тъй като все не успяваше да си ги набави, накрая бе започнала да обмисля дали да не си пререже вените, макар и да знаеше, че стаята ѝ щеше да се напълни с кръв и монахините щяха да се смеят и притеснят. Но самоубийството изисква от хората първо да помислят за себе си, а после за другите. Бе склонна да направи всичко възможно смъртта ѝ да не причини голяма суматоха, ала щом като единственият начин бе да си пререже вените, не ѝ оставаше нищо друго – а монахините щяха да почистят стаята и скоро след това да забравят историята, защото в противен случай щеше да им е трудно да я дадат отново под наем. Дори и в края на XX век хората все още вярват в призраци.

Тя би могла, разбира се, да се хвърли от някоя от малкото високи сгради в Любляна, но нали подобна постъпка щеше да причини допълнителни страдания на родителите ѝ? Освен че щяха да бъдат шокирани от смъртта на дъщеря си, щеше да им се наложи да идентифицират обезобразеното ѝ тяло: не, това разрешение на въпроса бе по-лошо, отколкото от нея да тече кръв, докато умре, защото щеше да остави неизлечими травми у двама души, които желяха единствено нейното добро.

Постепенно ще приемат смъртта на дъщеря си, но сигурно ще им е невъзможно да забравят размазания ѝ череп.

Да се застреля, да скочи от сграда, да се обеси – всичко това противоречеше на женската ѝ природа. Когато решат да се самоубиват, жените избират по-романтични начини – прорязват си вените или гълтат свръхдоза приспивателни. Изоставените принцеси и холивудските актриси са дали много примери в това отношение.

Вероника знаеше, че в живота винаги трябва да изчакаш най-подходящия момент, за да действаш. Случи се така: двама нейни приятели, трогнати от оплакванията ѝ, че напоследък не може да спи, я снабдиха – всеки поотделно – с по две опаковки от някакъв силен наркотик, който вземаха музикантите от едно местно заведение.

Цяла седмица Вероника държа четирите опаковки на ношното си шкафче, като флиртуваше с приближавашата смърт и се сбогуваше – без никаква сантименталност – с това, което наричат Живот. Сега бе доволна, че е отишла докрай, и скучаеше, понеже не знаеше какво да прави с малкото време, което ѝ оставаше.

Отново се замисли върху абсурдното изречение, което току-що бе прочела. Как е възможно статия за компютри да започне с такъв идиотски въпрос: „Къде се намира Словения?“

Но тъй като не си намери по-интересно занимание, реши да изчете материала докрай. От статията разбра, че заради по-евтината работна ръка въпросната игра се произвежда в Словения – тази странна държава, за която сякаш никой освен хората, които живеят в нея, не знаеше къде се намира. По случай лансирането на продукта преди няколко месеца френската фирма производител бе организирала коктейл за журналисти от цял свят в един замък в Блед.

Вероника си спомни, че бе чула за коктейла, който се бе превърнал във важно събитие за града. Не само защото замъкът бил украсен така, че максимално да се доближи до средновековната атмосфера на въпросната игра, но и заради последвалия в местната преса спор: присъствали немски, френски, английски, италиански, испански журналисти, а не бил поканен нито един словенец.

Авторът на статията в „Ом“ – който сигурно идваше за пръв път в Словения за сметка на редакцията и с намерението да ухажда журналистките, да говори неща, смятани за интересни, да яде и да пие безплатно в замъка – бе решил да започне материала с една шега, която вероятно много би се харесала на дълбокомислещите интелектуалци в неговата страна. Сигурно е разказвал на приятелите си в редакцията неверни истории за местните нрави или за старомодния начин на обличане на словенките.

Негова си работа! Вероника умираше и би следвало да се замисли за други неща, като например дали съществува живот след смъртта, или в колко часа ще открият тялото ѝ. Въпреки това обаче – или може би точно заради това, заради важното решение, което бе взела – тази статия я дразнеше.

Погледна през прозореца на манастира към малкия площад на Любляна. „След като не знаят къде е Словения, то тогава Любляна за тях сигурно е миг“, помисли си тя. Като Атлантида, Лемурия и изгубените континенти, които съществуват във въображението на хората. Никъде по света не би се намерил човек, който да започне статия, питайки

например къде се намира връх Еверест, дори и никога да не е бил там. В центъра на Европа обаче един журналист от известно списание не се срамуваше да зададе подобен въпрос, защото знаеше, че на повечето негови читатели не им е известно къде се намира Словения. Както и Любляна, нейната столица.

Именно в този момент Вероника откри начин да запълни времето – бяха изминали вече десет минути, а все още не бе забелязала никаква промяна в организма си. Последната постъпка в живота ѝ щеше да бъде да напише писмо до списанието и да обясни, че Словения е една от петте републики, създадени след разпадането на бивша Югославия. Щеше да го остави вместо предсмъртно писмо.

Впрочем нямаше да даде никакви обяснения относно истинските причини за смъртта си. И когато откриеха тялото ѝ, щяха да стигнат до извода, че се е самоубила, защото в някакво списание не знаят къде се намира родината ѝ. Засмя се при мисълта за предстоящата полемика във вестниците, за хората, които щяха да са „за“ или „против“ самоубийството ѝ в защита на националната кауза. Изненада се от бързината, с която бе променила желанието си. Само преди миг си бе мислила точно обратното – че светът и неговите географски проблеми вече не я засягат.

Написа писмото. В този момент бе в хубаво настроение и се замисли дали наистина е необходимо да умира, но вече бе глътнала хапчетата и бе твърде късно да променя решението си. И друг път е била в хубаво настроение – не се самоубиваше поради това, че е тъжна, огорчена жена, живееща в постоянна депресия. Много следобеди от живота си се бе разхождала весела по улиците на Любляна, бе гледала от прозореца на стаята си в манастира как вали сняг на малкия площад със статуята на поета. Веднъж ѝ се случи да витае из облаците цял месец, защото някакъв непознат ѝ бе подарил цвете на същия този площад.

Вяруваше, че е съвсем нормална. Решението ѝ да умре се дължеше на две съвсем прости причини и тя бе сигурна, че ако ги обясни в писмо, много хора ще се съгласят с нея.

Първата причина бе, че всичко в живота ѝ бе едно и също и след като преминеше младостта, щеше да настъпи разрухата, старостта щеше да започне да оставя необратими следи, щяха да дойдат болестите, а приятелите – да си отидат. В крайна сметка животът занапред нямаше да ѝ донесе нищо хубаво, дори напротив, походите за страдание щяха да се увеличат многократно.

Втората причина бе по-философска: Вероника четеше вестници, гледаше телевизия и следеше това, което става по света. Нещата

вървяха в погрешна посока, а тя нищо не можеше да стори, за да поправи положението, и това я караше да се чувства съвсем безполезна. Впрочем след малко ѝ предстоеше последното събитие в живота ѝ, а то обещаваше да бъде различно: смъртта. Написа писмото до списанието, спря да мисли по въпроса и се съсредоточи върху по-важни неща, по-близки до това, което изживяваше – или доживяваше – в тази минута.

Опита се да си представи какво е да си мъртъв, но съвсем безуспешно. Така или иначе, нямаше нужда да се безпокои за това, тъй като щеше да го разбере след няколко минути. Колко ли минути щяха да бъдат? Нямаше представа. Радваше се обаче, че ще узнае отговора на въпроса, който всички си задаваха: съществува ли Бог?

За разлика от много хора, това не беше най-голямото вътрешно противоречие в живота ѝ. По време на бившия комунистически режим официалното образование твърдеше, че животът свършва със смъртта, и тя накрая свикна с тази мисъл. От друга страна, поколението на родителите ѝ, а също и на техните родители все още ходеше на църква, на поклонения, молеше се и бе абсолютно убедено, че Бог чува това, което хората казват.

На двайсет и четири години, след като бе изживяла всички позволени неща – а те не бяха малко, – Вероника почти бе сигурна, че всичко свършва със смъртта. Ето защо бе избрала самоубийството: то бе свобода. Забравя навеки.

Дълбоко в сърцето ѝ обаче оставаше съмнението: а ако Бог наистина съществува? Хиляди години цивилизация бяха превърнали самоубийството в табу, в престъпление спрямо религиозните норми: човек се бори, за да оцелее, а не за да се предаде. Човешката раса трябва да се размножава. На обществото му е необходима работна ръка. На семейството му е нужна някаква причина, за да не се разпадне, след като любовта угасне, а на държавата ѝ трябва да войници, политици и артисти.

„Ако Бог съществува, в което аз, откровено казано, не вярвам, ще си даде сметка, че човешките възможности за разбиране си имат граници. Именно Той е създал този объркан свят, изпълнен с мизерия, несправедливост, алчност, самота. Вероятно е имал хубави намерения, но резултатите са много лоши; ако Бог съществува, би трябвало да е благосклонен към създанията, решили да напуснат по-рано тази земя, дори би могъл да ни помоли да Му простим, че ни е накарал да преживеем всички тези неща.“

По дяволите табутата и суеверията! Религиозната ѝ Майка казваше: „Бог знае миналото, настоящето и бъдещето.“ В такъв случай той я е

пратил на този свят с пълното съзнание, че в един момент тя ще сложи край на живота си, и нейната постъпка не би трябвало да Го шокира.

Вероника започна да усеща леко гадене, което постепенно се усилваше. Изминаха още няколко минути и тя вече не бе в състояние да задържи вниманието си върху площада, който се виждаше от прозореца ѝ. Знаеше, че е зима, сигурно беше към четири часа следобед, слънцето бързо залязваше. Знаеше, че други хора ще продължат да живеят. В този миг едно момче мина край прозореца ѝ и я видя, без изобщо да предполага, че тя всеки момент ще умре. Група боливийски музиканти (Къде се намира Боливия? Защо вестникарските статии не задават този въпрос?) свиреше пред статуята на Франце Прешерн, великия словенски поет, оставил дълбоки следи в душата на народа ѝ.

Дали ще чуе докрай мелодията, която се носеше от площада? Ще ѝ остане хубав спомен от този живот: залезът, песента, която разказваше за мечтите на хората от другия край на света, топлата, уютна стая... Красивият и жизнерадостен младеж, който минаваше, бе решил да спре и се бе загледал в нея. Тя усещаше, че лекарството вече е започнало да действа, следователно той бе последният човек, когото виждаше.

Младежът се усмихна. Тя отвърна на усмивката му – нямаше какво да губи. Той кимна; тя се престори, че гледа в друга посока, за да му покаже, че е прекалил. Сконфузен, той отмина, забравяйки завинаги това лице, видно на прозореца.

Но на Вероника ѝ стана приятно, че още веднъж някой я бе пожелал. Не се самоубиваше поради липса на любов. Родителите ѝ я обичаха, тя нямаше финансови проблеми, нито пък страдеше от неизлечима болест.

Вероника бе решила да умре през този хубав следобед в Любляна, когато на площада свиреха боливийски музиканти, а един младеж бе минал край прозореца ѝ. Радваше се на това, което виждаха очите ѝ и чуваха ушите ѝ. Радваше се, задето няма да се наложи да гледа същите тези неща още трийсет, четирийсет, петдесет години, защото щяха да изгубят оригиналността си и да се превърнат в трагедията на един живот, в който всичко се повтаря, а днешният ден никога не се различава от утрешния.

Заболя я стомахът и се почувства много зле. „Виж ти, а аз си мислех, че от свръхдоза приспивателни веднага ще заспя.“ Вместо това обаче се появи странно бучене в ушите ѝ и желание да повърне.

„Ако повърна, няма да мога да умра!“

Реши да не обръща внимание на коликите, насочи вниманието си

към нощта, която бързо се спускаше, към боливийците, към хората, които започваха да затварят магазините и да си тръгват. Шумът в ушите ѝ ставаше все по-оглушителен и за пръв път, откакто бе взела хапчетата, Вероника изпита страх, ужасен страх от неизвестното.

Но всичко стана много бързо. Тя почти веднага загуби съзнание.

Когато отвори очи, Вероника не си помисли: „Сигурно съм на небето.“ На небето едва ли има флуоресцентна лампа, която да осветява обстановката, а и болката, която се появи след част от секундата, бе типична за Земята. Ох, тази земна болка е неповторима, с нищо не можеш да я сбъркаш!

Размърда се и болката се усили. Появиха се множество светещи точки, ала Вероника разбра, че това не са звездите от рая, а последица от силните страдания.

– Дойде в съзнание – чу тя женски глас. – В момента сте с двата крака в ада, възползвайте се!

Не, това не можеше да е истина, този глас я заблуждаваше. Не беше в ада – усещаше силен студ, а от устата и носа ѝ излизаха пластмасови тръбички. Една от тези тръбички бе напъхала дълбоко в гърлото ѝ и я задушаваше.

Размърда се, за да я извади, но ръцете ѝ бяха вързани.

– Шегувам се, не сте в ада – продължи гласът. – По-лошо е от ада, където всъщност никога не съм била. Намирате се във „Вилет“.

Въпреки болката и чувството, че се задушава, Вероника за част от секундата разбра какво се е случило. Бе направила опит за самоубийство, но някой се бе появил навреме и я бяха спасили. Може да е била монахиня или приятелка, дошла да я посети без предупреждение, или пък някой, който е решил да ѝ върне отдавна забравена книга. Така или иначе, бе оцеляла и се намираще във „Вилет“.

„Вилет“, прочутата и страховита лудница, която съществуваше от 1991-а – годината на независимостта на страната. По онова време група европейски предприемачи, убедени в това, че разделянето на бивша Югославия ще стане по мирен път (и наистина в Словения войната бе продължила само единадесет дни), бяха получили разрешение да открият болница за душевно болни в бивша казарма, изоставена заради скъпо струващата поддръжка.

Една след друга обаче започнаха войни: най-напред в Хърватия, после в Босна. Предприемачите се разтревожиха: парите за инвестицията идваха от капиталисти от най-различни краища на света, не знаеха

дори и имената им, така че бе невъзможно да се срещнат с тях, да се оправдават, да ги молят да проявят търпение... Разрешиха проблема, като въведоха практики, които никак не бяха препоръчителни за една психиатрия, и за младата нация, която току-що бе излязла от един толерантен комунистически режим, „Вилет“ започна да символизира най-лошото от капитализма: достатъчно бе да платиш, за да си осигуриш място вътре.

И много хора, когато поискаха да се освободят от член на семейството заради спорове относно наследство (или неморално поведение), даваха цяло състояние и получаваха медицинско свидетелство, което разрешаваше хоспитализирането на проблемните деца или родители. А други, за да се спасят от дългове или да оправдаят някои свои постъпки, които можеха да ги вкарат за дълги години в затвора, престояваха известно време в психиатрията и излизаха оттам, освободени от финансови задължения и съдебни процеси.

„Вилет“ – мястото, откъдето никой никога не бе успял да избяга. Мястото, където истинските луди – изпратени там от правосъдието или от други болници – се бяха смесили с онези, които бяха набедени или се преструваха на луди. В резултат на това бе настъпила истинска бъркотия и пресата непрекъснато публикуваше истории за малтретирания и злоупотреби, въпреки че никога не бе получавала разрешение да влезе и да види какво става там. Правителството разследваше получените сигнали, но не успяваше да намери доказателства, а акционерите заплашваха, че ще разтръбят колко е трудно да се влагат чужди инвестиции в тази страна, и институцията продължаваше да съществува, като ставаше все по-стабилна.

– Леля ми се самоуби преди няколко месеца – продължи женският глас. – Живя почти осем години, без да излиза от стаята си, където ядеше, дебелееше, пушеше, вземаше успокоителни и през по-голямата част от времето спеше. Имаше две дъщери и мъж, който я обичаше.

Вероника се опита да обърне глава в посока на гласа, но бе невъзможно.

– Видях я да реагира един-единствен път: когато мъжът ѝ си намери любовница. Тогава тя започна да вдига скандали, да чупи чаши, отслабна с няколко килограма. Седмици наред съседите не можеха да спят от нейните крясъци. Може да изглежда абсурдно, но ми се струва, че това бе най-щастливият ѝ период: бореше се за нещо, чувстваше, че живее, че е в състояние да реагира на предизвикателството, което се изправя пред нея.

„Какво ме засяга това? – мислеше си Вероника, неспособна да каже

каквото и да било. – Аз не съм леля й, нямам мъж!“

– Накрая мъжът й заряза любовницата си – продължи жената. – Леля ми постепенно се върна към обичайната си пасивност. Веднъж ми се обади по телефона и ми каза, че е решила да промени живота си: спряла да пуши. Същата тази седмица, след като увеличи успокоителните, за да издържи на липсата на цигари, предупреди всички, че възнамерява да се самоубие. Никой не повярва. Една сутрин, след като бе оставила съобщение на телефонния ми секретар, в което се сбогуваше с мен, се самоуби с газ. Много пъти прослушах съобщението: гласът й никога не е бил толкова спокоен, никога не е изглеждала така примирена със съдбата си. Казваше, че не е нито щастлива, нито нещастна и повече не може да издържа.

Вероника изпита съчувствие към жената, която разказваше историята и сякаш се опитваше да разбере причините за смъртта на леля си. Как да съдиш онези, които са решили да умрат, когато е толкова трудно да оцелееш в този свят?

Никой не може да ги съди. Всеки сам познава измерението на собственото си страдание, както и живота си, напълно лишен от смисъл. Вероника искаше да й обясни това, но тръбичката в устата й я задави и жената дойде да й помогне.

Видя я как се навежда над вързаното й тяло, цялото в тръбички, защитено от собственото й желание, от свободната й воля да го унищожи. Раздвижи глава, умолявайки с очи да махнат тази тръбичка и да я оставят да умре на спокойствие.

– Нервна сте – каза жената. – Не знам дали се разкайвате, или още искате да умрете, а и не ме интересува. Това, което ме интересува, е да изпълня задължението си: в случай че пациентът е възбуден, правилникът изисква да му инжектирам успокоително.

Вероника престана да се движи, но сестрата все пак й постави инжекция в ръката. За кратко попадна в един странен свят без сънища, а единственото нещо, за което си спомняше, бе лицето на жената, която току-що бе видяла: зелени очи, кестенява коса и далечният поглед на човек, който върши нещата, понеже така трябва, без никога да пита защо правилникът нарежда това или онова.

Паулу Коелю научи историята за Вероника три месеца след това, докато вечеряше в алжирски ресторант в Париж с една приятелка словенка, която също се казваше Вероника и бе дъщеря на главния лекар на „Вилет“.

По-късно, когато реши да напише книга на тази тема, си помисли дали да не промени името на приятелката си Вероника, за да не обърка читателите. Мислеше да я нарече Бласка или Едвина, или Мариета, или с друго славянско име, но накрая реши да запази истинските имена. Когато станеше дума за Вероника – неговата приятелка, щеше да я нарича приятелката Вероника. Що се отнася до другата Вероника, нямаше нужда да слага пред името ѝ каквито и да било определения, защото тя щеше да бъде главната героиня в книгата и на хората щеше да им стане досадно да четат постоянно „лудата Вероника“ или „Вероника, която бе направила опит за самоубийство“. Освен това както той, така и приятелката му Вероника щяха да се появят само в един кратък откъс от историята – този тук.

Приятелката му Вероника бе ужасена от това, което бе направил баща ѝ, особено като се има предвид, че той бе директор на една институция, изискваща уважение. Освен това работеше върху докторска дисертация, която трябваше да бъде одобрена от традиционната академична общност.

– Знаеш ли откъде идва думата „убежище“? – попита тя писателя. – Идва от средновековието, от правото на хората да търсят убежище в църкви и други свещени места. Право на убежище – това е нещо, което всеки цивилизован човек разбира! Как е възможно баща ми, който е директор на психиатрия, да постъпва по такъв начин?

Паулу Коелю поиска да узнае с подробности всичко, което се бе случило, защото имаше основателна причина да се интересува от историята на Вероника.

Причината бе следната: той също бе прекарал известно време в лудница – или психиатрия, както най-често наричат този тип болници. И това се бе случило не само веднъж, а три пъти – през 1965, 1966 и 1967 г. Клиниката се наричаше „Д-р Ейрас“ и се намиреше в Рио де Жанейро.

Причината да го настанят там и до днес му изглеждаше странна; може би родителите му са били объркани от непостоянното му поведение – ту срамежлив, ту прекалено общителен, а може би е било поради желанието му да стане „артист“ – занятие, което всички в семейството му смятаха за най-сигурния начин да живееш като маргинален тип и да умреш в мизерия.

Когато се замислеше върху този факт – а това, между другото, се случваше рядко, – той стигаше до извода, че истинският луд в случая бе лекарят, който се бе съгласил да го вкара в лудница без никаква

Вероника решава да умре

конкретна причина (както става във всяко семейство, тенденцията е да се прехвърля вината върху другите и упорито да се твърди, че родителите не са знаели какво вършат, когато са взели това драстично решение).

* * *

Паулу се разсмя, когато чу за странното писмо до вестниците, което Вероника бе оставила, възмущавайки се, че едно авторитетно френско списание дори не знае къде се намира Словения.

– Никой не се самоубива за подобно нещо.

– Затова и от писмото нямаше никаква полза – каза смутено приятелката му Вероника. – Дори вчера, когато се регистрирах в хотела, решиха, че Словения е град в Германия.

Позната история, помисли си той, има толкова чужденци, които смятат, че аржентинският град Буенос Айрес е столица на Бразилия. Но освен че живееше в страна, от чиято красива столица (намираща се в съседната държава) чужденците се възхищаваха, Паулу Коелю имаше и още нещо общо с Вероника, което бе споменато тук, но няма да е излишно да го припомним: и той е бил в санаториум за душевно болни, „откъдето никога не е трябвало да излиза“, както се бе изразила веднъж първата му жена.

Но той излезе. И когато си тръгна последния път от болницата „Д-р Ейрас“, твърдо решен никога повече да не влиза в нея, се закле да направи две неща: 1) да напише книга на тази тема; 2) да изчака родителите му да починат, преди да засегне публично този въпрос, защото не искаше да ги наранява – те и без това години наред се обвиняваха за стореното.

Майка му почина през 1993 г. Баща му обаче, въпреки белодробния емфизем, от който страдаше, без никога да е пушил, въпреки замразената храна, която ядеше, защото не можеше да намери нито една домашна помощница, която да понася маниите му, през 1997-а навърши 84 години. И все още беше жив, с напълно запазен разсъдък и в добро здраве.

И тъй, след като чу историята на Вероника, Паулу Коелю намери начин да говори по темата, без да нарушава клетвата си. Макар и никога да не бе помислял да се самоубива, атмосферата в една психиатрия му бе добре позната – методите на лечение, отношенията между лекари и пациенти, удобството и безпокойството да се намираш на подобно място.

Но нека позволим на Паулу Коелю и на приятелката му Вероника да излязат окончателно от тази книга и да продължим историята.

Вероника не знаеше колко дълго е спала. Спомни си, че по някое време се бе събудила – животоспасяващите апарати все още бяха в

устата и носа ѝ – и бе чула някакъв глас да казва:

– Искате ли да ви мастурбирам?

Ала сега, когато беше съвсем будна и се оглеждаше наоколо, не бе сигурна дали наистина е чула тези думи, или е било халюцинация. С изключение на това не успя да си спомни нищо друго.

Бяха махнали тръбичките, но в цялото ѝ тяло бяха вкарани игли, в областта на сърцето и на главата ѝ бяха закрепени жици, а ръцете ѝ бяха вързани. Беше гола, покрита само с чаршаф, и ѝ бе студено, но реши да не проявява претенции. Тясното пространство около нея, обградено със зелени завеси, бе запълнено от уредите на интензивното отделение, леглото, където лежеше, и бял стол, на който бе седнала медицинска сестра и в момента четеше книга.

Жената този път бе с тъмни очи и кестенява коса. Въпреки това на Вероника ѝ се стори, че е същата, с която бе разговаряла преди няколко часа, а може би преди няколко дни.

– Бихте ли развързали ръцете ми?

Сестрата вдигна очи, отговори сухо „не“ и пак се върна към книгата си.

Жива съм, помисли си Вероника. Сега всичко ще започне отначало. Сигурно ще ме държат тук известно време, докато установят, че съм напълно нормална. После ще ме изпишат и ще видя отново улиците на Любляна, кръглия ѝ площад, мостовете, хората, които минават по улиците на отиване или на връщане от работа.

И понеже хората винаги са склонни да помагат на другите само за да се почувстват по-добри, отколкото са в действителност, отново ще ме назначат на работа в библиотеката. И не след дълго ще започна да ходя в същите барове и заведения, да разговарям с приятелите си за несправедливостите и проблемите на този свят, да ходя на кино и на разходки край езерото.

Тъй като избрах хапчетата, не съм обезобразена: продължавам да съм млада, красива, умна, и няма да ми бъде трудно (както и преди не ми е било) да си намирам мъже. Ще се любя с тях по домовете им или в гората, ще изпитвам някакво удоволствие, но веднага след оргазма усещането за пустота ще се връща. И двамата ще си дадем сметка, че няма да има за какво да си говорим: настъпва моментът, в който всеки от нас трябва да измисли някакво извинение – „Късно е“, или „Утре трябва да ставам рано“, – и ще си тръгваме по най-бързия начин, избягвайки да се гледаме в очите.

Ще се връщам в стаята, наета в манастира. Ще се опитвам да чета

книга, ще пускам телевизора, за да гледам все едни и същи програми, ще навивам будилника да звъни в същия час, в който съм станала предишния ден, ще изпълнявам механично задълженията си в библиотеката. Ще ям сандвич в градината срещу театъра, ще седя на една и съща пейка заедно с други хора, които като мен избират едни и същи пейки, за да обядват, а погледът им винаги е празен, но се правят на заети с много важни неща.

После ще се връщам в библиотеката, ще слушам клюки за това кой с кого излиза, кой от какво е болен, как мъжът на някоя я разплакал – и ще имам усещането, че съм привилегирована, понеже съм красива, имам работа, лесно си намирам любовници. В края на деня пак ще отивам в някой бар и всичко ще започва отначало.

Майка ми – която сигурно е много разтревожена от опита ми за самоубийство – ще се съвземе от уплахата и ще продължи да ме пита защо пропилявам живота си, защо не съм като другите, в края на краищата нещата не са толкова сложни, колкото си мисля: „Виж мен, от много години съм омъжена за баща ти, постарях се да ти дам най-доброто възпитание и най-добрия пример.“

Един ден ще се изморя да я слушам как повтаря едно и също и за да я зарадвам, ще се омъжа за някого и ще се опитам да го обикна. Двата ще намерим начин да мечтаем заедно за бъдещето – вилата извън града, децата ни, бъдещето на децата ни... През първата година често ще се любим, през втората – по-рядко, а след третата сигурно ще мислим за секс веднъж на две седмици и ще превръщаме тази мисъл в действие веднъж в месеца. И нещо по-лошо: вече почти няма да разговаряме. Ще се помъча да приема това положение и ще се питам какво в мен не е както трябва, защото вече няма да го интересувам, а той няма да ми обръща внимание, ще говори постоянно за приятелите си, сякаш те са неговият свят.

Когато бракът ни увисне на косъм, ще забременея. Ще имаме дете, за известно време ще се сблизим, но скоро след това ще се върне предишното положение на нещата.

И тогава ще започна да дебелея като лелята на вчерашната сестра – или на тази отпреди няколко дни, не знам точно. Ще се подложя на диета, но тя няма да има резултат, защото теглото ми упорито ще се увеличава въпреки опита ми да го контролирам. По някое време ще започна да вземам от вълшебните лекарства против депресия и ще родя още деца след мимолетни любовни нощи. Ще казвам на всички, че децата са смисълът на живота ми, но в действителност заради тях ще се налага да

живея.

Хората ще мислят, че сме щастливо семейство, и никой няма да знае колко самота, горчивина, себеотричане се крие зад привидното щастие. Докато дойде денят, когато мъжът ми за пръв път ще си намери любовница и аз може би ще вдигна скандал като лелята на медицинската сестра или отново ще помисля за самоубийство. Но тогава ще съм стара и страхлива, ще имам две-три деца, които ще се нуждаят от мен, и ще трябва да ги възпитавам, да им намеря място в света, преди да реша да изоставя всичко. Няма да се самоубия: ще вдигна скандал, ще заплаша, че ще си тръгна с децата. Той, като всички мъже, ще отстъпи, ще каже, че ме обича и че това няма да се повтори. Никога няма да се досети, че ако наистина реша да си отида, единствената ми възможност ще е да се върна в дома на родителите си и да остана там до края на живота си. Ще трябва да слушам всеки ден как майка ми се оплаква, че съм пропуснала единствената възможност да бъда щастлива, че той е бил отличен съпруг въпреки дребните му недостатъци, че децата ми много ще страдат заради раздялата.

Две-три години по-късно в живота му ще се появи друга жена. Ще разбере за нея – ще види или някой ще ми разкаже, – но този път ще се престоря, че не знам. Ще съм изразходила цялата си енергия, борейки се срещу предишната любовница, няма да са ми останали сили. По-добре ще е да приемам живота такъв, какъвто е в действителност, а не какъвто си го представям. Майка ми има право.

Той ще продължава да е мил с мен, аз ще продължавам работата в библиотеката, сандвичите на площада пред театъра, книгите, които никога не успявам да дочета, телевизионните предавания, които ще бъдат същите и след десет, двадесет, петдесет години...

Но ще ям сандвичите с чувство на вина, защото ще ставам все по-пълна; и няма да ходя повече по барове, защото въщици ще ме чакат мъж и деца, за които трябва да се грижа. Оттук нататък ще чакам децата да пораснат и по цял ден ще мисля за самоубийство, но няма да имам куража да го извърша. Един прекрасен ден ще стигна до извода, че животът си е такъв, няма смисъл, нищо няма да се промени. И ще се примиря.

Вероника завърши вътрешния си монолог и се закле да не излиза жива от „Вилет“. По-добре да приключи с всичко сега, докато все още има смелостта и е достатъчно здрава, за да умре. След като на няколко пъти заспива и се събужда, забелязва, че уредите около нея намаляват, топлината на тялото ѝ се възвръща, а сестрите са с различни лица, но винаги има някой наблизо. През зелените завеси до нея достигаха

плачове, стенания, гласове, които тихо и методично шепнеха нещо. От време на време някой отдалечен уред бръмчеше и тя чуваше забързани стъпки в коридора. В същото време гласовете преставаха да говорят тихо и методично, ставаха напрегнати, даваха бързи заповеди.

В един от тези моменти на пълно съзнание някаква сестра я попита:

– Не искате ли да научите какво е състоянието ви?

– Знам какво е – отвърна Вероника. – Не е това, което виждате в тялото ми, а това, което става в главата ми.

Сестрата отново се опита да завърже разговор, но Вероника се престори, че спи.

След като отвори очи, веднага забеляза, че са я преместили – намираще се в нещо като голяма манипулационна. В ръката ѝ все още бе забодена иглата на някаква система, но всички останали жици и игли бяха махнати.

До леглото ѝ се бе изправил висок лекар, облечен в традиционната бяла престилка, която контрастиреше с боядисаните му черна коса и мустаци. До него един млад стажант държеше папка и си водеше бележки.

– От колко време съм тук? – попита тя и забеляза, че ѝ е трудно да говори и не може да произнеса добре думите.

– Две седмици в тази стая, а преди това – пет дни в интензивното отделение – отвърна по-възрастният. – И благодарете на Бога, че все още сте тук.

По-младият изрази учудване, като че ли последното изречение не отговаряше точно на действителността. Вероника веднага забеляза реакцията му и инстинктите ѝ се изостриха: дали не бе стояла тук повече време? Дали животът ѝ все още бе в опасност? Започна да следи внимателно всеки техен жест, всяко тяхно движение; знаеше, че е безсмислено да задава въпроси, никога нямаше да ѝ кажат истината; но ако проявеше известна хитрост, би могла да разбере какво става.

– Кажете името, адреса, семейното си положение и датата на раждане! – продължи по-възрастният.

Вероника си спомни името и семейното си положение, а също и датата на раждане, но установи, че в паметта ѝ има бели петна: не можеше да си спомни добре адреса.

Лекарят светна с фенерче в очите ѝ и дълго и мълчаливо ги разглежда. По-младият стори същото. Двамата си размениха погледи, които нищо не означаваха.

– Казвали ли сте на нощната сестра, че не можем да видим душата ви? – попита по-младият.

Вероника не знаеше. Беше ѝ трудно да си спомни коя е и какво прави тук.

– Чрез хапчета постоянно бяхте поддържана в състояние на сън и това може да се е отразило на паметта ви. Помъчете се, ако обичате, да отговорите на всичко, за което ще ви попитаме.

И лекарите я подложиха на абсурден разпит: кои са най-четените вестници в Любляна, как се казва поетът, чиято статуя се намира на централния площад (о, това тя никога не би могла да забрави, всеки словенец носи запечатан в душата си образа на Прешерн), какъв цвят е косата на майка ѝ, как се казват колегите ѝ, кои са най-често вземаните книги от библиотеката...

Отначало Вероника реши да не отговаря – паметта ѝ продължаваше да е объркана. Но в хода на разпита тя постепенно възстановяваше онава, което бе забравила. По едно време се сети, че се намира в психиатрия, а лудите не са длъжни да говорят свързано; но заради самата себе си, а и за да задържи лекарите и да се опита да разбере нещо повече за състоянието си, тя започна да напряга ума си. Докато изреждаше имена и факти, възстановяваше не само паметта си, но и собствената си личност, своите желания, светогледа си. Мисълта за самоубийство, която тази сутрин сякаш бе погребана под много пластове приспивателни, отново изплува на повърхността.

– Добре – каза след разпита по-възрастният.

– Колко време ще стоя тук?

По-младият наведе очи и тя почувства, че всичко е в безтегловност – като че ли след отговора на този въпрос ще бъде написана нова история на живота ѝ и повече никой не би могъл да я промени.

– Можеш да ѝ кажеш – намеси се по-възрастният. – Сред много от пациентите вече се носят слухове и тя, така или иначе, ще разбере; в болнично заведение като това не може да се пази тайна.

– Вижте какво, вие сама сте избрали съдбата си – въздъхна младежът, мерейки всяка своя дума. – Ето какви са последствията от вашата постъпка: по време на комата, предизвикана от упойващите вещества, сърцето ви е пострадало непоправимо. Получила се е некроза на камерата...

– Обясни по-просто! – каза му по-възрастният лекар. – Пристъпи направо към най-важното!

– Сърцето ви е безвъзвратно засегнато и скоро ще престане да бие.

– Какво означава това? – попита тя изплашено.

– Фактът, че сърцето ще спре да бие, означава само едно: физическа смърт. Не знам каква е религията ви, но...

– След колко време ще спре сърцето ми? – прекъсна го Вероника.

– След пет дни, най-много след седмица...

Вероника си даде сметка, че този младеж прикрива зад външността си, зад професионалното си поведение и загрижения си вид огромно удоволствие от думите си. Сякаш тя трябваше да бъде наказана и да служи за назидание на всички останали!

През живота си Вероника бе разбрала, че много от хората, които познаваше, съчувстваха на нещастията на другите, показваха се загрижени и предлагаха помощта си, а в действителност се радваха на чуждото страдание, защото то ги караше да си мислят, че са щастливи, че животът е бил благосклонен към тях. Тя мразеше тези хора и нямаше да даде никаква възможност на това момче да използва състоянието ѝ, за да прикрие собствената си неудовлетвореност.

Погледнато право в очите и се усмихна:

– Значи съм успяла?

– Да – отвърна той, но този път съобщаването на тъжната вест не му донесе удоволствие.

През нощта обаче Вероника започна да изпитва страх. Едно нещо беше бързото действие на хапчетата, съвсем друго – да чака смъртта пет дни или седмица при положение, че вече бе изживяла всичко, което може да бъде изживяно.

През целия си живот бе чакала нещо: завръщането на баща ѝ от работа, писмото от приятеля ѝ, което още не бе пристигнало, изпитите в края на учебната година, влака, автобуса, телефонното обаждане, началото на отпуската, нейния край... А сега трябваше да чака смъртта, която щеше да дойде на определена дата.

„Все на мен ми се случват такива неща! Хората обикновено умират точно в деня, в който си мислят, че няма да умрат.“

Трябваше да се измъкне оттук и да си потърси други хапчета. Ако не успееше, единственото разрешение бе да се хвърли от някоя сграда в Люблина и тя щеше да го стори: опитала се бе да спести на родителите си допълнителната мъка, но сега нямаше друг изход.

Огледа се наоколо. Всички легла бяха заети, хората спяха, някои от тях силно хъркаха. На прозорците имаше решетки. В ъгъла на помещението светеше малка лампа, изпълваше атмосферата със странни сенки

и позволяваше стаята да бъде постоянно наблюдавана. До лампата някаква жена четеше книга.

„Тези медицински сестри сигурно са много образовани. Прекарват живота си в четене.“

Леглото на Вероника бе най-далеч от вратата – между нея и жената имаше почти двайсет легла. Изправи се с мъка, защото от три седмици – ако може да се вярва на думите на лекаря – не бе вървяла. Сестрата вдигна очи и видя момичето да се приближава към нея, като крепеше системата.

– Искам да отида до тоалетната – прошепна то, за да не събуди останалите луди.

Жената разсеяно посочи с ръка към една врата. Умът на Вероника трескаво работеше, търсеше някакъв изход, пролука, начин да избяга от тук. „Трябва да побързам, докато си мислят, че все още съм неукрепнала и не съм в състояние да действам.“

Огледа се внимателно. Тоалетната бе едно съвсем малко помещение без врата. Ако иска да излезе оттук, ще трябва да се пребори с надзирателката за ключа, но бе твърде слаба, за да направи подобно нещо.

– Това тук затвор ли е? – попита тя надзирателката, която бе престанала да чете и следеше всяко нейно движение.

– Не, психиатрия е.

– Аз не съм луда.

Жената се засмя.

– Точно това твърдят и всички останали тук.

– Добре тогава, луда съм. Какво значи да си луд?

Жената каза, че Вероника не бива да стои дълго права, и я накара да се върне обратно в леглото.

– Какво значи да си луд? – настоя Вероника.

– Попитайте утре лекаря. И се помъчете да заспите, защото иначе – макар и с нежелание – ще трябва да ви сложа инжекция с приспивателно.

Вероника се подчини. На връщане чу някой да прошепва:

– Не знаеш ли какво значи да си луд?

В първия миг тя реши да не отговаря: не искаше да си създава приятели и връзки, да си търси съюзници за голям масов бунт. Имаше само една фикс-идея: смъртта. Ако не успееше да избяга, щеше да намери начин да се самоубие тук, на място, и то колкото се може по-скоро. Ала жената повтори същия въпрос, който тя самата бе задала на надзирателката:

– Не знаеш ли какво значи да си луд?

– Коя си ти?

– Името ми е Зедка. Върви до леглото си. После, когато надзирателката помисли, че си си легнала, наведи се ниско и ела при мен.

Вероника се върна на мястото си и изчака надзирателката да се зачете отново в книгата. Какво значи да си луд? Нямаше никаква представа, понеже тази дума се използваше по много архаичен начин: казваха например, че някои спортисти са луди, защото искат да чупят рекорди. Или че артистите са луди, защото живеят несигурно, по необичаен начин, различен от „нормалния“.

От друга страна, Вероника бе виждала по улиците на Любляна много хора, които през зимата ходеха леко облечени, предричаха края на света и бутаха пред себе си колички, пълни с чанти и парцали.

Не ѝ се спеше. Според лекаря бе спала цяла седмица – твърде дълго за човек, свикнал да живее без големи вълнения и да си ляга по едно и също време. Какво значи да си луд? Може би ще е най-добре да попита някой от тях самите.

Вероника се наведе, извади иглата от ръката си и отиде при Зедка, опитвайки се да не обръща внимание на гаденето в стомаха си; не знаеше дали ѝ прилошава от сърдечна слабост или от усилието, което правеше.

– Не знам какво значи да си луд – прошепна Вероника. – Но аз не съм луда. Аз съм неуспяла самоубийца.

– Луд е този, който живее в някакъв свой свят. Като шизофрениците, психопатите, маниаците – тоест това са хора, различни от останалите.

– Като теб ли?

– Впрочем – продължи Зедка, като се престори, че не е чула въпроса – сигурно си чувала за Айнщайн, който казвал, че не съществува нито време, нито пространство, а съвкупност от двете. Или за Колумб, който настоятелно твърдял, че от другата страна на океана няма бездна, а континент. Или за Едмънд Хилари, който бил сигурен, че човек може да се изкачи на Еверест. Или за Бийтълс, чиято музика, както и начинът им на обличане са били съвсем различни за времето си. Всички тези хора, както и стотици други, също са живели в някакъв свой свят.

„Тази луда казва смислени неща“, помисли си Вероника и си спомни разказваните от майка ѝ истории за светци, които твърждали, че са говорили с Исус или с Дева Мария. Дали и те не са живели в някакъв свят, различен от този на останалите?

– Веднъж по улиците на Любляна видях да се разхожда една жена с деколтирана червена рокля и изцъклен поглед, а термометърът показваше пет градуса под нулата. Помислих, че е пияна, и поисках да я наметна с палтото си, но тя не прие.

– Може би в нейния свят е било лято, а тялото ѝ е горяло от желание по някого, когото е очаквала. Дори и тази личност да съществува само в нейния делириум, тя има право да живее и да умре така, както ѝ харесва, не мислиш ли?

Вероника не знаеше какво да каже, но думите на лудата бяха съвсем смислени. Дали пък полуголата жена, която бе срещнала по улиците на Любляна, не е била самата тя?

– Ще ти разкажа една приказка – каза Зедка. – Могъщ магьосник поискал да разруши едно царство и излял вълшебна течност в кладенеца, откъдето пиели всички поданици. Който пийнел от водата, полудявал. На другата сутрин от кладенеца вече били пили и полудели всички с изключение на царя и семейството му, които имали отделен кладенец само за тях и до който магьосникът не успял да се добере. Загрижен, царят се опитал да овладее положението и взел редица мерки за опазване на сигурността и здравето на поданиците си. Полицаяте и инспекторите обаче също били пили от отровната вода, ето защо указите на царя им се сторили абсурдни и те решили да не ги прилагат. А когато жителите на царството научили за тези декрети, помислили, че техният владетел е полудял и е започнал да диктува безсмислени неща. Втурнали се с кръсци към двореца и поискали от владетеля си да абдикира. Отчаян, царят бил готов да се откаже от трона, но царицата го възпряла и му казала: „Хайде и ние да отидем до кладенеца и да пием. Така ще станем като тях.“ Така и сторили: царят и царицата пили от водата на лудостта и веднага започнали да говорят безсмислени неща. Поданиците им начаса се разкаjali: след като техният цар говори така мъдро, защо да не го оставят да управлява страната? И царството заживяло спокойно, въпреки че поданиците му се държали съвсем различно от съседите си, а царят управлявал до края на дните си.

Вероника се засмя и каза:

– Не ми приличаш на луда.

– Но съм луда, въпреки че почти съм излекувана. Моят случай е прост: достатъчно е да вкрат в организма ми определена химическа субстанция. Надявам се впрочем тази субстанция да излекува само хроничната ми депресия; искам да си остана луда, да изживея живота си така, както си мечтая, а не както другите желаят. Знаеш ли какви същества

живеят извън стените на „Вилет“?

– Хора, които са пили от един и същи кладенец.

– Точно така – каза Зедка. – Мислят, че са нормални, защото всички правят едно и също. Ще се преструвам, че също съм пила от тази вода.

– А аз наистина пих, и в това е проблемът ми. Никога не съм изпадала в депресия, нито съм изпитвала голяма радост или тъга, която да трае дълго. Проблемите ми са като на всички останали.

Зедка замълча за известно време.

– Казаха ни, че ще умреш.

Вероника се поколеба за миг: можеше ли да се довери на тази непозната? Трябваше да рискува.

– Чак след пет-шест дни. Тъкмо си мислех дали няма начин да умра по-рано. Сигурна съм, че ако ти или някой друг оттук успее да ми намери хапчета, този път сърцето ми няма да издържи. Помогни ми, представи си само колко ще страдам, докато чакам смъртта!

Преди Зедка да успее да отговори, се появи сестрата с една инжекция и каза:

– Мога да ви я поставя и сама. Ако се противите обаче, ще извикам на помощ пазачите отвън.

– Не си хаби енергията напразно – каза Зедка на Вероника. – Пази си силите, ако искаш да постигнеш това, за което ме молиш.

Вероника се изправи, върна се в леглото си и позволи на сестрата да ѝ сложи инжекцията.

Този бе първият ѝ нормален ден в лудницата. Излезе от манипулационната, пи кафе в голямата трапезария, където мъжете и жените се хранеха заедно. Забеляза, че противно на това, което показват по филмите – скандали, крясъци, хора, правещи странни жестове, – всичко изглеждаше потънало в потискащо мълчание; сякаш никой не искаше да сподели вътрешния си свят с непознати.

След кафето (което беше сравнително хубаво, лошата слава на „Вилет“ не се дължеше на храната) всички излязоха, за да правят слънчеви бани. В действителност нямаше никакво слънце – температурата беше под нулата и градината бе покрита със сняг.

– Тук съм не за да запазя живота си, а за да го изгубя – каза Вероника на един от санитарите.

– Въпреки това трябва да излезете за слънчевите бани.

– Но вие сте луди! Изобщо няма слънце!

– Да, но има светлина, а тя помага на болните да се успокоят. За

съжаление зимата в нашата страна е много дълга; ако не беше така, щяхме да имаме по-малко работа.

Нямаше смисъл да спори: излезе, повървя малко, като се оглеждаше наоколо и тайно търсеше начин да избяга. Стената беше висока, отговаряше на изискванията към предприемачите, строящи казарми, но будките на часовите бяха празни. Градината бе заобиколена от сгради в казармен стил, в които сега се помещаваха мъжка и женска манипулационна, канцеларии на администрацията и пристройки за обслужващия персонал.

След първоначалното бягло разузнаване Вероника забеляза, че единственото наистина наблюдавано място бе главният вход, където двама пазачи проверяваха документите на онези, които влизаха и излизаха.

Сякаш всичко в главата ѝ отново се връщаше на мястото си. За да упражни паметта си, се опита да си спомни някои подробности, като например мястото, където оставяше ключа от стаята си, плочата, която наскоро си бе купила, последната книга, която бяха взели от библиотеката...

– Аз съм Зедка – каза някаква жена, приближавайки се до нея.

През нощта не бе успяла да види лицето ѝ – докато разговаряха, стоеше клекнала до леглото. Жената изглеждаше на около 35 години и имаше вид на съвсем нормална.

– Надявам се ефектът от инжекцията да не е бил много силен. С времето организъмът привиква и успокоителните не му действат.

– Чувствам се добре.

– Снощи говорихме за... спомняш си какво ме помоли, нали?

– Отлично си спомням.

Зедка я хвана за ръка и тръгнаха заедно между оголелите дървета в двора. Зад стените се виждаше планината, забулена в облаци.

– Студено е, но утрото е красиво – каза Зедка. – Странно, ала никога не ме е обземала депресия в дни като този – облачни, сиви, студени. Когато времето беше такова, чувствах, че природата е в хармония с мен, изразява душата ми. И обратното, когато се покажеше слънцето, а децата излизаха да играят на улицата и всички се радваха на хубавия ден, аз се чувствах много зле. Струваше ми се, че е несправедливо цялото това изобилие да бъде изложено на показ, а аз да не мога да се възползвам.

Вероника внимателно се освободи от ръката на жената. Не понасяше физически контакти.

– Прекъсна мисълта си. Говореше за молбата ми.

– Тук има една група... Мъже и жени, които отдавна биха могли да бъдат изписани и да си отидат вкъщи, но не искат да излязат оттук. Поради много причини. Във „Вилет“ не е толкова лошо, колкото се говори, въпреки че не е и петзвезден хотел. Тук вътре всички могат да казват това, което мислят, без никой да ги критикува: нали са в лудница в края на краищата... По време на държавните инспекции тези мъже и жени се държат така, сякаш степената на лудостта им е опасна за околните, тъй като някои от тях са на държавна издръжка. Лекарите знаят за това, но като че ли съществува негласно нареждане от страна на собствениците нещата във „Вилет“ да не се променят, защото има незаети легла.

– Те могат ли да ми намерят хапчета?

– Помъчи се да се свържеш с тях: групата се нарича *Братството*.

И Зедка посочи една жена с бели коси, която разговаряше оживено с други, по-млади жени.

– Казва се Мари и е от Братството. Попитай нея!

Вероника тръгна към Мари, но Зедка я спря:

– Не сега. В момента тя се забавлява и няма да прекъсне разговора, който ѝ доставя удоволствие, от любезност към някаква непозната. Ако не те приеме добре, никога няма да успееш да се сближиш с нея. Лудите винаги се доверяват на първото си впечатление.

Вероника се засмя на интонацията, с която Зедка произнесе думата луди. В същото време изпита безпокойство – всичко изглеждаше нормално, прекалено хубаво. След като толкова години бе ходила на работа, после на бар, след бара в леглото на някой мъж, от леглото в собствената си стая, оттам – в бащината си къща, сега тя изживяваше нещо, което никога не си бе и представяла: психиатрията, лудостта... Тук хората не се срамуваха да признаят, че са луди. Тук никой не прекъсваше онава, което му доставя удоволствие, само защото трябва да е любезен с някого.

Започна да се съмнява дали Зедка говори сериозно, или това е просто начин, който душевно болните бяха възприели, за да се преструват, че живеят в един по-добър свят. Но имаше ли някакво значение? В момента тя изживяваше нещо интересно, различно, неочаквано: представите си само някакво място, където хората се правят на луди, за да вършат това, което искат!

Точно в този миг Вероника усети остър бодеж в областта на сърцето. Разговорът с лекаря веднага изплува в съзнанието ѝ и тя се изплаши.

– Искам да продължа разходката сама – каза Вероника на Зедка. В края на краищата тя също беше луда и не бе нужно да се старее да се

хареса на когото и да било.

Жената се отдалечи и Вероника се загледа в планината зад стените на „Вилет“. Като че ли у нея се появи съвсем слабо желание да живее, но тя решително го отблъсна.

„Трябва веднага да си намеря хапчета!“

Размисли върху положението си тук, далеч не бе идеално. Дори да ѝ предоставеха възможност да изживее всички лудости, които пожелае, нямаше да знае какво да прави. Никога не бе изпитвала желание да си позволи някаква лудост.

* * *

След като постояха в градината, отидоха в трапезарията и обядваха. После санитарите заведоха мъжете и жените в някаква огромна всекидневна, пълна с мебели – маси, столове, дивани, пиано, телевизор и големи прозорци, през които се виждаше сивото небе и ниските облаци. На нито един от прозорците нямаше решетки, защото всекидневната гледаше към градината. Вратите бяха затворени заради студа, но бе достатъчно човек да натисне бравата, за да излезе и отново да се разхожда между дърветата.

Повечето пациенти застанаха пред телевизора. Други гледаха в пространството, някои разговаряха тихо със самите себе си – но кой не го е правил в даден момент от живота си? Вероника забеляза, че възрастната жена Мари, се бе присъединила към една по-голяма група в ъгъла на огромния салон. Някои от пациентите се разхождаха недалеч от Вероника и тя се опита да се приближи до тях: искаше да чуе какво си говорят. Помъчи се да го направи незабелязано, ала когато застана до тях, всички млъкнаха и впериха очи в нея.

– Какво искате? – попита я един възрастен мъж, който сигурно бе водачът на Братството (ако наистина съществуваше такава група и Зедка не бе по-луда, отколкото изглеждаше).

– Нищо, само минавах оттук.

Спогледаха се и започнаха да правят налудничави жестове с глава. Някой каза на съседа си: „Тя само минавала!“ Друг го повтори на висок глас и скоро всички закрещяха това изречение.

Вероника не знаеше какво да стори, направо се парализира от страх. Един от санитарите, едър мъж с неприятна външност, дойде да разбере какво става.

– Нищо – отговори един от групата. – Тя само минавала оттук. Сега се е спряла, но ще продължи да минава!

Цялата група избухна в смях. Вероника се усмихна иронично, обърна се и се отдалечи, за да не забележи никой, че очите ѝ са пълни със сълзи. Излезе в градината без връхна дреха. Някакъв санитар се опита да я убеди да се върне, но веднага се появи друг, който му прошепна нещо, и я оставиха на спокойствие вън, на студа. Нямаше смисъл да се грижат за здравето на осъден човек.

Бе объркана, напрегната, ядосана на самата себе си. Никога не се бе поддавала на провокации; отдавна бе разбрала, че в непозната ситуация трябва да си придаваш студен, безразличен вид. Тези луди обаче я бяха

накарали да изпита срам, страх, ярост, желание да ги убие, да ги нарани с думи, които не бе посмяла да произнесе.

Може би хапчетата – или пък лечението, на което я бяха подложили, за да я извадят от кома – я бяха превърнали в слаба жена, неспособна да се защитава. През юношеството си вече бе попадала в много лоши ситуации, ала сега за пръв път не успя да съдържи плача си! Трябваше да стане отново такава, каквато е, да отвърща с ирония, да се пресструва, че обидите не я засягат, защото стои по-високо от другите. Кой от тази група бе имал смелостта да пожелае да умре? Нима някой от тях можеше да я научи на нещо повече за живота, след като всички те се бяха скрили зад стените на „Вилет“? Никога няма да потърси помощ от тях за нищо, дори и ако трябва да чака пет или шест дни, докато умре.

„Един ден вече мина. Остават само още четири-пет.“

Повървя малко, за да може студът да проникне в тялото ѝ и да успокои кръвта ѝ, която кипеше, и сърцето ѝ, което се бе разтуптяло.

„Добре, ето ме тук, часовете ми са преброени, а отдавам значение на забележките на хора, които никога не съм виждала, нито пък ще видя някога отново. И на всичко отгоре страдам, дразня се, искам да нападам и да се защитавам. Защо трябва да си губя времето с това?“

Всъщност Вероника пропиляваше малкото време, което ѝ оставаше, за да си отвоюва собствено пространство в една особена среда, където трябва да се съпротивляваш, иначе останалите ти налагат техните правила.

„Не може да бъде! Никога не съм била такава! Никога не съм се борила за дреболии!“

Спря се по средата на замръзналата градина. Именно защото мислеше, че всичко е дреболия, бе започнала да приема това, което животът ѝ налагаше от само себе си. През юношеството си смяташе, че е твърде рано да избира; после се бе убедила, че вече е твърде късно, за да се променя.

И за какво бе изразходвала енергията си досега? Бе се опитвала да живее така, че всичко да е винаги едно и също. Бе пожертвала много от желанията си, за да продължат родителите ѝ да я обичат така, както са я обичали като дете, макар и да знаеше, че с времето истинската обич се променя, израства и открива нови начини, чрез които да се изрази. Един ден, когато майка ѝ през сълзи ѝ каза, че ще се разведат, Вероника отиде при баща си, плака, заплашва го и накрая изтръгна от него обещанието, че няма да си отиде, без да има представа за високата цена, която родителите ѝ трябваше да платят за това.

Когато реши да си търси работа, отхвърли много примамливо предложение в една чужда компания, която наскоро се бе установила в токущо създадената държава. Предпочете да започне работа в обществената библиотека, където заплатата беше ниска, но сигурна. Всеки ден ходеше на работа в един и същи час, като винаги се стараше да докаже на шефовете си, че не представлява заплаха, доволна е и няма намерение да прави кариера: единственото, което иска, е да получава редовно заплатата си в края на месеца.

Нае си стая в манастира, защото монахините държаха всички наемателки да се прибират в определен час, след което заключваха вратата: която останеше навън, трябваше да спи на улицата. Така тя винаги имаше истинско оправдание пред любовниците си и не бе длъжна да прекарва нощта в хотел или в чуждо легло.

А когато мечтаеше за брак, винаги се виждаше в представите си в малка вила извън Любляна с мъж, много по-различен от баща ѝ, който да печели само толкова, колкото да издържа семейството си, и да е щастлив, че двамата са заедно в една къща със запалена камина и гледат планината, покрита със сняг.

Научила се бе да дава на мъжете точно определена доза удоволствие – нито повече, нито по-малко, а само необходимото. Не изпитваше омраза към никого, защото това би я накарало да действа, да се бори с някакъв враг, а после да търпи непредвидени последствия, като отмъщение например...

Когато бе постигнала почти всичко, което искаше от живота, дойде до заключението, че Съществуването ѝ няма никакъв смисъл, понеже всички дни са еднакви. И реши да умре.

Вероника влезе в салона и се отправи към групата, събрана в ъгъла. Хората оживено разговаряха, но щом се приближи, млъкнаха.

Запъти се право към най-възрастния мъж, който, както изглежда, бе водачът. И преди някой да успее да я спре, му зашлеви звучна плесница.

– Няма ли да реагираш? – попита тя високо, така че всички в салона да я чуят. – Няма ли да направиш нещо?

– Не. – Мъжът прокара ръка по лицето си. Тънка струя кръв потече от носа му. – Няма да ни пречиш дълго.

Тя излезе от салона и се отправи към стаята си с тържествуващ вид. Бе сторила нещо, което никога през живота си не бе правила.

Три дни изминаха от инцидента с групата, която Зедка наричаше Братството. Вероника се разкая за плесницата – не защото се страхуваше от реакцията на мъжа, а защото бе направила нещо различно. Скоро

можеше и да повярва, че си струва да живееш – излишно страдание, след като, така или иначе, щеше да си отиде от този свят.

Единственият изход бе да се дистанцира от всичко и от всички, да се опита на всяка цена да стане такава, каквато беше преди, да се подчини на лекарските нареждания и правилника на „Вилет“. Приспособи се към наложения от болничното заведение режим: събуджане рано сутрин, кафе, разходка в градината, обяд, престой във всекидневната, отново разходка в градината, вечеря, телевизия и – в леглото.

Преди да заспи, винаги се появяваше сестра с лекарства. На всички останали жени даваха хапчета, само на нея слагаха инжекция. Тя не протестираше, поиска само да узнае защо ѝ дават толкова приспивателни, след като никога не бе имала проблеми със заспиването. Обясниха ѝ, че инжекцията не съдържа приспивателно, а лекарство за сърцето ѝ.

И тъй, след като се подчини на режима, дните ѝ в болницата започнаха да стават еднакви. А когато са еднакви, минават по-бързо: още два-три дена, и вече нямаше да е необходимо да си мие зъбите и да си срезва косата. Вероника чувстваше все по-голяма сърдечна слабост: лесно се задъхваше, имаше болки в гърдите, изгуби апетит, а след всяко физическо усилие ѝ се завиваше свят.

След инцидента с Братството на няколко пъти си помисли следното: „Ако имах избор, ако бях разбрала по-рано, че дните ми са еднакви, защото аз самата съм искала да бъдат такива, може би...“

Но отговорът бе винаги един и същ: „Няма може би, защото няма избор.“ И тя си възвръщаше вътрешния мир, защото всичко бе вече решено.

През това време завърза по-близко познанство със Зедка (не приятелство, защото приятелството изисква да опознаваш някого с години, а това не би могло да стане). Редяха пасианси – така времето минаваше по-бързо – и понякога се разхождаха заедно в градината, без да разговарят.

Тази сутрин, веднага след кафето, всички излязоха за „слънчевите бани“, както изискваше правилникът. Един от санитарите обаче каза на Зедка да се върне в манипулационната, защото този ден трябвало да ѝ приложат „терапията“.

Вероника пиеше кафе с нея и присъства на разговора.

– Каква е тази терапия?

– Не е нищо ново, прилага се от шейсетте години, но лекарите смятат, че може да ускори оздравяването. Искаш ли да видиш?

– Но ти ми каза, че страдаш от депресия. Не е ли достатъчно да

вземаш лекарството, за да си набавиш липсващата субстанция?

– Искаш ли да видиш? – настоя Зедка.

„Ще изляза от рутината – помисли си Вероника. – Ще открия нови неща точно сега, когато не трябва да научавам нищо, а само да имам търпение.“ Любопитството ѝ обаче се оказа по-силно и тя кимна в знак на съгласие.

– Това да не е представление! – възпротиви се санитарят.

– Тя ще умре. Без изобщо да е живяла. Остави я да дойде с нас.

Вероника видя как връзват жената за леглото, а тя продължаваше да се усмихва.

– Кажй ѝ какво ще се случи! – помоли Зедка санитаря. – Иначе ще се изплаши.

Той се обърна и показа на Вероника една инжекция. Изглеждаше много доволен от това, че се държат с него като с лекар, който обяснява на стажанти правилния начин на действие и подходящото лечение.

– В тази спринцовка има една доза инсулин – каза той, изговаряйки думите със сериозен и професионален тон. – Прилага се на диабетици, за да се понижи високото ниво на кръвната захар. Когато обаче дозата е много по-висока от обичайната, падането на нивото на захарта предизвиква кома.

Той чукна лекичко иглата, изкара въздуха и постави инжекцията във вената на десния крак на Зедка.

– Точно това ще се случи след малко. Тя ще изпадне в индуцирана кома. Не се плашете, ако очите ѝ се изцъклят, и не се надявайте да ви познае, докато е под влияние на лекарството.

– Но това е ужасно, нечовешко! Хората се борят, за да излязат от кома, а не обратното!

– Хората се борят, за да живеят, а не за да се самоубиват – отвърна санитарят, но Вероника се престори, че не го е чула. – Когато организъмът е в състояние на кома, си почива; функциите му драстично намаляват, съществуващото напрежение изчезва.

Докато говореше, той инжектира течността и очите на Зедка постепенно загубиха блясъка си.

– Бъди спокойна – обърна се Вероника към нея. – Ти си съвсем нормална, приказката, която ми разказа за царя...

– Не си губете времето! Тя вече не ви чува.

Легналата в леглото жена, която преди няколко минути изглеждаше съвсем разумна и жизнена, сега бе втренчила поглед в някаква точка, а

от устата ѝ излизаше пяна.

– Но какво направихте? – изкрещя Вероника на санитаря.

– Изпълнявам задълженията си.

Вероника започна да вика Зедка по име, да крещи, да заплашва с полицията, с вестниците, с човешките права...

– Успокойте се! Дори и в санаториум като този има правила, които трябва да се спазват!

Тя видя, че мъжът говори сериозно, и се изплаши. Но тъй като вече нямаше какво да губи, продължи да крещи.

Оттам, където се намираше, Зедка виждаше цялата манипулационна – всички легла бяха празни с изключение на едно, в което лежеше вързаното ѝ тяло, а някакво момиче изплашено го гледаше. Момичето не знаеше, че биологичните функции на жената в леглото продължаваха да действат отлично, ала душата ѝ бе във въздуха, почти докосваше тавана и изпитваше дълбоко спокойствие.

В момента Зедка извършваше астрално пътуване – нещо, което бе изненада за нея по време на първия инсулинов шок. Не бе споделяла с никого; беше тук само за да се излекува от депресията си и възнамеряваше да напусне това място завинаги, щом състоянието ѝ го позволише. Ако започнеше да разказва, че е излязла от тялото си, щяха да си помислят, че е по-луда, отколкото при постъпването си във „Вилет“. Но след като се бе върнала в тялото си, беше започнала да чете по тези две теми: инсулиновия шок и странното усещане, че плува в пространството.

За самото лечение не бе писано много: било приложено за пръв път около 1930 г., но после било забранено в психиатричните клиники заради вероятността да причини непоправими увреждания у пациента. Веднъж, в състояние на шок, бе посетила под формата на астрално тяло кабинета на д-р Игор точно в момента, когато той спореше на тази тема със собствениците на клиниката: „Но това е престъпление!“, казваше той. „По-евтино е обаче и има по-бърз ефект! – бе отвърнал един от акционерите. – А и кой ли се интересува от правата на лудите? Няма кой да протестира!“

Някои лекари все още го смятаха за бърз начин на лечение на депресията. Зедка бе потърсила и взела от библиотеката всичко писано върху инсулиновия шок, най-вече разкази на пациенти, които са го изпитали върху себе си. Историята бе винаги една и съща: от ужасни по-ужасни неща, които нямаша нищо общо с това, което тя изпитваше в момента.

Стигна до заключението – съвсем основателно, – че няма никаква връзка между инсулина и усещането за това как съзнанието излиза от тялото. Тъкмо обратното, тенденцията при този тип лечение бе да се намалят умствените способности на пациента.

Започна да се интересува дали съществува душа, изчете няколко книги за окултизъм, докато един ден попадна на обширен материал, който описваше точно това, което тя самата бе преживяла: наричаше се „астрално пътуване“ и се бе случвало на мнозина. Някои бяха решили да опишат какво са почувствали, а други дори бяха успели да открият техники за излизане на душата от тялото. Зедка бе усвоила тези техники отлично и ги прилагаше всяка нощ, за да отиде там, където пожелае.

Разказите за преживяното и видяното се различаваха, но съдържаха някои общи положения: странния, дразнещ шум, който предшества разделянето на тялото от душата, последван от шок, бърза загуба на съзнание и веднага след това спокойствието и радостта да плуваш във въздуха, свързан чрез сребриста нишка с тялото – нишка, която може да бъде спъвана до безкрайност въпреки носещото се поверие (в книгите, разбира се), че ако тази нишка се скъса, човек ще умре.

Нейният опит обаче ѝ бе показал, че може да отиде толкова далеч, колкото пожелае – нишката никога не се късаше. Общо взето, от книгите имаше полза дотолкова, доколкото бе усвоила от тях как да се възползва все по-добре от астралното пътуване. Бе научила например, че когато поиска да промени местонахождението си, трябва да пожелае да се изстреля в пространството, представяйки си къде иска да отиде. За разлика от самолетите, които тръгват от дадено място, изминават определено разстояние и пристигат в другата точка, астралното пътуване се извършва в тайнствени тунели. Представяш си едно място, влизаш със страшна скорост в съответния тунел и желаното място се появява.

Освен това благодарение на книгите тя бе престанала да се страхува от съществата, населяващи пространството. Днес в манипулационната нямаше никой, но когато за пръв път бе излязла от тялото си, срещна много хора, които я гледаха и се смееха на учудената ѝ физиономия.

Първата ѝ реакция бе да си помисли, че са мъртъвци, призраци, които обитават това място. По-късно с помощта на книгите и на собствения си опит разбра, че освен безплътните духове, които се носят, има много хора, живи като нея самата, които бяха усвоили техниката за излизане от тялото, или пък изобщо не осъзнаваха какво става, защото спяха дълбоко някъде по света, докато духовете им се носят свободно.

Днес бе последното ѝ астрално пътуване чрез инсулин. Току-що бе

посетила кабинета на д-р Игор и знаеше, че той е готов да я изпише, за това реши да се поразходи из „Вилет“. След като преминеше от другата страна на портала, никога повече нямаше да се върне тук, дори и духом, и затова искаше да се сбогува с това място.

Да се сбогува. Това бе най-трудното: след като веднъж постъпи в подобна клиника, човек свиква със свободата, която съществува в света на лудостта, и се пристрастява към нея. Вече не е необходимо да поема отговорности, да се бори за насъщния, да се занимава с едни и същи досадни неща. Може да прекарва часове в гледане на някоя картина или пък да рисува съвсем абсурдни рисунки. Всичко е допустимо, защото в края на краищата става дума за душевно болен човек. Самата тя бе имала възможност да установи, че повечето от пациентите подобряват състоянието си веднага щом постъпят в психиатрична клиника: вече не им се налага да крият симптомите си, а „семейната“ среда им помага да приемат собствените си неврози и психози.

В началото Зедка бе във възторг от „Вилет“, дори обмисляше да влезе в Братството, след като бъде излекувана. Разбра обаче, че ако е достатъчно умела, би могла да върши и извън „Вилет“ това, което ѝ харесва, като в същото време се справя с предизвикателствата на ежедневието. Както бе казал някой, достатъчно бе *да държи лудостта си под контрол*. Да плаче, да се тревожи, да се ядосва като всеки нормален човек, без никога да забравя, че там горе духът ѝ се присмива на всички тези трудни ситуации.

Скоро щеше да се върне у дома, при децата и мъжа си; тази страна на живота също има своето очарование. Сигурно щеше да ѝ е трудно да си намери работа – в такъв малък град като Любляна новините бързо се разпространяват и вероятно много хора бяха научили за постъпването ѝ във „Вилет“. Но мъжът ѝ печелеше достатъчно, за да издържа семейството, и тя можеше да използва свободното си време, за да продължи да прави астрални пътувания без опасното влияние на инсулина. Само едно нещо не искаше да изживява отново: причината, която я бе докарала до „Вилет“. Депресията.

Лекарите казваха, че една наскоро открита субстанция – серотонинът, е отговорна за душевното състояние на човека. Липсата на серотонин се отразява на способността да се концентрираш върху работата си, да спиш, да ядеш, да се радваш на приятните моменти в живота. Когато тази субстанция липсва изцяло, човек изпитва чувство на отчаяние, пессимизъм, безполезност, прекомерна умора, тревожност, трудно му е да взема решения и накрая потъва в постоянна тъга, която го довежда до

пълна апатия или самоубийство.

Други, по-консервативни лекари твърдяха, че някои драстични промени в живота на човека – като например преместване в друга държава, загуба на скъпо същество, развод, повишаване на изискванията в работата или въщи – са отговорни за депресията. Някои съвременни проучвания, базирани се на броя на постъпилите в клиниките пациенти през зимата и пролетта, посочваха липсата на слънчева светлина като един от факторите, предизвикващи депресия.

В случая на Зедка обаче причината бе по-проста, отколкото всички предполагаха: един мъж, скрит в миналото ѝ, или по-точно фантазиите, които си бе изградила за един мъж, когото бе познавала преди много години.

Каква глупава история! Депресия, лудост заради някакъв мъж, в когото се бе влюбила безумно в младостта си, а сега не знаеше дори къде живее! Зедка беше съвсем нормално младо момиче и като всички на тази възраст трябваше да изживее Невъзможната любов. Само че за разлика от приятелките си, които само мечтаеха за Невъзможната любов. Зелка бе решила да отиде по-далеч: да се опита да го завоюва. Той живееше от другата страна на океана и тя продаде всичко, за да отиде при него. Той беше женен и тя прие ролята на любовница, като тайно кроеше планове някой ден да го накара да се ожени за нея. Той нямаше време дори за самия себе си и тя се примири с факта, че ще прекарва дни и нощи в една евтина хотелска стая в очакване на редките му телефонни обаждания.

Въпреки че бе решила да понесе всичко в името на любовта, връзката ѝ с него не просъществува дълго. Той не ѝ го каза направо, но един ден Зедка разбра, че вече не е желана, и се върна в Словения. Изминаха няколко месеца, през които тя почти не ядеше, спомняше си всеки миг, прекаран с него, изживяваше стотици пъти моментите на радост и удоволствие в леглото, опитваше се да открие някаква следа, която да ѝ позволи да вярва, че тази връзка има бъдеще. Приятелите ѝ се разтревожиха, но нещо в сърцето ѝ подсказваше, че всичко това е временно: процесът на израстване на една личност изисква определена цена, която тя плащаше, без да протестира. Така и стана: една сутрин се събуди с огромното желание да живее, да се храни така, както отдавна не бе правила, и тръгна да си търси работа.

Освен че си намери работа, привлече вниманието на един красив и интелигентен младеж, ухажван от много жени. След година вече бе омъжена за него. Предизвика завист и възхищение у приятелките си.

Двамата заживяха в уютна къща с двор и гледка към реката, която пресича Любляна. Родиха им се деца, а лятото пътуваха до Австрия или Италия.

Когато Словения реши да се отдели от Югославия, той бе мобилизиран в армията. Зедка беше сръбкиня, тоест „враг“, и имаше опасност да загуби всичко, постигнато досега. Следващите десет дни бяха напрегнати, войските бяха готови да тръгнат една срещу друга и никой не знаеше какъв ще бъде резултатът от декларацията за независимост, нито колко кръв ще трябва да се пролее заради нея. Именно тогава Зедка разбра колко силна бе любовта ѝ. Прекарваше времето си в молитви към един Бог, който дотогава ѝ се бе струвал далечен, но сега бе единствената ѝ надежда: даде обет пред ангели и светии, че ще направи всичко, стига само мъжът ѝ да се върне.

И точно това се случи. Той се върна, децата тръгнаха на училище, където се преподаваше на словенски, а заплахата от война се измести към съседна Хърватин. Изминаха три години. Войната между Югославия и Хърватия се прехвърли в Босна, започнаха да се появяват съобщения за кланета, извършени от сърби. Зедка смяташе, че е несправедливо заради безумствата на шепа луди цяла една нация да бъде обявена за престъпна.

Животът ѝ придоби нов, неочакван за нея смисъл: смело и гордо защитаваше своя народ – пишеше във вестниците, появяваше се по телевизията, организираше конференции. Всичко това се оказа безрезултатно – и до ден-дневен чужденците продължават да мислят, че всички сърби са отговорни за жестокостите, но Зедка знаеше, че е изпълнила дълга си, че не бе изоставила братята си в труден час. Подкрепяха я съпругът ѝ словенец, децата ѝ, хората, които не бяха манипулирани от пропагандната машина и на двете страни.

Един следобед, когато минаваше край статуята на Прешерн, големия словенски поет, се размисли за живота си. На 34 години поетът влязъл в някаква църква и там срещнал Юлия Примиц, съвсем младо момиче, в което се влюбил безумно. И подобно на някогашните менестрели започнал да ѝ посвещава стихотворения, надявайки се да се ожени за нея. Но Юлия била дъщеря на семейство от едрата буржоазия и след случайната среща в църквата Прешерн никога повече не успял да се доближи до нея. Онази среща обаче го вдъхновила да напише най-хубавите си стихове и създала легенда около името му. На малкия площад в центъра на Любляна статуята на поета е отправила поглед в определена посока: който проследи погледа му, ще открие в другия край на

площада лице на жена, изваяно върху стената на една от къщите. Там е живяла Юлия; Прешерн дори след смъртта си е потънал във вечно съзерцание на Невъзможната си любов.

А ако се беше борил повече?

Сърцето на Зедка се разтуптя – може би предчувстваше нещо лошо, някакво произшествие с децата ѝ. Прибра се вкъщи тичешком: децата гледаха телевизия и ядяха пуканки. Тъгата ѝ обаче не премина. Зедка си легна, спа почти дванайсет часа, а когато се събуди, нямаше желание да стане от леглото. Историята на Прешерн извика у нея образа на първия ѝ любовник, за чиято съдба тя нищо не знаеше.

И Зедка се питаше: бях ли достатъчно настоятелна? Трябваше ли да приема ролята на любовница, вместо да поискам нещата да бъдат според моите очаквания? Борих ли се за първата си любов със същата стръв, с която се борих за народа си?

Зедка си отговори с „да“, но тъгата ѝ не минаваше. Това, което по-рано ѝ се струваше раят – къщата близо до реката, мъжът, когото обичаше, децата, които ядяха пуканки пред телевизора, – започна да се превръща в ад. Днес, след много астрални пътувания и срещи с духове на ерудирани хора, Зедка знаеше, че всичко това са глупости. Бе използвала Невъзможната любов като извинение, като претекст, за да скъса с живота, който водеше и който изобщо не отговаряше на онова, което тя наистина очакваше от себе си.

Но преди дванайсет месеца положението беше съвсем различно: тя френетично започна да издирва далечния мъж, изхарчи цяло състояние за международни разговори, но той не живееше вече в същия град и бе невъзможно да бъде открит. Разпрати писма чрез бърза поща, които се връщаха обратно. Свърза се с всички приятелки и приятели, които го познаваха, но никой нямаше представа какво е станало с него.

Мъжът ѝ нищо не знаеше и това я довеждаше до лудост – той би трябвало поне да подозира нещо, да ѝ направи сцена, да се оплаква, да заплаши, че ще я изгони на улицата... Започна да си въобразява, че телефонистките от международните линии, служителите в пощата, приятелките ѝ – всички са подкупени от него, а той се преструва, че му е безразлично. Продаде бижутата си, подарени ѝ след сватбата, и си купи презокеански билет, но се намери някой да я убеди, че територията на Северна и Южна Америка е огромна и няма смисъл да тръгва, без да знае къде точно иска да отиде.

Един следобед тя си легна, страдайки от любов така, както никога преди – дори повече, отколкото когато се бе върнала към скучното

ежедневие на Любляна. През нощта и на другия ден не излезе от стаята си. На следващия – също. На третия ден мъжът ѝ извика лекар – колко бе добър! Каква загриженост! Нима този човек не разбираше, че Зедка се опитва да се срещне с друг, да му изневери, да смени живота си на уважавана жена с този на тайна любовница, да напусне завинаги Любляна, дома си, децата си?

Лекарят дойде, тя изпадна в нервна криза, заключи вратата и я отвори едва след като той си замина. Една седмица след това тя вече нямаше желание да отиде дори до тоалетната и извършваше физиологичните си нужди в леглото. Бе престанала да мисли, умът ѝ бе изцяло зает с откъслечните спомени за мъжа, който – тя бе убедена в това – също я търсеше, без да успее да я открие.

Съпругът ѝ – дразнещо благороден – сменяше чаршафите, галеше я по главата, казваше, че всичко ще се оправи. Децата не влизаха в стаята ѝ, откакто тя удари плесница на едното без никаква причина, а после падна на колене и започна да целува краката му, молейки за извинение, като разкъса на парчета блузата си в изблик на отчаяние и разкаяние.

След още една седмица – през която тя започна да плюе храната, която ѝ носеха, като много пъти напускаше и се връщаше към тази действителност, прекарвайки нощите в бодърстване, а дните в спане – двама мъже влязоха в стаята ѝ, без да почукат. Единият я хвана здраво, другият ѝ сложи инжекция и тя се събуди във „Вилет“.

„Депресия – чу Зедка да казва лекарят на мъжа ѝ. – Понякога бива предизвикана от съвсем банални причини. В организма ѝ липсва едно вещество – серотонинът.“

От тавана на манипулационната Зедка видя да влиза санитарят със спринцовка в ръка. Момичето още беше там, стоеше неподвижно и се опитваше да разговаря с тялото ѝ, отчаяно от празния ѝ поглед. За миг Зедка се поколеба дали да не ѝ разкаже какво точно става, но после се отказа; хората никога не научават нещо, което им е обяснено, трябва да го открият сами за себе си.

Санитарят вкара иглата в ръката ѝ и инжектира глюкоза. Душата ѝ, сякаш издърпана от огромна ръка, слезе от тавана на манипулационната, премина с висока скорост през тъмен тунел и се върна в тялото ѝ.

– Здравей, Вероника!

Момичето я гледаше изплашено.

– Добре ли си?

– Добре съм. За щастие, успях да оцелея след това опасно лечение,

но то няма да се повтори повече.

– Откъде знаеш? Тук не се съобразяват с никого.

Зедка знаеше, защото под формата на астрално тяло бе влизала в кабинета на д-р Игор.

– Знам, но няма как да ти обясня. Спомняш ли си кой беше първият въпрос, който ти зададох?

– Какво означава да си луд ли?

– Точно той. Този път ще ти отговоря без алегии: лудостта, това е невъзможността да съобщиш мислите си на останалите. Сякаш си в чужда страна – виждаш всичко, разбираш какво става около теб, но си неспособен да се изразиш, да поискаш да ти помогнат, защото не знаеш езика, на който говорят.

– Всеки от нас го е изпитвал понякога.

– Всеки от нас е луд по свой начин.

Зад решетките на прозорците небето бе покрито със звезди, а лунният сърп изплуваше над планината. Поетите обичаха пълнолунието, посвещаваха му стотици стихове, ала Вероника бе влюбена в тази полупълна луна, защото все още имаше пространство, за да нараства, да се разлива, да изпълва със светлина цялата си повърхност, преди да дойде неизбежният упадък.

Прииска ѝ се да седне на пианото в салона и да отпразнува тази нощ с една хубава соната, която бе научила в колежа; гледайки небето, изпитваше неопишуемо усещане за вътрешно спокойствие, сякаш Вселената показваше, че е не само безкрайна, а и вечна. От желанието ѝ я делеше обаче стоманена врата и жена, която никога не спираше да чете. Освен това не бе прието да се свири в този час на нощта – нали щеше да събуди всички наоколо.

Вероника се размя. „Наоколо“ имаше само стаи, натъпкани с луди, а лудите на свой ред бяха натъпкани с приспивателни.

Въпреки това продължаваше да изпитва вътрешно спокойствие. Стана и отиде до леглото на Зедка, но тя спеше дълбоко, може би така се възстановяваше от ужасното си преживяване.

– Върни се в леглото си! – каза сестрата. – По това време добрите момичета сънуват ангелчета или любимия си.

– Не се дръжте с мен като с дете! Не съм от кротките луди, които се боят от всичко. Буйствам, имам пристъпи на истерия, не ме е грижа нито за собствения ми живот, нито за живота на другите. И тъй, днес съм в криза. Съзерцавах луната и искам да разговарям с някого.

Сестрата я погледна, изненадана от реакцията ѝ.

– Страх ли ви е от мен? – продължи Вероника. – Остават ми един или два дни, докато умра, нима имам какво да губя?

– Защо не се поразходиш, девойче, и не ме оставиш да си дочета книгата?

– Защото тук е затвор и има тъмничарка, която се преструва, че чете книга, само за да покаже на останалите, че е интелигентна. А в действителност тя следи всяко движение в стаята и пази ключовете от вратата, като че ли са някакво съкровище. Сигурно в правилника така е наредено и тя се подчинява, защото по този начин може да демонстрира авторитета, който ѝ липсва в ежедневието, когато е с мъжа и децата си.

Вероника трепереше, без да осъзнава защо.

– Ключове ли? – попита сестрата. – Вратата винаги е отключена. Как си ме представяш да стоя заключена тук вътре с толкова душевно болни!

„Как така отключено? Преди няколко дни поисках да изляза оттук и тази жена дойде да ме пази чак до тоалетната. Какви ги говори?“

– Не ме вземай на сериозно – продължи сестрата. – Всъщност благодарение на приспивателните няма нужда да ви контролираме кой знае колко. Студено ли ти е, та трепериш?

– Не знам. Сигурно е от сърцето.

– Иди да се поразходиш, ако искаш.

– Това, което наистина ми се иска, е да посвирия на пиано.

– Салонът е изолиран и пианото няма да пречи на никого. Свири, щом искаш.

Треперенето на Вероника премина в тихи, срамежливи, сподавени ридания. Тя коленичи и положи глава в скута на жената, като продължаваше да плаче. Сестрата остави книгата и я погали по главата, изчаквайки тъжното настроение и плачът да преминат от само себе си. Двете стояха така почти половин час: едната плачеше, без да каже защо, а другата я успокояваше, без да знае причината за сълзите ѝ.

Накрая риданията спряха. Сестрата ѝ помогна да се изправи, хвана я под ръка и я заведе до вратата.

– Имам дъщеря на твоята възраст. Когато те видях тук, цялата в тръбички и на системи, се запитах защо това хубаво младо момиче, което има цял живот пред себе си, е решило да се самоубие. После до нас започнаха да достигат разни истории: за писмото, което си оставила – изобщо не повярвах, че това е истинската причина, – за това, че дните ти са преброени заради сърцето ти, което е пострадало безвъзвратно. Образът на моята собствена дъщеря не излизаше от главата ми: ами ако

и тя реши да направи същото? Естественият ход на живота е да се бориш, за да оцелееш по някакъв начин. Защо някои хора се опитват да му се противопоставят?

– Точно затова се разплаках преди малко – каза Вероника. – Когато взех хапчетата, исках да убия някого, когото ненавиждах. Не знаех, че в мен има и други Вероники, които бих могла да обичам.

– Какво кара един човек да намрази самия себе си?

– Може би малодушието. Или вечният страх, че грешиш, че не правиш това, което другите очакват от теб. Преди няколко минути бях весела и забравих за смъртната си присъда, но когато осъзнах положението, в което се намирам, се изплаших.

Сестрата отвори вратата и Вероника излезе.

„Как можа да ме попита подобно нещо? Какво иска, да разбере защо се разплаках ли? Нима не знае, че съм съвсем нормален човек, че изпитвам желаниа и страхове като другите хора и подобен въпрос – особено сега, когато вече е късно – може да ме хвърли в паника?“

Докато вървеше из коридорите, осветени от слабата светлина на лампата в манипулационната, Вероника си даде сметка, че е прекалено късно и вече не е в състояние да възпира страха си.

„Трябва да се овладее. Аз съм човек, който довежда до край всяко нещо, което реши да направи.“

Тя наистина докарваше до последния стадий много неща в живота си, но само такива, които не бяха от голямо значение – като например да продължава да се сърди, вместо да помоли за извинение, или да престане да се вижда с някой мъж, в когото е влюбена, защото смята, че тази връзка няма да доведе до нищо... Беше безкомпромисна именно към лесните неща, за да докаже на самата себе си колко е силна, как не й пука за нищо, докато в действителност бе уязвимо момиче, което никога не се бе извявало особено в учението или в спортните състезания в училище, нито бе успяло да запази хармонията въщи.

Превъзможваше дребните си недостатъци, а се проваляше във важните, основните неща.. Придаваше си вид на независима жена тогава, когато изпитваше крещяща нужда от компания. Влизаше в някое заведение и всички я забелязваха, но обикновено завършваше вечерта сама в манастира, гледайки телевизионни програми, които не си бе направила труда да настрои. Бе създавала у всичките си приятели впечатлението, че е модел за подражание, и бе изразходила енергията си, опитвайки се да бъде на висотата на представата, която бе изградила за себе си.

Поради това никога не й оставаха сили да бъде самата себе си –

човек, който подобно на всички хора по света се нуждае от другите, за да бъде щастлив. Но другите бяха толкова трудни за разбиране! Реагираха по непредвидим начин, живеяха, оградени от защитни стени, държаха се като нея – правеха се, че всичко им е безразлично. А когато се появеше някой по-открит човек, или веднага го отхвърляха, или го караха да страда, смятайки го за по-нисш от тях, за „наивник“.

Чудесно! Сигурно бе впечатлила много хора със силата и смелостта си, но докъде бе стигнала? До пустотата. До пълната самота. До „Вилет“. До чакалнята на смъртта.

Вероника пак започна да се разкайва, че е направила опит за самоубийство, и отново решително отхвърли това чувство. Защото сега изпитваше нещо, което никога по-рано не си бе позволявала: омраза.

Омраза. Тя сякаш присъстваше физически, като стените, пианото, сестрите – Вероника можеше почти да докосне тази разрушителна енергия, която излизаше от тялото ѝ. Бе позволила на чувството да я обземе, без да се пита дали е добро, или не. Омръзнали ѝ бяха самоконтролът, маските, благоприличието поведение. Вероника искаше през последните два-три дни от живота си да се държи колкото се може по-непристойно.

Бе започнала, удряйки плесница на по-възрастен от нея човек, изпуснала си бе нервите пред санитаря; бе решила да не бъде любезна и да не разговаря с другите, когато ѝ се прииска да бъде сама, а сега се чувстваше достатъчно свободна, за да изпитва омраза. Все пак и достатъчно разумна, за да не започне да чупи всичко наоколо и да свърши живота си, натъпкана с успокоителни в някакво болнично легло.

И в този миг намрази всичко, за което се сети. Себе си, света, стола пред нея, счупения радиатор в един от коридорите, свършените хора, престъпниците... Намираше се в психиатрия и можеше да изпитва чувства, които човешките същества крият от самите себе си, защото всички сме възпитавани единствено да обичаме, да приемаме, да се опитваме да намираме изход, да избягваме конфликти. Вероника мразеше всичко, ала най-много мразеше начина, по който бе ориентирала живота си – без никога да открие стотиците други Вероники в себе си, толкова интересни, луди, любопитни, смели, склонни да рискуват...

В един момент започна да изпитва омраза дори към човека, когото обичаше най-много на света: майка си. Прекрасната съпруга, която през деня работеше, а вечер миеше чинии, жертвайки живота си, за да може дъщеря ѝ да получи добро образование, да умее да свири на пиано и цигулка, да бъде облечена като принцеса, да си купува маркови маратонки

и тениски, докато тя самата кърпеше старата рокля, която носеше от години.

„Как е възможно да мразя някого, от когото съм получавала само обич?“ – помисли си смутено Вероника и се опита да промени чувствата си. Но вече бе твърде късно, омразата бе излязла на свобода, Вероника бе отворила вратите на своя личен ад. Мразеше обичта, която ѝ бяха дали, защото тази обич не искаше нищо в замяна, а това бе абсурдно, не-реално, противоестествено. Обичта, която не искаше нищо в замяна, я изпълваше с вина, с желание да отговори на очакванията ѝ, дори това да означава отказ от всичко, което бе мечтала за себе си. Тази обич години наред се бе опитвала да скрива от нея корумпирания свят и неговите предизвикателства, бе пренебрегвала факта, че един ден Вероника ще си даде сметка за това, но няма да има сили да се справи.

А баща ѝ? Мразеше също така и баща си. Защото за разлика от майка ѝ, която работеше през цялото време, той знаеше как да живее, водеше я по барове и театри, забавляваха се заедно, а когато беше по-малка, тайно го бе обичала така, както се обича мъж, а не баща. Мразеше го и затова, че той винаги бе толкова очарователен, толкова общителен с всички – само не и с майка ѝ, а единствено тя заслужаваше най-доброто отношение.

Мразеше всичко. Библиотеката с купищата книги, пълни с обяснения за живота, колежа, където бе принудена да учи алгебра по цели нощи, въпреки че не познаваше човек – с изключение на преподавателите и математиците, – който да се нуждае от алгебра, за да бъде щастлив. Защо я бяха карали да учи толкова алгебра, геометрия и всички онези абсолютно ненужни неща?

Вероника бутна вратата на салона, отиде до пианото, отвори капака и с всичка сила удари клавишите. Един безумен, несвързан, дразнещ акорд отекна в празното пространство, удари се в стените и се върна до слуха ѝ под формата на остър тон, който сякаш издраска душата ѝ. Но сега този акорд бе най-верният портрет на нейната душа.

Отново удари клавишите и неблагозвучните ноти още веднъж се отразиха във всичко наоколо. „Нали съм луда, мога да правя и това. Мога да мразя, мога да строша пианото. Нали душевно болните не са длъжни да подреждат правилно нотите?“

Удари по пианото веднъж, два, десет, двайсет пъти – и всеки път омразата ѝ като че ли намаляваше, докато накрая съвсем изчезна.

* * *

И тогава отново я обзе дълбоко вътрешно спокойствие. Вероника погледна пак звездното небе с лунния сърп – нейния любимец, – който изпълваше с мека светлина мястото, където тя се намиреше. Испита отново усещането, че Безкраят и Вечността вървят, хванати за ръка, и че е достатъчно да видиш едното от тях – като например безграничната Вселена, – за да забележиш присъствието на другото. Времето, което никога не свършва, не минава, не се задържа в Настоящото, където са всички тайни на живота. По пътя между болничната стая и салона тя бе мразила толкова силно, че в сърцето ѝ не бе останала никаква злоба. Бе позволила на отрицателните си чувства, потискани с години дълбоко в душата ѝ, да изплуват най-сетне на повърхността. Тя ги бе почувствала и повече не ѝ бяха нужни – можеха да си ходят.

Остана така, изживявайки своя Настоящ миг, като остави любовта да заеме празното пространство, което омразата бе освободила. Когато почувства, че моментът е настъпил, обърна се към луната и изсвири една соната в нейна чест – знаеше, че тя я слуша, и бе горда, а това предизвикваше завист у звездите. После изсвири една мелодия за звездите, друга за градината, трета – за планината, която не можеше да вида през нощта, но знаеше, че е там.

По средата на мелодията за градината се появи друг луд – Едуард, шизофреник, който бе неизлечимо болен. Тя не се изплаши от неговото присъствие: напротив, усмихна се и за нейно учудване той също се усмихна. Музиката бе в състояние да проникне дори в неговия далечен свят, по-далечен и от луната, и да стори чудеса.

„Трябва да си купя нов ключодържател“, мислеше си д-р Игор, докато отваряше вратата на малкия си кабинет в санаториума „Вилет“. Старият вече се разпаднаше, малкият метален щит, който го красеше, току-що бе паднал на пода.

Д-р Игор се наведе и го взе. Какво да прави с този щит, на който бе изобразен гербът на Любляна? Най-добре да го изхвърли. Въсщност би могъл да го даде на поправка и да поиска да му сложат нова кожена кашка – или пък да го даде на внука си, за да си играе с него. И двата варианта му се сториха абсурдни; един ключодържател не струва нищо, а внукът му не проявяваше ни най-малък интерес към щитове – прекарваше времето си, като гледаше телевизия или играеше с италиански електронни игри. Въпреки това не го изхвърли; пхна го в джоба си, по-късно

щеше да реши какво да прави с него.

Нали затова бе директор на санаториума, а не душевно болен – можеше да разсъждава много преди да вземе някакво решение.

Светна лампите – с настъпването на зимата се съмваше все по-късно. Липсата на светлина, така както смяната на жилището или разводът, бе една от основните причини да се увеличават случаите на депресия. Д-р Игор се молеше пролетта да дойде по-скоро и да разреши половината от проблемите му.

Погледна задачите си за деня. Трябваше да види какви мерки да вземе, за да не позволи на Едуард да умре от глад. Шизофренията го правеше непредвидим – напоследък бе спрял да яде. Д-р Игор му бе предписал интравенозно хранене, но не можеше да го продължава безкрайно; Едуард беше на двайсет и осем години, беше едър, дори и със системите щеше да отпадне и да заприлича на скелет.

Как ли щеше да реагира бащата на Едуард, един от най-известните дипломати на младата словенска република, подготвил деликатните преговори с Югославия в началото на деветдесетте години? Този човек всъщност години наред бе работил за Белград, бе надживял клеветниците си – които го обвиняваха, че е служил на врага – и продължаваше да е част от дипломатическия корпус, само че този път представляваше друга страна. Бе могъщ и влиятелен и всички се страхуваха от него.

Всичко това за миг обезпокои д-р Игор – както преди малко го бе обезпокоил щитът на ключодържателя, – но по-късно изхвърли тази мисъл от главата си: на посланика му беше все едно дали синът му изглежда добре или зле; едва ли възнамеряваше да го води на официални приеми или да го взема със себе си, когато пътува по света като представител на правителството. Едуард беше във „Вилет“ и щеше да остане тук завинаги или поне докато баща му продължава да получава огромни заплати.

Д-р Игор реши да спре интравенозното хранене и да остави Едуард да отслабне още малко, докато си възвърне апетита. А ако състоянието му се влоши, ще напише рапорт и ще прехвърли отговорността върху лекарския съвет, който управлява „Вилет“. „Ако не искаш да изпадаш в затруднено положение, винаги разделяй отговорността“, бе го учил баща му, който също бе лекар и много хора бяха умрели в ръцете му, но никога не бе имал проблеми с властите.

След като предписа спиране на лекарствата на Едуард, д-р Игор премина към следващия случай. В рапорта се казваше, че пациентката Зедка Мендел вече е привършила лечението си и може да бъде

изписана. Д-р Игор искаше сам да се увери: в края на краищата нямаше нищо по-лошо за един лекар от това да получи оплакване от роднините на болните, изписани от „Вилет“. А това почти винаги се случваше – след като пациентът е бил за известно време в клиника за душевно болни, рядко успява да се адаптира отново към нормалния живот.

Вината не бе в санаториума „Вилет“. Нито пък в който и да е от всичките санаториуми – само един Господ знаеше колко са, – разпръснати по четирите краища на света. И там съществуваше същият проблем с реадaptацията на изписаните пациенти. Както затворът не правеше престъпника по-добър, а само го учеше да извършва още повече престъпления, така и в санаториумите болните свикваха с един съвсем нерелен свят, където всичко е позволено и никой не е длъжен да поема отговорност за действията си.

Така че оставаше само един изход: да се открие някакво лечение на психичните разстройства. И д-р Игор изцяло се бе посветил на това, развивайки една теза, която щеше да предизвика революция в психиатричните среди. У временно пребиваващите в една лудница пациенти, които съжителстваха с неизлечимо болни, започваше процес на социална дегенерация. Въпросната Зедка Мендел пак щеше да се върне в болницата – този път по свое желание, оплаквайки се от несъществуващи болезки, само за да бъде близо до хората, които сякаш я разбират по-добре, отколкото външният свят.

И ако д-р Игор откриеше как да се пребори с витриола – според него причинител на лудостта, – името му щеше да остане в историята, а Словения със сигурност щеше да фигурира върху географската карта. През тази седмица късметът му като че ли бе паднал от небето под формата на една потенциална самоубийца и той за нищо на света не бе склонен да пропусне тази възможност.

Д-р Игор бе доволен, въпреки че бе принуден поради икономически причини да се съгласи с терапии, които отдавна бяха осъдени от медицината – като инсулиновия шок например. „Вилет“, пак от финансови съображения, правеше нововъведения в психиатричното лечение. Освен че разполагаше с време и хора за прочуванията си върху витриола, собствениците нямаха нищо против той да държи в клиниката групата, наречена Братството. Акционерите на тази институция бяха позволили да бъде допускано – забележете, не поощрявано, а допускано – пациентите да престояват тук по-дълго от необходимото. Аргументираха се с хуманни цели – на току-що излекувания трябва да се даде възможност да реши кой е най-подходящият момент да се реинтегрира към външния

свят, и това бе позволило на група пациенти да останат във „Вилет“ като в луксозен хотел или клуб, където се събират хора с общи интереси. По тоя начин д-р Игор държеше на едно място и луди, и здрави, за да може здравите да повлияят положително на лудите. За да се избегне обратното – лудите да заразят излекуваните, – всеки член на Братството трябваше да излиза от санаториума поне по веднъж на ден.

Д-р Игор разбираше, че причините, които акционерите изтъкваха, за да обяснят присъствието на излекувани пациенти в клиниката – дълбокохуманни, както те твърдяха, – служеха само за оправдание. Акционерите се страхуваха, че в Люблина, малката и очарователна столица на Словения, няма да има достатъчно луди, които да издържат това скъпо и модерно болнично заведение. Освен това системата на общественото здравеопазване разполагаше с много добре уредени психиатрии, което поставяше „Вилет“ в неизгодно положение на пазара за психични проблеми.

Когато акционерите превърнаха старата казарма в санаториум, разчитаха на психически разстроените от войната с Югославия мъже и жени. Но войната не продължи дълго. Акционерите се надяваха, че ще избухне нова, но това не стана.

Последните проучвания показаха, че войните наистина причиняват психични разстройства, но в много по-малка степен, отколкото напрежението, неприятностите, наследствените болести, самотата и чувството, че си отхвърлен от обществото. Когато дадена общност се сблъсква с някакъв сериозен проблем – като например война, хиперинфлация, чума, – се забелязва увеличаване на броя на самоубийствата, но в замяна на това силно намаляват случаите на депресия, параноя, психози. Тези последните обаче се връщат към нормалните си показатели веднага щом съответният проблем бъде преодолян, доказвайки – поне така смяташе д-р Игор, – че човешките същества си позволяват лукса да полудяват само когато имат условия за това.

Пред него се намираше друго скорошно проучване, правено този път в Канада – страната с най-висок жизнен стандарт според някакъв американски вестник. Д-р Игор прочете следното:

- Според Канадския статистически справочник от някакво душевно разстройство са страдали:
  - 40 % от хората между 15 и 34 години;
  - 33 % от хората между 35 и 54 години;
  - 20 % от хората между 55 и 64 години.

- Смята се, че всеки пети жител на страната страда от някакво психично смущение.
- Всеки осми канадец поне веднъж в живота си е постъпвал в болница за лечение на душевно разстройство.

„Чудесен пазар, много по-добър от този тук – помисли си той. – Колкото по-големи възможности имат хората, за да бъдат щастливи, толкова са по-нещастни.“

Д-р Игор анализира още няколко случая, като внимателно размисли кои от тях да сподели със Съвета и кои да разреши сам. Когато приключи, съвсем се бе разсъмвало и той изгаси осветлението. После нареди да извикат първия посетител – майката на пациентката, която бе направила опит за самоубийство.

– Аз съм майката на Вероника. Какво е състоянието на дъщеря ми?

Д-р Игор се поколеба дали да не ѝ каже истината и да ѝ спести неприятни изненади – в края на краищата и той имаше дъщеря със същото име. Но реши, че е по-добре да я премълчи.

– Все още не знаем – излъга той. – Трябва ни още една седмица.

– Не разбирам защо го е направила – ридаше жената пред него. – Ние толкова я обичаме, опитахме се да ѝ дадем най-доброто образование с цената на толкова жертви... Макар и да имахме проблеми, запазихме семейството, за да ѝ дадем пример как да устоява на изпитанията. Тя има хубава работа, не е грозна и въпреки това...

– ... въпреки това тя направи опит за самоубийство – прекъсна я д-р Игор. – Не се учудвайте, госпожо, така става. Хората са неспособни да осъзнаят, че са щастливи. Ако искате, мога да ви покажа статистиката за Канада.

– Канада ли?

Жената го погледна изненадано. Д-р Игор видя, че е успял да я поразее, и продължи:

– Ето, вие идвате тук не за да научите как е дъщеря ви, а за да се оправдаете, че тя е направила опит за самоубийство. На колко е години?

– На двайсет и четири.

– С една дума, зряла жена с опит, която много добре знае какво иска и е в състояние сама да избира. Какво общо има това с вашия брак и с жертвите, които вие и мъжът ви сте правили? От колко време живее сама?

– От шест години.

– Виждате ли? Независима до мозъка на костите. И само защото

един австрийски лекар – доктор Зигмунд Фройд, сигурно сте чували за него – е писал за нездравите отношения между родители и деца, до ден-днешен всички се самообвиняват за всичко. Нима индийците смятат, че детето, което е станало убиец, е жертва на родителското възпитание? Отговорете ми!

– Нямам представа – отвърна жената с нарастваща изненада. Дали пък лекарят не се бе заразил от собствените си пациенти?

– Тогава аз ще ви кажа отговора – продължи д-р Игор. – Индийците смятат, че е виновен убиецът, а не обществото, нито родителите, нито прадедите. Нима японците се самоубиват, ако някое от децата им реши да се дрогира и да излезе да стреля на улицата? Отговорът е същият: не! И забележете, всеизвестно е, че японците се самоубиват за щяло и нещяло; оня ден дори прочетох, че някакъв младеж се самоубил, защото не издържал кандидатстуденския изпит!

– Ще мога ли да говоря с дъщеря си? – попита жената, която очевидно не проявяваше никакъв интерес към японци, индийци и канадци.

– Веднага – каза д-р Игор, леко раздражен, че тя го прекъсва. – Преди това обаче искам да разберете едно нещо: с изключение на някои тежки патологични случаи, хората полудяват, когато се опитат да избягат от рутината. Разбрахте ли ме?

– Разбрах ви много добре – отговори тя. – Ако мислите, че не съм способна да се грижа за нея, можете да бъдете спокоен: никога не съм се опитвала да променям живота си.

– Много добре – каза д-р Игор с видимо облекчение. – Представяли ли сте си такъв свят, в който да не сме длъжни да повтаряме всеки ден от живота си едно и също нещо? Ако решим например да ядем едва тогава, когато сме гладни, как ще успеят да се организират домакините и ресторантите?

„По-нормално би било да ядем тогава, когато сме гладни“ – помисли си жената, но нищо не каза от страх да не ѝ забранят да говори с Вероника.

– Ще настъпи голямо объркване – отвърна тя. – Аз съм домакиня и разбирам какво искате да кажете.

– И тъй, имаме сутрешното кафе, обяда, вечерята. Трябва всеки ден да се будим в определен час и да си почиваме един ден в седмицата. По Коледа си разменяме подаръци, а по Великден прекарваме три дни край езерото. Доволна ли ще бъдете, ако мъжът ви поиска да се любите в трапезарията, само защото го е обзело внезапно желание?

„Но какви ги говори тоя човек? Дошла съм тук, за да видя дъщеря

си!“

– Ще ми стане тъжно – отговори тя предпазливо, надявайки се да е улучила.

– Много добре! – извика д-р Игор. – Мястото, където се прави любов, е леглото. В противен случай ще дадем лош пример и ще предизвикаме анархия.

– Мога ли да видя дъщеря си? – прекъсна го жената.

Д-р Игор се примири с факта, че тази селянка никога няма да разбере за какво ѝ говори. Не проявяваше никакъв интерес към обсъждане на лудостта от философска гледна точка, въпреки че дъщеря ѝ бе извършила много сериозен опит за самоубийство и бе изпаднала в кома.

Натисна звънеца и секретарката му се появи.

– Извикай момичето със самоубийството! – каза той. – Онази с писмото до вестниците, в което обяснява, че се самоубива, за да покаже къде се намира Словения.

– Не искам да се виждам с нея! Вече съм прекъснала всички връзки със света.

Не ѝ беше лесно да изрече това в салона, в присъствието на всички. Ала и санитарят не бе проявил дискретност, съобщавайки на висок глас, че майка ѝ я чака, сякаш това интересуваше и останалите.

Не искаше да се вижда с майка си, защото и двете щяха да страдат. По-добре да я смята за умряла; Вероника открай време мразеше сбогуванията.

Човекът се върна обратно и тя отново се загледа в планината. След едноседмично отсъствие слънцето най-сетне се бе върнало – тя бе научила за това още предишната вечер, луната ѝ го бе казала, докато свиреше на пиано.

„Но това е лудост, губя контрол над себе си. Небесните тела не говорят, тоест казват нещо само на астролозите. Ако луната е разговаряла с някого, то е било с оня шизофреник.“

Вероника едва бе довършила мисълта си, когато почувства остра болка в гърдите и едната ѝ ръка изтръпна. Таванът се въртеше: бе получила сърдечен пристъп. Изпадна в нещо като еуфория, сякаш смъртта я освобождаваше от страха. Най-сетне всичко щеше да свърши! Може би щеше да изпита лека болка, но какво са пет минути агония срещу цяла вечност в тишина? Единственото, което направи, бе да си затвори очите: изпитваше ужас от мъртвите с отворени очи, които бе виждала във филмите.

Но сърдечният пристъп като че ли се различаваше от това, което си бе представляла; беше ѝ все по-трудно да диша и с ужас откри, че ѝ предстои да преживее нещо, от което много се страхуваше: задушаване. Щеше да умре така, сякаш е погребана жива или внезапно потъва на дъното на морето.

Олюля се, падна, усети как някой я удря по лицето, правеше върховни усилия да диша, но въздухът не ѝ достигаше. Най-лошото бе, че смъртта не настъпваше, Вероника беше в пълно съзнание за всичко, което ставаше около нея, продължаваше да различава цветовете и формите. Трудно ѝ бе единствено да чува какво казват другите – виковете и възклицанията ѝ се струваха много далечни, сякаш идваха от някакъв друг свят. Но с изключение на това всичко останало бе реално, въздухът не ѝ достигаше, чисто и просто не се подчиняваше на заповедите на дробовете и мускулите ѝ, а тя продължаваше да бъде в съзнание.

Почувства, че някой я хвана и я обърна по корем, но вече не можеше да контролира движението на очите си и те се въртяха, като изпращаха до мозъка ѝ стотици различни образи, добавяйки към усещането за задушаване пълно объркване на зрението ѝ. Постепенно образите също се отдалечиха и когато агонията ѝ достигна връхната си точка, въздухът най-сетне влезе в дробовете ѝ, издавайки толкова силен шум, че всички в салона се вцепениха от страх.

Вероника започна да повръща и дълго не можа да спре. След като критичният моментът отмина, някои от лудите започнаха да се смеят на тази сцена и тя се почувства унижена, безпомощна, неспособна да реагира. Една сестра влезе тичешком и ѝ постави инжекция в ръката.

– Успокойте се! Вече премина!

– Но аз не умрях! – развика се тя и тръгна към останалите пациенти, повръщайки върху пода и мебелите. – Продължавам да стоя в тази скапана болница и съм длъжна да съжителствам с вас, да изживявам хиляди пъти смъртта, всеки ден, всяка нощ, без да има кой да се смили над мен!

Обърна се към сестрата, издърпа спринцовката от ръката ѝ и я захвърли към градината.

– Какво искаш? Защо не ми инжектираш отрова, след като знаеш, че наистина съм осъдена да умра? Нямах ли чувства?

Не можа да се съдържи, седна отново на пода и се разплака неудържимо, като крещеше и шумно ридаше, а в същото време някои от пациентите се смееха и коментираха изцапаните ѝ дрехи.

– Дайте ѝ успокоително! – каза някаква лекарка, която се бе

втурнала в салона. – Трябва да овладеете положението!

Сестрата обаче стоеше като парализирана. Лекарката излезе и се върна с двама санитарии и нова спринцовка. Мъжете хванаха истеричното създание, което буйстваше в средата на салона, и лекарката инжектира в изцапаната ръка на Вероника успокоителното до последната капка.

Намираше се в кабинета на д-р Игор, легнала в безупречно чисто легло със съвсем нови чаршафи. Той прослушваше сърцето ѝ. Вероника се престори, че още спи, но нещо в гърдите ѝ я бе издало, защото лекарят заговори с увереността, че тя го чува.

– Бъди спокойна – каза той. – Със здраве като твоето можеш да живееш сто години.

Вероника отвори очи. Някой я бе преоблякъл. Дали е бил д-р Игор? Дали я е видял гола? Главата ѝ бе размътена.

– Какво казахте?

– Казах да бъдеш спокойна.

– Не, казахте, че ще живея сто години.

Лекарят отиде до бюрото си.

– Казахте, че ще живея сто години – повтори натъртено Вероника.

– В медицината нищо не е окончателно – измъкна се д-р Игор. – Всичко е възможно.

– Как е сърцето ми?

– Все така.

Това ѝ бе достатъчно. Когато се сблъскват с тежък случай, лекарите казват „ще доживееш до сто години“, или „не е нещо сериозно“, или „сърцето и кръвното ти са като на младеж“, или „трябва да направим нови изследвания“... Сякаш ги е страх, че пациентът ще изпочупи всичко в кабинета им. Тя се опита да стане, но не успя: стаята бе започнала да се върти.

– Полежи още малко, докато се почувстваш по-добре! Не ми пречиш.

Чудесно, помисли си Вероника. А дори и да му пречеше, какво от това?

Д-р Игор бе опитен лекар – замълча и се престори, че чете документите, които бяха на писалището му. Когато сме заедно с някой друг и той нищо не казва, това ни дразни, атмосферата става напрегната, непоносима. Д-р Игор се надяваше момичето да заговори – така той щеше да събере още данни за доктората си върху лудостта и да доразвие метода на лечение.

Но Вероника не казваше нито дума. „Може би е достигнала много

висока степен на отравяне с витриол“, помисли си д-р Игор и реши да наруши мълчанието, което ставаше напрегнато, дразнещо, непоносимо.

– Като че ли обичаш да свириш на пиано – каза той, избирайки съвсем произволно тема за разговор.

– А лудите обичат да слушат. Вчера един не се отлепи от пианото.

– Сигурно е бил Едуард. Той споделил с някого, че много му харесало. Кой знае, може пък да започне да яде като нормален човек.

– Нима един шизофреник може да обича музика? И да споделя това с останалите?

– Да, може. Обзалагам се, че в момента не знаеш какво говориш.

Този лекар – който с боядисаната си черна коса личеше повече на пациент – имаше право.

– Лечимо ли е? – поиска да узнае тя нещо повече за шизофрениците.

– Контролируемо е. Все още не е добре известно какво става в света на лудостта; всичко е ново, за десетина години процесите са се изменили. Шизофреникът е човек с естествена тенденция към отчуждаване от този свят до момента, в който някакъв факт – сериозен или незначителен, зависи от индивидуалното състояние – го накара да създаде действителност само за себе си. Случаят може да се влоши до пълно отчуждаване – което ние наричаме кататония – или да има подобрение, което позволява на болния да работи и да води нормален живот. Това зависи само от едно: от околната среда.

– Да създадеш действителност само за себе си – повтори Вероника. – Какво е всъщност действителността?

– Това, което болшинството от хората са решили, че трябва да бъде. Не е непременно най-добрата, нито най-логичната, а тази, която се е приспособила към колективното желание. Виждаш ли какво имам на врата си?

– Вратовръзка.

– Точно така. Отговорът ти е логичен, свързан, като на съвсем нормален човек: вратовръзка! Един луд обаче би казал, че имам на врата си смешен, ненужен, завързан по сложен начин шарен парцал, който затруднява движенията на главата и изисква по-голямо усилие, за да влезе въздухът в дробовете. Ако застана близо до някой вентилатор и не внимавам, мога дори да се удуша с този парцал. Ако някой луд ме попита за какво служи вратовръзката, ще трябва да му отговоря: за абсолютно нищо. Дори и за украса не служи, защото в днешно време се е превърнала в символ на заробване, власт, отчуждение. Вратовръзката служи

единствено за това – като се прибереш вкъщи, да я махнеш с усещането, че си се отгървал от нещо, за което дори не знаеш какво е. Но нима чувството на облекчение оправдава съществуването на вратовръзката? Не, разбира се. Въпреки това, ако попитам един луд и един нормален какво е това, за здрав ще бъде смятан оня, който отговори: вратовръзка. Не е важно кой е отговорил вярно, важно е кой има право.

– И вие стигнахте до извода, че не съм луда, понеже казах правилната дума за шарения парцал.

Не, не си луда, помисли си д-р Игор, известен специалист по въпроса, с много дипломи, окачени на стената в кабинета му. Присъщо е на човешкото същество да посяга на собствения си живот – познаваше много хора, които го правеха, но се преструваха на невинни и нормални и не ги прибираха в клиниката само защото не са избрали скандалния метод на самоубийството. Самоубиваха се постепенно, тровейки се с това, което д-р Игор наричаше витриол.

Витриолът бе токсичен продукт и той бе идентифицирал симптомите на отравяне с него в разговори с мъже и жени – негови познати. В момента пишеше дисертация на тази тема, която щеше да предаде за обсъждане в Словенската академия на науките. Тя представляваше най-важната крачка в полето на лудостта, откакто д-р Пинел бе изхвърлил от употреба веригите, с които връзваха болните, предизвиквайки ужас в медицинските среди с идеята си, че някои от лудите могат да бъдат излекувани.

Подобно на либидото – химична реакция, предизвикваща сексуалното желание, която д-р Фройд бе открил, но нито една лаборатория не бе успяла да изолира, – и витриолът се произвеждаше в човешкия организъм при страх, въпреки че съвременните спектрографски тестове не го отчитаха. Лесно се разпознаваше обаче по специфичния си вкус, който не беше нито сладък, нито солен, а горчив. Д-р Игор – непризнатият все още откривател на тази смъртоносна отрова – ѝ бе дал името на една друга отрова, която в миналото често е била използвана от императори, крале и разни любовници в случаите, когато им се е налагало да отстранят окончателно някоя неудобна личност. Хубави са били тези времена на императори и крале: хората са живеели и умирали романтично. Убиецът поканвал жертвата на богата вечеря, влизал слугата с две големи чаши, в едната от които имало витриол: колко вълнения са предизвиквали жестовете на жертвата, която вземала чашата, казвала няколко нежни или остри думи, отпивала, сякаш са ѝ поднесли поредното вкусно питие, поглеждала изненадано към домакина и падала поразена на пода!

Но тази отрова, която в днешно време струва скъпо и трудно се намира на пазара, била заменена с по-сигурни начини на изстребване като револвери, бактерии и т. н. Д-р Игор, романтик по природа, бе избрал това почти забравено име, за да означаи с него психичната болест, която бе диагностицирал и чието откриване скоро щеше да изплаши света.

Любопитното в случая беше това, че никой никога не бе споменавал за витриола като за смъртоносна отрова, ако и повечето от заболелите пациенти да бяха идентифицирали нейния вкус, наричайки самия процес на отравяне горчилка. Горчилката се среща в организмите на всички човешки същества, така както почти всички сме носители на бацила на туберкулозата. Ала тези две болести атакуват пациента само когато организмът му е отслабнал; в случая на горчивката, благоприятна почва за поява на болестта е страхът от така наречената действителност.

В стремежа си да създадат свят, в който не би могла да проникне никаква външна заплаха, някои хора насочват всичките си защитни сили към външния свят – срещи с непознати, нови места, необичайни преживявания – и оставят вътрешния си свят неохраняван. От този момент горчилката започва да причинява необратими увреждания.

Горчилката (или витриолът, както предпочиташе да я нарича д-р Игор) взема на прицел най-вече волята. Хората, засегнати от тази болест, постепенно изгубват желание за каквото и да било и след няколко години вече не са в състояние да излязат от своя свят, понеже са изразходили огромно количество енергия, за да издигнат високи стени и да направят действителността такава, каквато те искат да бъде.

Тези хора не само избягват външните атаки, но ограничават и духовното си израстване. Продължават да ходят на работа, да гледат телевизия, да се възмущават от уличното движение и да създават деца, ала това става автоматично, без особени вътрешни емоции, защото всичко у тях е под контрол.

Основният проблем на отравянето с горчилка се състои в това, че силните чувства – омраза, любов, отчаяние, ентузиазъм, любопитство – също престават да се проявяват. След известно време у отровените с горчилка изчезва всякакво желание – нито им се живее, нито им се умира, и точно в това се състои проблемът им. Ето защо за тях винаги са били особено привлекателни героите и лудите: те не се страхуват нито от живота, нито от смъртта. Както героите, така и лудите не обръщат внимание на опасностите и продължават напред въпреки предупрежденията на останалите да не го правят. Лудият се самоубива, а героят се обрича на мъченичество в името на някаква кауза. И двамата обаче умират, а

отровените с горчилка прекарват много дни и нощи в разговори за абсурдното и славното у двата типа. Това е единственият момент, когато те намират сили да се изкачат до върха на защитната си стена и да погледнат за малко зад нея; но скоро ръцете и краката им се изморяват и те се връщат към ежедневието си.

Засегнатият от хронична горчилка забелязва болестта си само веднъж седмично: в неделния следобед. Тъй като този ден той не е на работа, нито пък е достатъчно опитен, за да облекчи симптомите, разбира, че нещо не е наред – през тези следобеди спокойствието е ужасно, времето сякаш спира и той проявява постоянна раздразнителност.

Но идва понеделникът и болният веднага забравя за тези симптоми, дори мърмори, че никога не му стига времето за почивка, и недоволства, че уикендите минават прекалено бързо.

От социална гледна точка единственото голямо предимство на тази болест се състои в това, че тя се е превърнала в правило; ето защо не е нужно постъпване в болница, с изключение на онези случаи, при които отравянето е толкова силно, че с поведението си болният започва да пречи на околните. Ала повечето засегнати от болестта могат да си живеят извън болниците, без да представляват заплаха за обществото, тъй като поради високите стени, които са издигнали около себе си, са напълно изолирани от света, макар и да изглежда, че са част от него.

Д-р Зигмунд Фройд бе открил либидото и лечението на проблемите, свързани с него, създавайки психоанализата. Д-р Игор бе открил съществуването на витриола, но трябваше освен това да докаже, че лечението му е възможно. Искаше името му да остане в историята на медицината, въпреки че си даваше сметка за трудностите, които ще трябва да преодолее, за да наложи идеите си. „Нормалните“ бяха доволни от живота си и никога нямаше да признаят болестта си, а „болните“ движеха огромна индустрия от клиники, лаборатории, конгреси и прочие.

„Знам, че светът няма да признае труда ми сега“, каза си той, горд от това, че е неразбран. В края на краищата това е цената, която гениите трябва да плащат.

– Какво ви стана? – попита го момичето, което седеше срещу него.
– Като че ли влязохте в света на вашите пациенти.

Д-р Игор не обърна внимание на непочтителната забележка.

– Вече можеш да си ходиш – каза той.

Вероника не знаеше дали е ден или нощ – при д-р Игор осветлението бе включено, ала лампите си светеха всяка сутрин. Но когато излезе в

коридора, видя луната и си даде сметка, че е спала по-дълго, отколкото предполагаше.

По пътя към стаята си забеляза на стената една снимка в рамка: представляваше централният площад на Люблина, когато все още не е бил издигнат паметникът на поета Прешерн, и семейства, които се разхождат – вероятно през някой неделен ден. Погледна датата на снимката: лятото на 1910 г.

Лятото на 1910 г. На снимката бяха уловени в някакъв миг от живота им хора, чиито деца и внуци вече бяха умрели. Жените носеха тежки рокли, мъжете до един бяха с шапки, дълги сака, вратовръзки (или шарени парцали, както ги наричаха лудите), гамаши и чадър в ръка.

А горещината? Температурата сигурно е била същата, както и през днешните лета – 35 градуса на сянка. Ако се появеше някой англичанин по бермуди и риза – облекло, по-подходящо за горещината, – какво ли щяха да си помислят хората от снимката? „Този е луд!“

Отлично бе разбрала какво искаше да каже д-р Игор. Както бе разбрала и това, че в живота ѝ винаги е имало много любов, топлина, грижи, но ѝ е липсвало нещо, за да се превърне всичко това в благодат: трябвало е да бъде малко по-луда. Родителите ѝ пак щяха да я обичат, но тя не се бе осмелила да плати цената на своята мечта от страх да не би да ги нарани. Онази мечта, която бе погребана дълбоко в паметта ѝ, въпреки че изплуваше от време на време на някой концерт или докато слушаше някоя хубава плоча. Ала всеки път, когато мечтата ѝ се пробуждаше, я обземаше толкова силно чувство на неудовлетвореност, че тя веднага я приспиваше отново.

От дете Вероника знаеше кое е истинското ѝ призвание: да стане пианистка. Бе го почувствала още на първия урок, когато беше на дванайсет години. Нейната учителка също бе прозряла таланта ѝ и я убеждаваше да стане професионален музикант. Но веднъж, след като бе спечелила някакъв конкурс и доволна от това, каза на майка си, че ще зареже всичко, за да се посвети на пианото, майка ѝ я погледна нежно и отвърна:

– Никой не си изкарва хляба със свирене на пиано, скъпа моя.

– Но нали ти ме изпрати на уроци!

– Само за да се развият твоите артистични заложби. Мъжете ценят това и ти ще можеш да блеснеш пред гостите си. Откажи се да ставаш пианистка и се ориентирай към адвокатството: това е професията на бъдещето.

Вероника се подчини, убедена, че майка ѝ има достатъчно голям

опит и разбира действителността. Завърши средно образование, постъпи в университета, излезе оттам с диплома и високи оценки, но успя да си намери работа единствено като библиотекарка.

„Трябваше да съм по-луда.“ Но както се случва с повечето хора, бе направила това откритие твърде късно.

* * *

Обърна се, за да продължи към стаята си, когато някой я хвана за ръката. Силното успокоително, което ѝ бяха инжектирали, още течеше по вените ѝ, затова не реагира, когато Едуард, шизофреникът, внимателно я поведе в друга посока – към салона.

Луната все още беше в първата си четвърт и Вероника вече бе седнала на пианото – по мълчалива молба на Едуард, – когато дочу глас, идващ от трапезарията. Някой говореше с чуждестранен акцент, а Вероника не си спомняше да е чувала този акцент във „Вилет“.

– Не искам да свиря на пиано сега, Едуард. Искам да разбера какво става по света, за какво си говорят там, близо до нас, кой е този човек.

Едуард се усмихваше. Може би не разбираше ни дума от това, което му казваше. Но тя се сети за д-р Игор: шизофрениците могат да влизат и излизат от различните си действителности.

– Аз ще умра – продължи тя с надеждата, че думите ѝ са логични. – Днес смъртта докосна с криле лицето ми и сигурно утре или малко по-късно ще почука на вратата ми. Ти не трябва да свикваш да слушаш пиано всяка вечер. Човек не трябва да свиква с нищо, Едуард. Виж мен например: отново започнаха да ми харесват слънцето, планините, проблемите – дори започнах да приемам факта, че сама съм си виновна за това животът ми да е лишен от смисъл. Бих искала да видя отново площада на Люблияна, да изпитвам омраза и любов, отчаяние и досада, всички онези прости и глупави неща, които са част от ежедневието, но придават някакъв вкус на съществуването. Ако можех да изляза оттук, щях да си позволя да бъда луда, защото всички са луди, а най-лошите луди са онези, които не знаят, че са такива, защото само изпълняват нарежданията на другите. Но това е невъзможно, разбираш ли? Така както е невъзможно ти да чакаш по цял ден да дойде вечерта и една от болните да свири на пиано, защото това скоро ще приключи. Моят и твоят свят си отиват.

Стана, докосна нежно лицето на младежа и отиде в трапезарията. Отвори вратата и видя странна сцена: масите и столовете бяха изтикани до стената и в средата бе освободено обширно пространство. Там, на пода, бяха насядали членовете на Братството и слушаха някакъв мъж в официален костюм и вратовръзка.

– ...и тъй, поканили Насър ад-Дин, великия учител на традицията на мистиците суфи, да изнесе беседа – говореше той.

Когато вратата се отвори, всички в залата погледнаха към

Вероника. Мъжът с костюма се обърна към нея и каза:

– Седнете.

Тя седна на пода до жената с белите коси. Мари, същата, която се бе държала много агресивно на първата им среща. За нейно учудване Мари я поздрави с усмивка.

Мъжът с костюма продължи:

– Насър ад-Дин обявил беседата за два часа следобед и се очертавало да има голям успех: били продадени всичките хиляда места, а над 600 души останали извън залата, за да присъстват на беседата чрез телевизионен мост. Точно в два часа в залата влязъл един от асистентите на Насър ад-Дин и съобщил, че поради форсмажорни обстоятелства беседата ще започне по-късно. Някои от присъстващите възмутено станали от местата си, поискали да им върнат парите и си излезли. Въпреки това в залата и извън нея все още имало много хора. В четири следобед учителят все още не се бил появил и хората започнали да се разотиват, прибирайки обратно парите си: в края на краищата работното време бе изтекло и бе дошъл моментът да си ходят вкъщи. В шест часа от 1700 зрители, дошли в началото, останали по-малко от сто. В този момент влязъл Насър ад-Дин. Изглеждал съвсем пиян и започнал да се закача с някакво хубаво момиче, което седяло на първия ред. Изненадата у хората започнала да прераства във възмущение: как може този човек да се държи по подобен начин, след като са го чакали четири часа? Надигнал се неодобрителен ропот, но учителят не му обърнал никакво внимание, а продължил да закача момичето на висок глас: казал й, че е много секси, и я поканил да пътешества с него из Франция.

Ама че учител, помисли си Вероника. Добре, че никога не съм вярвала в подобни неща. След като наругал хората, които негодували, Насър ад-Дин се опитал да стане от стола, но се сгромолясал на пода. Възмутени, присъстващите решили да си тръгват. Говорели помежду си, че това е истинско шарлатанство и че ще се оплачат във вестниците от пошлия спектакъл.

В залата останали девет души. След като всички недоволни напуснали помещението, Насър ад-Дин станал. Бил трезвен, очите му излъчвали светлина, около него имало ореол на достойнство и мъдрост. „Вие, които сте тук, сте единствените, които трябва да ме изслушате – казал той. – Издържайте двете най-трудни изпитания по пътя към духовното: търпението да изчакате подходящия момент и смелостта да не се разочаровате от това, което видяхте. Вие сте тези, които ще науча на нещо.“ И Насър ад-Дин им обяснил някои от техниките на мистиците суфи.

Мъжът замълча за миг и извади някаква странна флейта от джоба си.

– Сега ще си починем малко, а после ще медитираме.

Хората от групата станаха. Вероника не знаеше какво да прави.

– Стани и ти – каза ѝ Мари, като я хвана за ръката. – Имаме пет минути почивка.

– Тръгвам си, не искам да ви преча.

Мари я отведе в ъгъла.

– Нима с приближаването на смъртта не си научила нищо? Недей да мислиш непрекъснато, че притесняваш или смущаваш околните! Ако на хората не им харесва, ще протестират. А ако не им стига куражът да протестират, това си е техен проблем!

– Оня ден, когато се приближих до вашата група, сторих нещо, което никога по-рано не съм се осмелявала да направя.

– И се остави лудите да те изплашат с една безобидна шега! Защо не продължи? Какво щеше да изгубиш?

– Достойнството си. Да остана някъде, където не съм добре дошла.

– Какво означава достойнство? Да искаш всички да мислят, че си добра, възпитана, изпълнена с любов към ближния? Обърни внимание на природата; гледай повече филми за животни, за да видиш как всяко от тях се бори за своето пространство. На всички ни хареса, че ти се осмели да удариш плесница.

Вероника не разполагаше с време, за да се бори за пространство, и промени темата на разговора, питайки Мари кой е този човек.

– Имаш напредък – засмя се Мари. – Задаваш въпроси, без да те е страх, че ще те помислят за недискретна. Този човек е учител, преподаващ постулатите на мистиците суфи.

– Какво означава „суфи“?

– Вълна.

Вероника не можа да разбере. Вълна ли?

– Суфизмът е духовна традиция на дервишите, при която учителите не се стремят да изтъкнат мъдростта си, а последователите ѝ се въртят в кръг и докато повтарят свещени текстове, изпадат в транс.

– И за какво служи всичко това?

– И аз не знам точно, но нашата група реши да опита от всички забранени неща. Цял живот управниците ни учеха, че духовното търсене само отдалечава човека от реалните му проблеми. Ти как мислиш, нима да се опитваш да разбираш живота не е реален проблем?

Да, реален проблем е. Освен това Вероника вече не бе сигурна

какво означава думата реалност.

Мъжът с костюма, или учителят, както го наричаше Мари, помоли всички да седнат в кръг. Извади от някаква ваза в трапезарията всички цветя, с изключение на една червена роза, и постави вазата в центъра на кръга.

– Виж колко сме напреднали – каза Вероника на Мари. – Някой луд решил, че е възможно да се отглеждат рози и през зимата, и сега във всички европейски страни има рози през цялата година. Мислиш ли, че един мистик аскет с всичките си знания би могъл да стори това?

Мари като че ли отгатна мисълта ѝ.

– Остави критиките за после!

– Ще се опитам. Защото всичко, което имам, е настоящето, а то е много кратко.

– Всички ние имаме само настоящето и то винаги е много кратко, ако и някои да смятат, че имат минало, в което са натрупали разни неща, и бъдеще, в което ще натрупат още повече. Между другото, след като заговорихме за настоящето, ти често ли мастурбираш?

Вероника си спомни за първите думи, които бе чула във „Вилет“, когато все още бе под въздействие на приспивателните.

– Когато се озовах във „Вилет“, цялата омотана в тръбички за изкуствено дишане, чух съвсем ясно как някой ме пита дали искам да ме мастурбира. Какво е това? Защо тук мислите само за тези неща?

– Тук и вън оттук. Само че в нашия случай няма нужда да се крием.

– Ти ли ме попита тогава?

– Не, но мисля, че би трябвало да знаеш колко голямо може да бъде удоволствието, което изпитваш. И следващия път с малко повече търпение ще отведеш партньора си дотам, вместо да се оставиш да бъдеш водена от него. Дори и да ти остават само два дни живот, мисля, че не би трябвало да си тръгнеш оттук, без да знаеш колко далеч можеш да стигнеш.

– Бих го направила само с шизофреника, който ме чака, за да му посвирия на пиано.

– Той поне е хубав мъж.

Човекът с костюма помоли за тишина, прекъсвайки разговора им. Накара всички да се концентрират в розата и да освободят разума си.

– Мислите ви пак ще дойдат, но се опитайте да ги избегнете. Трябва да изберете дали вие ще властвате над разума си, или той ще властва над вас. Вече сте живели според втория вариант – оставяли сте се на страха, неврозите, несигурността, – защото на човека му е присъща

тенденцията към саморазрушение. Не бъркайте лудостта със загубата на самоконтрол. Спомнете си, че всички са смятали за луд Насър ад-Дин – учителя от мистичното направление на суфи. И точно защото го смятат за луд, Насър ад-Дин може да казва каквото си помисли и да прави каквото си иска. Така е било и с придворните шутове в средновековието; по този начин предупреждавали краля за опасностите, за които министрите не се осмелявали да говорят от страх да не изгубят постовете си. Така трябва да постъпвате и вие; запазете лудостта си, но се дръжте като нормални хора. Поемете риска да бъдете различни, но се научете да го правите, без да привличате вниманието. Концентрирайте се в това цвете и позволете на истинското ви „аз“ да се прояви.

– А кое е истинското „аз“? – прекъсна го Вероника.

Може би всички от присъстващите знаеха, но какво от това: тя не би трябвало да се безпокои толкова, че досажда на останалите.

Мъжът се изненада от въпроса, но отговори:

– Истинското „аз“ е това, което си ти, а не което другите са направили от теб.

Вероника реши да изпълни упражнението, като положи максимални усилия, за да открие коя е всъщност. През тези дни, прекарани във „Вилет“, бе изпитала чувства, по-силни от всякога – омраза, любов, желание за живот, страх, любопитство. Може би Мари бе права: дали наистина знаеше що е оргазъм? Или бе стигнала само дотам, докъдето мъжете бяха поискали да я отведат?

Мъжът с костюма засвири на флейта. Постепенно музиката успокои душата ѝ и тя успя да се концентрира в розата. Може би се дължеше на успокоителното, но откакто бе излязла от кабинета на д-р Игор, се чувстваше много добре. Знаеше, че скоро ще умре: какъв смисъл имаше да се страхува? Страхът с нищо нямаше да ѝ помогне, нито щеше да ѝ спести фаталния сърдечен пристъп. По-добре да се възползва от дните или от часовете, които ѝ остават, и да стори нещо, което никога преди това не е правила.

Музиката бе нежна, а матовата светлина, която идваше от трапезарията, създаваше почти религиозна атмосфера. Религия: защо не се опита да се потопи в самата себе си и да види какво е останало от убежденията и вярата ѝ? Защото музиката я отвеждаше в друга посока: главата ѝ се изправяше, бе престанала да разсъждава върху каквото и да било, започваше само ДА БЪДЕ. Вероника се отпусна, взря се в розата, видя каква е всъщност тя самата, хареса се и съжали, че е прибързала.

Когато медитацията приключи и учителят си замина, Мари остана

още малко в трапезарията, за да поговори с Братството. Момичето се оплака, че е изморено, и скоро си тръгна – успокоителното, което му бяха дали сутринта, бе толкова силно, че можеше да приспи и бик, но въпреки това то бе намерило сили да стои будно до този час.

Такава е младостта, установява свои собствени граници, без да пита дали тялото ще издържи. А тялото винаги издържа.

На Мари не ѝ се спеше; събудила се бе късно, а после реши да се разходи из Любляна – д-р Игор държеше членовете на Братството да излизат от „Вилет“ всеки ден. Отиде на кино и заспа в креслото: ставаше дума за семейни конфликти. Не можеха ли да намерят друга тема? Защо трябваше да повтарят все същите истории – мъж с любовница, мъж и жена с болно дете, мъж с жена, любовница и болно дете? По света имаше много по-важни неща, които биха могли да бъдат разказани. Разговорът в трапезарията не продължи дълго; медитацията бе успокоила всички от групата и те решиха да се приберат в спалните помещения – с изключение на Мари, която реши да се поразходи в градината. На излизане мина през салона и видя, че момичето още не се бе върнало в стаята си: свиреше за Едуард шизофреника, който сигурно през цялото време я бе чакал до пианото. Лудите и децата не отстъпват, докато не бъдат изпълнени желанията им.

Въздухът бе леденостуден. Мари се върна, взе си връхна дреха и отново излезе. Вън, далеч от очите на останалите, запали цигара. Пушеше бавно, без да изпитва вина, и размишляваше за момичето, за пианото, което чуваше, и за живота извън стените на „Вилет“, който бе станал непоносимо труден за всички. Според Мари трудностите не се дължаха на хаоса, на липсата на организация, на анархията, а на прекаления ред. Обществото разполагаше с все повече норми – и закони, които да противодействат на нормите – и нови норми, които да противодействат на законите. Това плашеше хората и те не смееха да направят и крачка встрани от невидимия правилник, който направляваше живота на всички.

Мари разбираше от тези неща: преди болестта да я доведе във „Вилет“, четирийсет години от живота си бе работила като адвокат. Още в началото на кариерата си бе променила наивните си представи за правосъдието и бе разбрала, че законите не са създадени, за да решават проблемите, а за да може един спор да бъде продължаван безкрайно.

Жалко, че Аллах, Йехова, Господ – независимо от името, с което го наричат – не е живял в днешния свят. Ако беше така, то всички ние все още щяхме да сме в рая, а Той щеше да отговаря до безкрай на

обжалвания, апелации, делегации, сезирания, конституционни гаранции, откриване на съдопроизводство – и да му се налага да обяснява в безброй съдебни заседания решението си да изгони Адам и Ева от рая само защото са престъпили някакъв деспотичен закон, лишен от всякакво юридическо основание: да не ядат от плода на Доброто и Злото. Ако не е искал това да се случи, защо тогава е поставил въпросното дърво наред градината, а не извън стените на рая? Ако бъде извикана да защитава това семейство, Мари сигурно ще обвини Бог в „административен пропуск“, защото освен че е поставил дървото на неподходящо място, не е сложил предупредителни надписи или ограда, не е предприел елементарни мерки за сигурност и е изложил на опасност всички минаващи оттам.

Мари би могла да го обвини и в „подбуждане към престъпление“: привлякъл е вниманието на Адам и Ева към мястото, където се намира дървото. Ако не го беше споменал, на земята са щели да се изредят много поколения, без никой да прояви интерес към забранения плод, който сигурно е бил в гора, пълна с еднакви дървета, и следователно не е представлявал кой знае каква ценност.

Но Бог не постъпил така. Точно обратното, написал закона и намерил начин да убеди някого да го престъпи само за да въведе Наказанието. Знаел, че на Адам и Ева ще им доскучае от толкова свършени неща и че рано или късно ще подложат на изпитание търпението му. И изчаквал, защото и на Него самия – Всемогъщия Господ Бог – му било доскучало от свършено функциониращия свят: ако Ева не бе изляла ябълката, какво друго интересно щеше да се случи през всичките тези милиарди години?

Нищо.

Когато законът бил нарушен. Господ – Всемогъщия съдия – на всичко отгоре симулирал преследване, сякаш не знаел всички възможни скривалища. И Той тръгнал заедно с ангелите, които гледали и се забавлявали на шегата (сигурно и техният живот бил много скучен, откакто Луцифер напуснал Небесата). Мари нагледно си представяше този откъс от Библията, който би могъл да се превърне в хубава сцена на някой трилъър: стъпките на Господ Бог, изплашените погледи, които Адам и Ева си разменят, краката, които спират пред скривалището.

„Къде си?“ – попитал Господ.

„Чух стъпките ти в градината, изплаших се и се скрих, понеже съм гол“, отговорил Адам, без да знае, че това твърдение го превръща в обвиняем за извършено престъпление.

Готово! Чрез проста машинация, преструвайки се, че не знае къде е Адам, нито поради каква причина е избягал, Господ постигнал това, което искал. Дори решил да отиде още по-далеч, за да не остави никакво съмнение у присъстващата публика от ангели, които внимателно следяли този епизод.

„Кой ти каза, че си гол?“ – попитал Господ, знаейки много добре, че на този въпрос може да се даде един-единствен отговор: „Ядох от дървото и така разбрах.“ С този въпрос Господ показал на ангелите, че е справедлив и че осъжда семейството въз основа на всички съществуващи доказателства. Оттам нататък нямало значение дали вината била у жертвата, или не, нито пък имало смисъл да го молят за прошка. Господ искал да даде пример на всички земни и небесни същества – да не би някое от тях пак да се осмели да престъпи Неговата воля.

Господ изгонил семейството, чиито деца също трябвало да плащат заради престъплението (както става и днес с децата на престъпниците), и така била създадена юридическата система: закон, нарушение на закона (няма значение дали е логично или абсурдно), съдебен процес (в който по-хитрият побеждава по-наивния) и наказание.

* * *

И понеже цялото човечество било осъдено без право на обжалване на присъдата, човешките същества решили да създадат защитни механизми – в случай че на Господ му хрумне отново да наложи деспотичната Си власт. Ала вследствие на хиляди проучвания хората изнамерили толкова много възможности, че накрая дори прекалили – и сега правосъдието е една плетеница от клаузи, юриспруденции и противоречиви текстове, които на никого не са съвсем ясни.

И какво се случило, когато нещата стигнали дотам, че Господ решил да промени намеренията си и да изпрати Своя Син да спаси света? Попаднал в мрежите на правосъдието, което самият Той бил създал. Плетеницата от закони причинила такова объркване, че Синът Му бил разпнат на кръст. Процесът бил сложен: от Ана към Каиафа, от първосвещениците към Пилат, който изтъкнал, че според римското законодателство не разполага с достатъчно закони. От Пилат към Ирод, който от своя страна изтъкнал, че юдейското законодателство не позволява издаване на смъртна присъда. И отново от Ирод към Пилат, който още веднъж се опитал да се измъкне, предлагайки на народа юридическо споразумение: наредил да Го бичуват и да покажат раните Му, но и това се оказало безрезултатно. И както правят съвременните прокурори, Пилат решил да се издигне за сметка на осъдения: предложил да размени Исус срещу Варава, знаейки, че правосъдието по негово време вече се било превърнало в голям спектакъл, който се нуждаел от грандиозен финал – смъртта на обвиняемия.

Накрая Пилат приложил она член, който предоставя на съдията – а не на подсъдимия – правото на съмнение: измил си ръцете, което ще рече „нито да, нито не“. Това била още една хитрост, която позволявала да се запази римската юридическа система, без да се накърни връзката с местните магистрати, като в същото време тежестта на решението се прехвърли върху народа. Но конкретно при тази присъда възникнали проблеми и се наложило от столицата на империята лично да дойде инспектор и да провери какво се е случило.

Правосъдие, Право. Макар и да е необходимо, за да помага на невинните, невинаги функционира по начин, който да се хареса на всички. Мари бе доволна, че е далеч от цялото това безредие, но тази нощ, през която свиреше пианото, тя вече не бе толкова сигурна, че „Вилет“ е най-доброто място за нея.

„Ако реша да напусна окончателно този санаториум, никога вече

няма да се занимавам с правораздаване. Освен това няма да съжителствам повече с луди, които се смятат за нормални и важни особи, а всъщност единственото, което правят, е да усложняват живота на другите. Ще стана шивачка, ще бродирам, ще продавам плодове срещу театъра; вече дадох своя дял за безполезната лудост.“

Във „Вилет“ разрешаваха да се пуши, но бе забранено да се хвърлят фасове по зелените площи. Мари с наслада направи това, което бе забранено, защото голямото предимство да бъдеш във „Вилет“ се състои в това, че дори да нарушиш правилника, не си отговорен за последствията.

Приблужи се до главния вход. Пазачът – защото тук винаги имаше пазач, в края на краищата такъв бе законът – я поздрави с кимване и отвори вратата.

– Няма да излизам – каза тя.

– Хубава музика – отвърна пазачът. – Почти всяка нощ някой свири.

– Скоро обаче ще спре – каза тя и бързо се отдалечи, за да не се наложи да обяснява причината.

Спомни си какво бе прочела в очите на момичето в мига, когато то влизаше в трапезарията: страх. Страх. Вероника би могла да изпитва несигурност, плахост, срам, притеснение, но защо страх? Това чувство е оправдано само пред някаква конкретна заплаха – като диви животни, въоръжени мъже, земетресения, – но никога не би могло да бъде предизвикано от група хора, събрани в трапезарията.

„Такъв е човекът – примири се тя. – Заменя голяма част от емоциите си със страх.“

А Мари знаеше много добре какво има предвид, защото именно тази бе причината, която я бе довела във „Вилет“: паническият синдром.

В стаята си Мари имаше цяла колекция от статии за болестта. В днешно време вече се говореше открито на тази тема – наскоро бе гледала едно предаване по немската телевизия, в което няколко души разказваха преживяванията си. В същото предаване някакво проучване сочеше, че значителна част от населението на земята страда от паническият синдром, ала почти всички засегнати от него се опитват да скрият симптомите от страх да не ги помислят за луди.

Но навремето, когато Мари получи първия пристъп, не се знаеше нищо по въпроса. „Беше ад, истински ад!“ помисли си тя и запали още една цигара.

Момичето продължаваше да свири на пиано, сигурно имаше

достатъчно енергия да бодърства през цялата нощ.

Приемането на това момиче в санаториума се бе отразило на някои от пациентите – и Мари бе сред тях. Отначало се опитваше да избягва Вероника, страхувайки се да не събуди желанието ѝ за живот. По-добре бе да продължава да желае смъртта, след като бе неизбежна. Д-р Игор бе дал да се разбере, че въпреки инжекциите, които ѝ биеха всеки ден, състоянието ѝ видимо се влошаваше и той по никакъв начин не би могъл да я спаси.

Пациентите бяха схванали подтекста и се държаха на разстояние от осъдената. Но без никой да разбере защо, Вероника бе започнала да се бори за живота си, въпреки че само двама души се бяха сближили с нея: Зедка, която утре си отиваше, а и не бе от най-разговорливите. И Едуард. Мари трябваше да разговаря с Едуард: той винаги я изслушваше внимателно. Дали младежът не разбираше, че връща момичето обратно към света? И че това бе най-лошото, което би могъл да стори на човек, лишен от надежда за спасение? Можеше да му го обясни по хиляди начини: всички те обаче щяха да оставят у него чувство за вина, а тя не желаше това. Мари размисли още малко и реши да остави нещата да следват естествения си ход; тя вече не адвокатстваше и не искаше да дава лош пример, създавайки нови норми на поведение там, където би трябвало да царува анархията.

Но присъствието на момичето се бе отразило на много хора тук и някои от тях бяха склонни да преосмислят живота си. На една от срещите на Братството някой се бе опитал да обясни какво става: във „Вилет“ се умираше или изведнъж, без човек да има време да мисли за това, или след дълго боледуване, когато смъртта вече е благословия.

При това момиче обаче положението беше драматично, защото то бе младо, бе възвърнало желанието си да живее, а всички знаеха, че това е невъзможно. Някои се питаха: „А ако това се бе случило с мен? Имам късмет, но възползвам ли се от него?“

Някои от пациентите не търсеха отговора: отдавна се бяха отказали и се бяха превърнали в част от един свят, в който не съществуват нито живот, нито смърт, нито пространство, нито време. Други обаче бяха принудени да размислят и Мари беше сред тях.

Вероника спря да свири за миг и погледна Мари, която стоеше вън, на нощния студ, облечена само с тънка жилетка: и тя ли искаше да се самоубие? „Не, аз съм тази, която поиска да се самоубие.“ И отново засвири. През последните дни от живота си най-сетне бе осъществила своята голяма мечта да свири от сърце и душа колкото и когато намери за

добре. Какво от това, че единствената ѝ публика бе един шизофреник; той, както изглежда, разбираше от музика, а това единствено имаше значение.

Мари никога не бе искала да се самоубива. Напротив, преди пет години бе гледала в същото кино, в което бе отишла днес, ужасяващ филм за мизерията в Салвадор, който я накара да се замисли колко ценен би могъл да бъде животът ѝ. По онова време децата ѝ вече бяха големи, с професии, и тя бе решила да изостави досадната и безкрайна работа на адвокат и да посвети останалата част от дните си на някоя хуманитарна организация. Слуховете за гражданска война в страната се увеличаваха, но Мари не им вярваше: бе невъзможно в края на века Европейската общност да допусне нова война пред вратите си.

От другата страна на света обаче имаше огромен избор от трагедии: измежду тях бе и трагедията на Салвадор с децата му, които скитаха по улиците, гладуаха и бяха принудени да проституират.

– Какъв ужас! – каза тя на мъжа си, седнал във фотьойла до нея.

Той кимна в знак на съгласие.

Мари отдавна отлагаше решението си, но може би беше дошъл часът да разговаря с него. Бяха получили всичко най-хубаво, което животът би могъл да им предостави: дом, работа, добри деца, необходимият уют, културни развлечения. Защо сега да не направят и нещо за ближния? Мари имаше познати в Червения кръст и знаеше, че има много места по света, където спешно се нуждаят от доброволци.

Беше ѝ омръзнало от бюрокрация, от процеси, от това да се чувства неспособна да помогне на хора, които години наред разрешаваха проблеми, създадени от други. А работата ѝ в Червения кръст щеше незабавно да даде резултат.

Реши, щом излязат от киното, да му предложи да пият някъде кафе и да обсъдят идеята. На екрана член на салвадорското правителство даваше скучно обяснение за някаква несправедливост, когато изведнъж Мари почувства как сърцето ѝ ускорено заби. Каза си, че нищо ѝ няма. Може би беше получила задух от спарения въздух в киното; ако симптомът не изчезнеше, щеше да отиде във фойето да подиша малко.

Но събитията се развиха много бързо – сърцето ѝ продължи да бие все по-силно, започна да я облива студена пот. Изплаши се и се опита да насочи вниманието си към филма, като се надяваше по този начин да освободи съзнанието си от всякакви лоши мисли. Видя, че не е в състояние да следи това, което става на екрана; картините се сменяха, виждаха се и надписите, ала Мари сякаш бе навлязла в някаква съвсем различна

действителност, където всичко това бе странно, неуместно и принадлежеше на един свят, в който тя никога преди това не е била.

– Зле ми е! – каза на мъжа си.

Опитала се бе да избегне това изречение, защото то означаваше, че с нея нещо не е наред, но беше невъзможно да го отлага повече.

– Хайде да излезем – отвърна той.

Когато хвана жена си, за да ѝ помогне да стане, забеляза, че ръката ѝ е леденостудена.

– Няма да мога да изляза оттук! Моля те, обясни ми какво става!

Мъжът ѝ се изплаши. Лицето на Мари бе покрито с пот, а очите ѝ блестяха особено.

– Успокой се! Ще отида да извикам лекар.

Тя се отчая. В думите имаше смисъл, но всичко останало я плашеше – киното, полумракът, хората, които бяха насядали едни до други и гледаха светещия екран. Сигурна беше, че е жива, би могла дори да докосне живота наоколо, сякаш е някаква твърда материя. Никога преди това не бе изпитвала подобно нещо.

– Не ме оставяй тук сама! Ще стана и ще изляза с теб. Върви бавно!

Двамата се извиниха на зрителите от същия ред и тръгнаха към дъното на залата, където бе изходът. Сърцето на Мари щеше да се пръсне и тя бе сигурна, съвсем сигурна, че никога няма да успее да излезе оттук. Всичко, което правеше – да стъпва ту с единия, ту с другия крак, да моли за извинение, да се вкопчва в ръката на мъжа си, да вдишва и издишва, – всеки неин жест ѝ се струваше съзнателен и обмислен и това я ужасяваше. Никога през живота си не се бе страхувала толкова.

„Ще умра вътре в киното!“

Стори ѝ се, че разбира какво става с нея, защото преди много години една нейна приятелка бе умряла в някакво кино: спукала се аневризма в мозъка ѝ. Церебралните аневризми са като бомби с часовников механизъм. Кръвоносните съдове на места се разширяват – като балоните на износените гуми – и могат да останат така цял живот, без нищо да му стане на човек. Никой не знае, че има аневризма, докато случайно не бъде открита – например след рентгенова снимка на мозъка, направена по друг повод, – или в момента, когато самата аневризма се спуква и залива всичко с кръв. Човек веднага изпада в кома и обикновено малко след това умира.

Докато вървеше по коридора в тъмната зала. Мари си спомни за приятелката, която бе изгубила. Най-странното всъщност било това, че спукването на аневризмата засегнало възприятията ѝ: тя като че ли била

пренесена на някаква друга планета, а предметите около себе си сякаш виждаха за пръв път. И ужасният, необясним страх, паниката, че е съвсем сама на тази планета. Смъртта.

„Не мога да мисля. Трябва да се престоря, че всичко е наред, и нещата ще се оправят.“

Опита се да се държи нормално и за няколко секунди странното усещане понамаля. От момента, в който се бе появил първият симптом на тахикардия, до мига, в който стигна до вратата, изминаха двете найужасни минути в живота ѝ. Когато излязоха в осветеното фойе, като че ли всичко започна отново. Цветовете бяха ярки, уличният шум сякаш проникваше отвсякъде и нещата изглеждаха съвсем недействителни. Започна да забелязва подробности, на които никога преди това не бе обръщала внимание: остротата на зрението например, която обхващаше само едно малко пространство, към което насочваме очите си, докато останалото е съвсем размазано.

Отиде още по-далеч: осъзна, че всичко, което вижда наоколо, е само сцена, създадена от електрически импулси в мозъка ѝ, които от своя страна използват светлинни импулси, преминаващи през желатинообразното тяло, наречено „око“. Не. Не биваше да се замисля върху това. Ако тръгнеше по тоя път, щеше съвсем да се побърка.

Страхът от аневризмата вече беше преминал: излезе жива от залата, а приятелката ѝ дори не бе успяла да стане от фотойола.

– Ще извикам линейка – каза мъжът ѝ, след като видя пребледняло лице и безкръвните устни на жена си.

– Извикай такси! – помоли тя, като се вслушваше в звуците, излизащи от устата ѝ, и осъзнаваше вибрацията на всяка гласна струна.

Да отиде в болницата означаваше да признае, че наистина е много зле: Мари бе решена да се бори до последната минута, стига само нещата да станат пак такива, каквито са били.

Излязоха от фойето и пронизващият студ като че ли оказа положителен ефект; Мари възвърна отчасти самообладанието си, но не можа да се освободи от паниката, от необяснимия ужас. Докато мъжът ѝ отчаяно търсеше такси в този час, тя седна на бордюра на тротоара и се опита да не гледа наоколо – защото децата, които играеха, минаващият автобус, музиката, която се носеше от близкия лунапарк, всичко това ѝ се струваше съвсем сюрреалистично, страшно, нереално. Най-сетне се появи някакво такси.

– Към болницата! – каза мъжът ѝ, като ѝ помагаше да се качи в колата.

– Към къщи, за бога! – помоли тя. Не искаше повече да бъде на чужди места, отчаяно се нуждаеше от познати предмети, които са винаги едни и същи и ще могат да уталожат страха ѝ.

Докато таксито се движеше към дома им, сърцебиенето ѝ постепенно намаля, а температурата на тялото ѝ се нормализира.

– По-добре съм – каза тя на мъжа си. – Сигурно съм яла нещо развалено.

Когато пристигнаха вкъщи, светът отново бе станал такъв, какъвто го познаваше от дете. Видя, че мъжът ѝ се запъти към телефона, и го попита какво ще прави.

– Ще извикам лекар.

– Няма нужда. Ето, погледни ме, чувствам се съвсем добре.

Лицето ѝ бе възвърнало цвета си, сърцето ѝ биеше нормално, а непреодолимият страх бе изчезнал.

През нощта Мари спа тежко и се събуди с увереността, че са ѝ сложили нещо в кафето, което бе пила, преди да влязат в киното. Всичко това бе само опасна шега и в късния следобед тя бе решила да извика прокурор и да отидат до бара, за да открият безотговорния автор на тази идея.

На другия ден отиде на работа, довърши няколко висящи дела, посвеща се да бъде непрекъснато заета с нещо – преживяното все още я плашеше и тя изпитваше нужда да убеди самата себе си, че това никога няма да се повтори.

Обсъди с един от съдружниците си филма за Салвадор и мимоходом спомена, че вече е изморена по цял ден да прави едно и също.

– Може би вече е време да се пенсионирам.

– Ти си една от най-добрите ни юристки – отвърна съдружникът. – А и правото е една от малкото професии, в които възрастта винаги е предимство. Защо не си вземеш по-дълга отпуска? Сигурен съм, че ще се завърнеш при нас, изпълнена с желание за работа.

– Бих искала животът ми да поеме в друга посока. Да изживея приключение, да помогна на другите, да сторя нещо, което никога не съм правила.

Разговорът спря дотук. Тя отиде в центъра, обядва в по-скъп ресторант от този, в който винаги обядваше, и се върна по-рано в кантората – от този момент започваше постепенно да подготвя оттеглянето си.

Останалите служители все още не се бяха върнали и Мари използва това време, за да види каква работа имаше за довършване. Отвори чекмеджето, за да вземе писалката, която винаги държеше на едно и също

място, но не можа да я намери. За част от секундата ѝ мина през ума, че е постъпила странно, като не е върнала писалката там, където трябва.

Това бе достатъчно, за да се разтупти сърцето ѝ и ужасът от предишния ден да се върне с цялата си сила. Мари застина неподвижно. Слънцето, което проникваше през щорите, придаваше на всички предмети различен цвят, по-ярък, по-агресивен, но тя имаше чувството, че в следващата минута ще умре; всичко тук бе толкова странно, какво правеше тя в тази кантора?

„Боже мой, не вярвам в теб, но те моля да ми помогнеш!“

Отново я избви студена пот и разбра, че не може да овладее страха си. Ако в този момент влезеше някой, щеше да забележи изплашения ѝ поглед и с нея беше свършено.

„Студът!“

Предишния ден студът ѝ бе помогнал да се почувства по-добре, но как да стигне до улицата? Отново възприемаше всяка подробност, свързана с нея – ритъмът на дишането (имаше моменти, в които чувстваше, че ако не вдишва и не издишва, тялото ѝ не би могло да стори това от само себе си), движението на главата (образите променяха местата си така, сякаш някаква телевизионна камера непрекъснато се въртеше), сърцето ѝ, което биеше все по-бързо, а тялото ѝ бе плувнало в студена, лепкава пот.

И ужасът. Без да може да си обясни защо, се страхуваше да направи каквото и да било, да стане от стола, да пристъпи...

„Ще ми мине.“

Вчера ѝ бе минало. Но сега беше на работа, какво да направи? Погледна си часовника – и той ѝ заприлича на някакъв абсурден механизъм с две стрелки, които се въртяха около една и съща ос и посочваха някаква мярка за време, за която никои никога не бе казал защо трябва да бъде 12, а не 10 – като всички останали мерки, измислени от човека.

„Не трябва да мисля за тези неща! Ще полудея!“

Луда! Може би тази бе точната дума за онова, което ставаше с нея. Мари стана, мобилизирайки цялата си воля, и се отправи към тоалетната. За щастие кантората бе празна и тя успя да стигне дотам за една минута, която ѝ се стори цяла вечност. Изми си лицето и странното усещане почти изчезна, но страхът остана.

„Ще ми мине – каза си тя. – Вчера ми мина.“

Спомни си, че предишния ден всичко бе продължило около половин час. Заклучи се в една от тоалетните, седна върху чинията и сложи глава на коленете си. В това положение обаче ударите на сърцето ѝ се

чуваха по-силно и Мари веднага се изправи.

„Ще ми мине.“

Остана там. Струваше ѝ се, че вече не познава самата себе си и че с нея е свършено. Чуваше стъпки на хора, които влизаха и излизаха, пускаха и спираха крановете на чешмите, водеха ненужни разговори върху банални теми. На няколко пъти се опитаха да отворят вратата на тоалетната, където беше тя, но Мари промърморваше нещо и те се отказваха. Шумът от тоалетните казанчета отекваше така страховито, сякаш щеше да събори сградата и да прати всички на оня свят. Както бе предвидила, страхът ѝ премина и сърцето ѝ заби нормално. Добре че секретарката ѝ не си вършеше работата както трябва, та не забеляза отсъствието ѝ, в противен случай цялата кантора щеше да се стече в тоалетната и да я пита дали не се чувства зле.

Когато се увери, че отново може да се владее, Мари отвори вратата и дълго плиска лицето си с вода, преди да се върне в кантората.

– Без грим сте – каза ѝ една от стажантките. – Искате ли да ползвате моя?

Мари не си даде труда да отговори. Влезе в кабинета си, взе си чантата и другите лични вещи и каза на секретарката си, че се прибира къщи.

– Но вие имате толкова насрочени срещи! – запротестира секретарката.

– Ти си тук не за да даваш заповеди, а за да ги изпълняваш. Прави каквото ти казвам: отмени срещите!

Секретарката проследи с поглед тази жена, с която работеше вече три години и която никога не се бе държала грубо. Сигурно ѝ се бе случило нещо сериозно: може би някой ѝ е казал, че мъжът ѝ е вкъщи с любовницата си, и тя искаше да го хване на местопрестъплението.

„Добра адвокатка е, знае как да действа“, каза си момичето. На другия ден шефката сигурно щеше да ѝ се извини.

Но на другия ден тя изобщо не се появи. През нощта Мари дълго разговаря с мъжа си и му описа всички симптоми. Двамата стигнаха до извода, че сърцебиенето, студената пот, чувството, че всичко ѝ е непознато, безсилието и липсата на самоконтрол могат да бъдат резюмирани в една-единствена дума: страх. Двамата разсъждаваха върху случилото се. Той се запита дали това не е някакъв тумор на мозъка, но нищо не каза. Тя подозираше, че това са симптоми на нещо ужасно, но също така замълча. Потърсиха общ терен за разговор, използвайки логиката и разума си на зрели хора.

– Добре е да си направиш изследвания.

Мари се съгласи при едно условие: никоий, дори и децата им, да не узнаят нищо за това.

На другия ден тя отиде до кантората и поиска едномесечен неплатен отпуск. Мъжът ѝ настояваше да я заведе в Австрия, където се намираха най-големите специалисти по болести на мозъка, но тя отказваше да излиза от къщи, защото получаваше все по-често пристъпи, които траеха дълго.

Много трудно, с помощта на успокоителни, двамата отидоха до една болница в Любляна, където направиха на Мари какви ли не изследвания. Не установиха нищо ненормално – нямаше никаква аневризма, което успокои Мари за останалата част от живота ѝ.

Но паническите пристъпи продължаваха. Докато съпругът на Мари се занимаваше с пазаруване и готвене, Мари извършваше всекидневно принудително почистване на жилището, за да занимава ума си с други неща. Изчете всички книги, свързани с психиатрията, които успя да намери. След това престана да чете – идентифицираше своя случай с всяка от описаните в тях болести.

Ала най-ужасното бе, че пристъпите вече не бяха нещо ново за нея, и въпреки това тя продължаваше да изпитва силен страх, чувството, че действителността ѝ е непозната, и не бе в състояние да се самоконтролира. Освен това започна да се обвинява за положението, в което се намираше мъжът ѝ, принуден да работи два пъти повече, замествайки я като домакиня във всичко, с изключение на чистенето.

Дните минаваха, а състоянието ѝ не се подобряваше и Мари започна да чувства – и да показва – дълбоко раздразнение. И най-дребното нещо я изваждаше от равновесие и я караше да крещи, след което винаги избухваше в неудържим плач.

* * *

След месец съдружникът ѝ от кантората дойде у тях. Бе звънял всеки ден, но Мари не вдигаше телефона или молеше мъжа си да казва, че е заета. Един следобед той дойде и не спря да натиска звънеца, докато тя не му отвори.

Мари бе имала спокойна сутрин. Направи чай, разговаряха по служебни въпроси и той я попита кога ще се върне на работа.

– Никога.

Той си спомни разговора им за Салвадор.

– Ти винаги си давала най-доброто от себе си и имаш право да избираш каквото пожелаеш – каза той без следа от лошо чувство в гласа. – Все пак смятам, че при подобни случаи работата е най-доброто лечение. Попътувай, опознай света, бъди полезна там, където мислиш, че имат нужда от теб, но знай, че вратите на кантората са отворени и ще чакаме да се завърнеш.

След като чу това. Мари избухна в плач – напоследък често го правеше по най-дребен повод.

Съдружникът ѝ изчака тя да се успокои. Като добър адвокат не я попита за нищо: знаеше, че има по-голям шанс да получи отговор с мълчанието си, отколкото с въпрос.

Така и стана. Мари му разказа всичко – от случилото се в киното до последните си истерични пристъпи пред мъжа си, който толкова ѝ помагаше.

– Луда съм – каза тя.

– Това е една от вероятностите – отвърна той с вид на човек, който всичко разбира, но и с нежност в гласа. – В този случай можеш да направиш две неща: или да се лекуваш, или да продължаваш да боледуваш.

– Няма лечение за това, което чувствам. Запазила съм напълно умствените си способности и съм напрегната, защото това положение трае вече твърде дълго. Нямам класическите симптоми на лудостта, като например самоизключване от действителността, дезинтересираност, неконтролируема агресивност. Само страх.

– Всички луди твърдят, че са нормални.

Двамата се разсмяха и тя направи още чай. Разговаряха за времето, за успеха на словенската независимост, за напрежението, възникнало понастоящем между Хърватия и Югославия. Мари по цял ден гледаше телевизия и бе много добре информирана за всичко.

Преди да се сбогува, съдружникът ѝ отново се върна към

предишната тема.

– В града наскоро са открили нов санаториум – каза той. – С чужди капитали, а лечението наистина е първокласно.

– Лечение на какво?

– Да го наречем психично разстройство. А прекаленият страх е вид психично разстройство.

Мари обеща да размисли, но не взе никакво решение в тази насока. Паническите пристъпи продължиха още един месец и накрая тя разбра, че не само личният ѝ живот, но и бракът ѝ е на път да се провали. Поиска отново да ѝ изпишат успокоителни и се осмели да излезе от къщи – за втори път през последните шейсет дни.

Взе такси и отиде до новия санаториум. По пътя шофьорът я попита на свиждане ли отива.

– Казват, че бил много луксозен, но лудите много буйствали и им прилагали шокова терапия.

– Да, на свиждане отивам – отвърна Мари.

Достатъчен бе само едночасов разговор и двумесечните страдания на Мари приключиха. Директорът на болничното заведение – висок мъж с боядисана черна коса – обясни, че се касае за поредния случай на панически синдром, болест, която отскоро фигурира в анализите на световната психиатрия.

– Това не означава, че болестта е нова – обясни той, старайки се да бъде добре разбран. – Но засегнатите от нея хора я крият от страх да не ги помислят за луди. Става дума за нарушаване на химичния баланс в организма, какъвто е случаят с депресията.

Д-р Игор ѝ написа рецепта и я посъветва да се прибере вкъщи.

– Не искам да се прибирам сега – отвърна Мари. – Въпреки всичко, което ми казахте, няма да имам смелостта да изляза на улицата. Бракът ми се превърна в ад, трябва да оставя съпруга си да се съвземе след тези месеци, през които се грижеше за мен.

И както ставаше в подобни случаи – нали акционерите искаха санаториумът да функционира с пълен капацитет, – д-р Игор се съгласи да я хоспитализира, давайки обаче да се разбере, че не е необходимо. Мари вземаше предписаните лекарства, получаваше психологична подкрепа и симптомите намаляха, а накрая съвсем изчезнаха.

През това време обаче новината за постъпването на Мари в санаториума обиколи малката Любляна. Съдружникът ѝ, неин стар приятел, с когото бе делила безброй часове на радост и страх, дойде да я види във „Вилет“. Поздрави я за смелостта, която бе проявила, приемайки съвета

му да потърси помощ. Ала веднага след това изложи причината, поради която бе дошъл:

– Може би наистина е време да се пенсионираш.

Мари разбра какво се крие зад тези думи: никой нямаше да иска да повери делото си на адвокатка, която е била лекувана в психиатрия.

– Ти каза, че работата е най-добрата терапия. Аз трябва да се върна, макар и за кратко.

Изчака реакцията му, но той нищо не каза. Мари продължи:

– Ти ме посъветва да се лекувам. Когато аз самата мислех за пенсиониране, исках да напусна по собствена воля, като човек, който се е реализирал. Не искам да нарежа работата си по този начин, като победена. Дай ми поне една възможност да възвърна самоуважението си и тогава ще се пенсионирам.

Адвокатът се изкашля.

– Посъветвах те да се лекуваш, а не да постъпиш в психиатрия.

– Но това беше въпрос на оцеляване! Не можех дори на улицата да изляза, с брака ми почти бе свършено.

Мари знаеше, че хвърля думите си на вятъра. Каквото и да кажеше, не би могла да го разубеди – в крайна сметка ставаше дума за престижа на кантората. Въпреки това тя направи още един опит.

– Тук съжителствам с два типа личности: едните нямат никакъв шанс да се върнат в обществото, а другите са съвсем излекувани, но предпочитат да се преструват на луди, за да избягат от отговорностите на живота. Аз имам нужда и искам отново да започна да харесвам се-бе си, трябва да се убедя, че съм в състояние да вземам решения. Не искам да ме подтикват към неща, които не съм избрала самата аз.

– Можем да допускаме много грешки в живота си, с изключение на една: онази, която ще ни унищожи – каза адвокатът.

Нямаше смисъл да разговарят повече: според него Мари бе допуснала фаталната грешка.

Два дни след това ѝ съобщиха, че е дошъл да я посети друг адвокат – този път от друга кантора. Беше техен бивш колега и го смятаха за най-опасния им съперник. Мари се зарадва: сигурно бе разбрал, че тя е свободна и може да приеме нова работа, а това щеше да ѝ даде шанс да възвърне мястото си в света.

Адвокатът влезе в залата за свиждания, седна срещу нея, усмихна се, попита я дали вече е по-добре и извади от чантата си разни документи.

– Става дума за вашия съпруг – каза той. – Това е молба за развод.

Той, разбира се, ще поеме разходите по престоя ви в болницата за времето, през което сте тук.

Този път Мари не реагира. Подписа всичко, макар и като опитен юрист да знаеше, че би могла да протака делото до безкрайност. После отиде при д-р Игор и му каза, че симптомите на паниката са се появили отново.

Д-р Игор разбра, че тя лъже, но удължи престоя ѝ за неопределено време.

Вероника реши да си ляга, но Едуард продължаваше да стои до пианото.

– Изморена съм, Едуард. Имам нужда от сън.

Би искала да продължи да свири за него, да извади от притъпената си от лекарствата памет всички сонати, реквиеми и адажиа, които знаеше, защото той умееше да се възхищава, без да е твърде възискателен. Но тялото ѝ не издържаше повече.

Той беше толкова красив! Ако можеше да излезе поне за малко от своя свят и да погледне на нея като на жена, то тогава последните ѝ нощи на тая земя щяха да бъдат най-хубавите в живота ѝ, защото единствено Едуард разбираше, че Вероника е артистка. С този мъж бе създавала връзка, каквато никога по-рано не бе имала – посредством *чистата* емоция на една соната или един менует. Едуард бе идеалният мъж. Чувствителен, възпитан, той бе разрушил един скучен свят, за да го създаде отново в главата си, този път с други цветове, персонажи, истории. И в този нов свят влизаше и една жена, пиано и луна, която продължаваше да се пълни.

– Бих могла да се влюбя в теб, да ти дам всичко от себе си – каза му тя, знаейки, че той не може да я разбере. – Ти искаш от мен само малко музика, ала аз съм много повече от това, което мислех, че съм, и бих желала да споделя други неща, които осъзнах.

Едуард се усмихна. Дали бе разбрал? Вероника се изплаши – в учебника за добри маниери пишеше, че не трябва да се говори за любов по толкова директен начин и никога с мъж, когото е виждала само няколко пъти. Но реши да продължи, защото нямаше какво да губи.

– Ти си единственият мъж на земята, в когото мога да се влюбя, Едуард. И то само защото няма да чувстваш липсата ми, когато умра. Не знам какво изпитва един шизофреник, но едва ли е мъка по някого. Може би в началото ще те учудва това, че нощем няма да има музика, но винаги когато изгрее луната, ще се намери някой, който да свири

сонати, особено в санаториум като този – нали всички ние сме „лунатици“.

Не знаеше каква е връзката между лудите и луната, но сигурно бе много силна, след като използваша подобна дума, с която да назовават душевно болните.

– И аз няма да чувствам липсата ти, Едуард, защото ще съм мъртва, далеч оттук. И тъй като не се страхувам, че ще те изгубя, а и ми е все едно какво ще си помислиш за мен, днес свирех за теб като влюбена жена. Беше чудесно! Това бе най-хубавият момент от живота ми!

Погледна Мари, която все още бе навън. Спомни си думите ѝ. И пак се обърна към младежа пред нея. Вероника си съблече пуловера и се приближи до Едуард – ако трябва да направи нещо, то нека бъде сега. Мари няма да издържи дълго вън на студа и скоро ще влезе в салона.

Той отстъпи. Въпросът в очите му бе друг: кога ще се върне на пианото? Кога ще изсвири някоя нова мелодия, за да изпълни душата му със същите цветове, страдания, болки и радости, вдъхновявали онези луди композитори, чиито творби се слушат от толкова поколения?

– Жената, която е вън, ми каза: „Мастурбирай. Узнай докъде искаш да достигнеш.“ Дали ще мога да отида по-далеч оттам, докдето винаги съм достигала?

Тя го хвана за ръка и поиска да го отведе до дивана, но Едуард любезно се възпротиви. Предпочиташе да стои прав там, където е, до пианото, очаквайки търпеливо тя да засвири отново.

Вероника се смути, но веднага си даде сметка, че няма какво да губи. Беше мъртва, какъв смисъл имаше да подхранва страховете и предразсъдъците, които открай време поставяха ограничения в живота ѝ? Свали си блузата, панталона, сутиена, бикините и застана гола пред него.

Едуард се засмя. Тя не разбра защо, само забеляза, че той се бе засмял. Внимателно взе ръката му е я постави върху клитора си; ръката му остана там, неподвижна. Вероника се отказа и я отдръпна оттам.

Имаше нещо, което я възбуждаше много повече от желанието за физически контакт с този мъж: фактът, че може да прави каквото поиска, че не съществуват ограничения – сигурно всички спяха, с изключение на жената отвън, която можеше да влезе всеки момент.

Кръвта ѝ започна да кипи и студът, който бе почувствала, след като се съблече, постепенно изчезна. Двамата стояха прави, един срещу друг, тя бе гола, а той – съвсем облечен. Вероника спусна ръката си към клитора и започна да мастурбира. Правила го бе и преди, сама или с някой

партньор, но никога в подобна ситуация, където мъжът не проявяваше ни най-малък интерес към това, което ставаше.

И точно това бе много възбуждащо. Права, с разтворени крака, Вероника докосваше клитора, гърдите, косите си, отдавайки се на желанието така, както никога досега, и то не толкова за да накара този младеж да излезе от далечния си свят, а защото никога преди не го бе правила.

Започна да говори, казваше недопустими неща, които биха се сторили на родителите, на приятелите, на прадедите ѝ най-мръсните на света. Дойде първият оргазъм и тя прехапа устните си, за да не изкрещи от удоволствие.

Едуард я гледаше. Блясъкът в очите му бе по-различен, като че ли нещо все пак достигаше до него, дори и това да беше само енергията, топлината, потта и миризмата, които тялото ѝ излъчваше. Вероника все още не бе задоволена. Коленичи и пак започна да мастурбира. Искаше да умре от наслада, от удоволствие, мислеше и правеше всичко онова, което винаги ѝ е било забранявано: помоли мъжа пред нея да я погали, да я обладае, да прави с нея каквото пожелае. Прииска ѝ се Зедка да е тук, защото една жена знае по-добре от който и да е мъж как да гали тялото на друга, тъй като познава всичките му тайни.

Коленичила пред този мъж, който стоеше прав, тя се чувстваше обладана и милвана и си послужи с неприлични думи, за да му каже какво би искала той да ѝ направи. Дойде нов оргазъм, по-силен от всеки друг път, сякаш всичко наоколо щеше да избухне. Сети се за сърдечния пристъп, който бе получила сутринта. Няма значение, ще умре от наслада, ще експлодира. Поблазни я мисълта да хване члена на Едуард, който се намираще пред лицето ѝ, но не искаше да рискува и да развали този момент; бе на път да стигне далеч, много далеч, точно както бе казала Мари.

Представяше си, че е кралица и робиня, властна и покорна. Във въображението си правеше любов с бели, негри, жълти, хомосексуалисти, просяци. Принадлежеше на всички и всички можеха да правят с нея каквото поискат. Испита още един, два, три последователни оргазма. Представяше си всичко онова, което никога по-рано не си бе представляла, и се отдаде на най-ниските и най-чистите страсти. Не можеше да се сдържа повече и започна да крещи от удоволствие, от болката от многобройните оргазми, от многото мъже и жени, които бяха проникнали в нейното тяло през вратите на разума ѝ.

Легна на пода и остана да лежи там, обляна в пот, а в душата ѝ цареше спокойствие. Бе крила от самата себе си най-съкровените си

желания, без никога да знае защо, и не се нуждаеше от отговор. Стигаше й това, което бе направила: бе се отдала.

Постепенно Вселената се върна на мястото си и Вероника се изправи. Едуард бе стоял неподвижно през цялото време, но като че ли нещо в него се бе променило: в очите му имаше нежност, много близка до този свят.

„Толкова е хубаво, че виждам любов навсякъде! Дори в очите на един шизофреник!“

Започна да се облича и усети присъствието на трети човек в салона.

Мари беше тук. Вероника не знаеше кога бе влязла, какво бе чула или видяла, но въпреки това не изпитваше нито срам, нито страх. Само я изглежда така, както поглеждаме някой, който е дошъл твърде близко до нас.

– Направих каквото ме посъветва – каза й тя. – Отидох далеч.

Мари нищо не отговори: току-що си бе припомнила най-важните мигове от живота си и се чувстваше потисната. Сигурно бе дошъл моментът да се върне към външния свят, да се справя с проблемите, да убеди хората, че всички биха могли да станат членове на едно многолюдно Братство, без никога да са били в психиатрия. Като тази хлапачка например, която се намираще във „Вилет“ само защото бе посегнала на живота си. Тя никога не бе страдала от паника, депресия, мистични видения, психози, ограничения, измислени от човешкия разум... Може и да е била с много мъже, но не бе успяла да задоволи най-скритите си желания – и в резултат на това бе пропуснала поне половината от живота си.

Ех, да можеха всички хора да опознаят скритата си лудост и да живеят в хармония с нея! По-лош ли ще стане светът? Не, хората ще бъдат по-справедливи и по-щастливи.

– Защо никога по-рано не съм го правила?

– Той иска да му изсвириш още една мелодия – каза Мари, поглеждайки към Едуард. – Мисля, че заслужава.

– Ще му изсвирия, но преди това ми отговори: защо никога по-рано не съм го правила? След като съм свободомислеща, защо винаги съм избягвала да си представям забранени ситуации?

– Забранени? Чуй ме: бях адвокат и познавам законите. Бях също така католичка и знам наизуст голяма част от Библията. Какво искаш да кажеш с това „забранено“?

Мари се приближи и й помогна да си облече пуловера.

– Погледни ме в очите и запомни какво ще ти кажа! Има само две

неща, които са забранени: едното от човешкия закон, другото – от Божия. Никога не принуждавай някого да се люби, тъй като това се смята за изнасилване. И никога недей да имаш сексуална връзка с дете, защото това е най-тежкият грях. Свободна си да правиш всичко останало. Винаги съществува някой, който желае съвсем същото, което искаш и ти.

На Мари ѝ липсваше търпение да разкрива основни истини на някой, който скоро щеше да умре. Усмихна се, каза „лека нощ“ и се оттегли.

Едуард не се бе помръднал в очакване тя да му посвири още. Вероника трябваше да го възнагради за огромното удоволствие, което ѝ бе доставил, независимо от това, че само бе стоял пред нея и бе наблюдавал безумната ѝ постъпка без страх или отвращение. Седна на пианото и засвири.

На душата ѝ бе леко, дори и страхът от смъртта вече не я измъчваше. Беше изживяла това, което винаги бе крила от самата себе си. Бе изпитала удоволствието да бъдеш девственица и проститутка, робиня и кралица – повече робиня, отколкото кралица.

И тази нощ като по чудо си спомни всички мелодии, които знаеше, и достави на Едуард почти толкова голямо удоволствие, каквото бе изпитала и тя самата.

Когато включи осветлението, д-р Игор се изненада, заварвайки момичето да седи в чакалнята пред кабинета му.

– Много е рано. Освен това днес съм твърде зает.

– Знаем, че е рано – каза тя. – Работният ви ден още не е започнал. Трябва да говоря с вас, само за малко... Нуждая се от помощ.

Имаше сенки под очите и лош тен – типични симптоми за това, че не е спала цяла нощ.

Д-р Игор реши да я приеме. Покани я да седне, светна в кабинета си и вдигна завесите. Щеше да съмне след по-малко от час и тогава можеше да направи икономия на тока; акционерите държаха сметка и за най-дребните разходи.

Погледна набързо бележника си: на Зедка ѝ бяха направили последния инсулинов шок и тя бе реагирала добре, тоест бе успяла да оцелее след тази нечовешка терапия. Добре че специално за този случай д-р Игор бе поискал от Управителния съвет на болницата да подпише декларация, че поема отговорността за резултата от лечението.

Разгледа рапортите. Двама-трима пациенти са се държали агресивно през нощта според рапорта на санитарите – измежду тях и Едуард,

който се прибрал в стаята си в четири сутринта и отказал приспивателните.

Налагаше се д-р Игор да вземе мерки; колкото и либерален да беше режимът във „Вилет“ трябваше да се поддържа впечатлението, че е консервативна институция със строги порядки.

– Искам да ви помоля за нещо много важно – каза момичето.

Но д-р Игор не ѝ обърна внимание. Взе слушалката и започна да прослушва дробовите и сърцето ѝ. Провери рефлексите ѝ и огледа очните ѝ дъна с помощта на джобно фенерче. Видя, че вече почти няма признаци на отравяне с витриол – или горчилка, както всички останали предпочитаха да я наричат.

После се обади по телефона и поръча на сестрата да донесе някакво лекарство със сложно име.

– Като че ли си пропуснала инжекцията – каза той.

– Но се чувствам по-добре.

– Вижда се по лицето ти: сенки под очите, умора, забавени рефлексии. Ако искаш да се възползваш от малкото време, което ти остава, прави, ако обичаш, това, което съм наредил.

– Точно затова съм тук. Искам да се възползвам от малкото време, но по свой начин. Колко ми остава?

Д-р Игор я погледна над очилата си.

– Можете да ми отговорите – настоя тя. – Вече не изпитвам нито страх, нито безразличие, нищо. Имам желание да живея, но знам, че това не е достатъчно, и съм се примирила със съдбата си.

– Какво искаш тогава?

Сестрата влезе, носейки инжекция. Д-р Игор ѝ даде знак с глава; тя внимателно запретна ръкава на пуловера ѝ.

– Колко време ми остава? – попита пак Вероника, докато сестрата ѝ биеше инжекцията.

– Едно денонощие. Може би и по-малко.

Тя наведе очи и прехапа устни, но успя да се овладее.

– Искам да ви помоля за две неща. Първото е да ми изпишете лекарство, инжекция или каквото и да е, само да ме държи будна, за да използвам всяка минута от живота си. Много ми се спи, но не искам да спя повече, имам много работа – неща, които винаги съм отлагала за в бъдеще, когато смятах, че животът е вечен. Неща, към които бях загубила интерес, когато започнах да мисля, че не си струва да живея.

– Каква е втората ти молба?

– Да изляза оттук и да умра във от „Вилет“. Трябва да се изкача до

замъка на Любляна, който е толкова стар, а никога не бях изпитвала желание да го видя отблизо. Трябва да поговоря с жената, която през зимата продава кестени, а през пролетта – цветя; толкова пъти сме се срещали, а никога не съм я питала как е. Искам да се разходя в снега без палто, да ми стане много, много студено, защото винаги съм ходила навлечена от страх да не настина. И накрая, д-р Игор, искам дъждът да намокри лицето ми, да се усмихна на всички мъже, които ми харесат, да пия кафе с всеки, който ме покани. Трябва да целуна майка си, да ѝ кажа, че я обичам, да си поплача в прегръдките ѝ, без да се срамувам, че издавам чувствата си, защото винаги съм ги изпитвала, но съм ги крила. Може би ще вляза в църквата, ще погледам стенописите, които никога нищо не са означавали за мен, и най-сетне ще открия нещо в тях. Ако някой интересен мъж ме покани на заведение, ще приема и ще танцувам цяла нощ, докато падна от умора. После ще легна с него, но не така, както съм го правила с другите – или се опитвах да се сдържам, или се преструвах. Искам да се отдам на един мъж, на града, на живота и накрая – на смъртта.

* * *

Когато Вероника спря да говори, настъпи тежко мълчание. Лекар и пациент се гледаха в очите, погълнати, разсеяни може би от многото възможности, които едно денонощие предоставяше.

– Бих могъл да ти изпиша стимуланти, но не ти ги препоръчвам – каза накрая д-р Игор. – Те ще прогонят съня, но също така и вътрешното ти спокойствие, а то ще ти трябва, за да изживееш всичко това.

Вероника се почувства зле; всеки път, когато ѝ слагаха тази инжекция, ѝ прилошаваше.

– Пребледняла си. Може би ще е най-добре да си легнеш, а утре пак ще разговаряме.

На Вероника отново ѝ се доплака, но и този път успя да се овладее.

– Няма да има утре и вие го знаете. Уморена съм, д-р Игор, много съм уморена. Затова ви поисках лекарствата. Цяла нощ не съм спала, разкъсвана между отчаянието и примирението. Бих могла да получа нов пристъп на страх, както стана вчера, но какъв е смисълът? Щом имам само още едно денонощие живот и толкова неща, които да свърша, реших, че ще е най-добре да не се поддавам на отчаянието. Моля ви, д-р Игор, позволете ми да изживея малкото време, което ми остава – и двамата знаем, че утре може да е късно.

– Върви да спиш – настоя лекарят. – Ела отново на обяд и тогава пак ще разговаряме.

Вероника видя, че няма изход.

– Ще отида да спя и ще се върна. Но нали имаме още няколко минути?

– Съвсем малко. Днес съм много зает.

– Ще ви го кажа направо. Снощи за пръв път мастурбирах съвсем свободно. Представих си неща, за които никога не съм се осмелявала да си помисля, и изпитах удоволствие от това, което по-рано ме плашеше и отблъскваше.

Д-р Игор придаде на лицето си възможно най-безучастен израз. Не знаеше докъде ще стигне разговорът и не искаше да си създава проблеми с шефовете.

– Открих, че съм покварена, докторе. Искам да знам дали това не ме е подтикнало към самоубийство. Открих у себе си много неща, за които не подозирах.

„Добре, че иска от мен само отговор – помисли си той. – Няма да се наложи да викам сестрата да присъства на разговора, за да избегна

евентуално дело за сексуален тормоз.“

– Всички ние желаем различни неща – отвърна той. – Нашите партньори също. Нима има нещо грешно в това?

– Вие трябва да отговорите.

– Всичко е грешно. Защото, когато всички мечтаят, а само малка част от тях осъществява мечтите си, целият свят се страхува.

– Дори и тази малка част да има право?

– Прав е този, който е по-силен. В този случай, противно на логиката, страхливите са по-смели и успяват да наложат своите възгледи.

Д-р Игор не искаше да отива по-далеч.

– Моля те, иди да поспиш, защото трябва да приема и други пациенти. Ако ми помогнеш, ще видя какво мога да направя, за да изпълня вратата ти молба.

Момичето излезе. Следващата пациентка бе Зедка, която трябваше да бъде изписана, ала д-р Игор я помоли да изчака малко: искаше да си запише някои неща от разговора, който току-що бе имал с Вероника. Трябваше да включи в дисертацията си за витриола обширна глава върху сексуалното поведение, понеже голяма част от неврозите и психозите произтичаха от него. Според д-р Игор фантазиите бяха електрически импулси в мозъка и ако не бъдеха осъществени, прехвърляха енергията си в други области.

По време на следването си д-р Игор бе прочел интересен трактат за сексуалните отклонения: садизъм, мазохизъм, хомосексуализъм, копрофагия, воайорство, желание да се говорят неприлични думи – списъкът бе много дълъг. Отначало смяташе, че тези отклонения се проявяват само у някои хора с психични разстройства, които не успяват да осъществят нормална връзка с партньора си.

Но навлизайки в професията на психиатър – и след като бе разпитал много пациенти, – си даде сметка, че всеки му разказваше по нещо различно. Сядаха в удобния фотьойл в кабинета му, свеждаха очи и започваха да разказват най-подробно за това, което те наричаха „болести“ (сякаш не той бе лекарят) и „перверзни“ (сякаш не той бе психиатърът, който да реши).

И един след друг „нормалните“ хора описваха фантазиите си, които бяха включени в известната книга за еротичните отклонения – книга, която впрочем защитаваше правото на всеки човек да получава такъв оргазъм, какъвто му харесва, стига да зачита правата на партньора си.

Жени, които бяха учили в религиозни колежи, мечтаеха да бъдат унижавани; мъже в костюми и с вратовръзки, висши държавни

служители, разказваха как харчат цели състояния по румънски проститутки само за да могат да им ближат краката. Момчета, влюбени в момчета; момичета, влюбени в приятелки от колежа. Съпрузи, които искаха да гледат как чужди мъже обладават съпругите им; жени, които мастурбираха всеки път, когато откриваха, че собствените им мъже им изневеряват. Майки, които едва се съдържаха да не се отдадат на първия мъж, който позвъни на вратата, за да достави нещо; бащи, които разказваха за тайните си приключения с редките травестити, които успяваха да преминават през строгия граничен контрол. И оргии. Изглежда, че всички хора поне веднъж в живота си биха искали да участват в оргия.

Д-р Игор остави за малко писалката и се замисли: дали и той би го направил? Да, сигурно би му харесало. Оргията такава, каквато си я представяше, би трябвало да е нещо съвсем анархично, весело, където не съществува чувство за собственост, а само удоволствие и бъркотия.

Дали това не е една от главните причини толкова много хора да бъдат отровени от горчилката? Бракове, ограничени в рамките на принудителен монотеизъм, където сексуалното желание – според изследвания, които д-р Игор грижливо пазеше в медицинската си библиотека – изчезваше на третата или четвъртата година от съвместния живот. И от този момент нататък жената се чувства пренебрегната, мъжът се чувства роб на брака, а витриолът, горчилката, започва да руши всичко.

Хората говорят по-открито пред психиатър, отколкото пред свещеник, защото лекарят не ги заплашва с ада. През дългата си кариера на психиатър д-р Игор вече бе чул всичко, което имаха да му разкажат.

Разказваха му. Рядко го правеха. Дори след толкова много години в тази професия той още се питаше защо хората се страхуват да бъдат различни. Когато се опитваше да узнае причината, отговорът, който най-често получаваше, бе: „Съпругът ми ще си помисли, че съм проститутка.“ А когато пред него стоеше мъж, той винаги казваше: „Жена ми заслужава да се отнасям към нея с уважение.“

И обикновено разговорът приключваше дотук. Нямаше смисъл да обяснява, че хората имат различен сексуален облик, неповторим като отпечатъците от пръстите им: никой не искаше да повярва в това. Бе много рисковано да се държиш твърде свободно в леглото, особено когато се страхуваш, че партньорът ти все още е роб на предразсъдъците си.

„Няма да променя света – примири се той и помоли сестрата да извика вече бившата пациентка. – В дисертацията си поне мога да кажа това, което мисля.“

Едуард видя, че Вероника излезе от кабинета на д-р Игор и се запъти към стаята си. Испита желание да ѝ разкаже тайните си, да ѝ разкрие душата си също така свободно и честно, както предишната нощ тя бе разкрила пред него тялото си.

Беше едно от най-тежките изпитания, през които бе преминал, от както постъпи във „Вилет“ с диагноза шизофрения. Бе успял обаче да устои и сега беше доволен – въпреки че желанието му да се върне към външния свят започваше да го безпокои.

„Всички тук знаят, че момичето няма да изкара до края на седмицата. Безсмислено е.“

А може би точно затова би било добре да сподели с нея своята история. От три години разговаряше единствено с Мари и въпреки това не бе сигурен, че тя го разбира напълно. Като майка тя сигурно смяташе, че родителите му имат право, че му желаят само доброто, а виденията от рая са глупава юношеска мечта, съвсем чужда на реалния свят.

Видения от рая. Точно те го доведоха до ада, до безкрайните кавги със семейството му, до усещането за вина, толкова силно, че го бе лишило от способността му да реагира и го бе накарало да се приюти в един друг свят. Ако не беше Мари, той и сега щеше да живее в тази отдалена действителност.

Но Мари се бе появила, грижела се бе за него и бе направила така, че той отново да се почувства обичан. Благодарение на нея Едуард все още можеше да разбира какво става около него.

Преди няколко дни едно момиче на неговата възраст бе седнало на пианото, за да изсвири Лунната соната. И без да знае дали са виновни музиката, момичето, луната или времето, което бе прекарал във „Вилет“, Едуард бе забелязал, че виденията от рая отново започват да го безпокоят.

Той я последва до стаята ѝ, където един санитар му препречи пътя.

– Не можеш да влезеш тук, Едуард. Върни се в градината, разсъмва се и денят ще е хубав.

Вероника се обърна.

– Ще поспя малко – каза му тя. – Като се събудя, ще разговаряме.

Вероника не разбираше по какъв начин този младеж бе станал част от нейния свят – или по-точно от малкото, което бе останало от него. Сигурна беше, че Едуард разбира музиката ѝ и се възхищава на таланта ѝ; дори и да не можеше да изрече нито дума, очите му казваха всичко.

Както в този момент, пред вратата на стаята, когато говореха за неща, които тя не искаше да чуе.

Нежност. Любов.

„От това съжителствало с душевно болни и аз станах луда.“ Шизофрениците не изпитват такива чувства – или поне не към създания от този свят. Вероника почувства внезапно желание да се върне и да го целуне, но се въздържа; санитарят можеше да види и да каже на д-р Игор, а лекарят със сигурност нямаше да позволи на една жена, която целува шизофреници, да излезе от „Вилет“.

* * *

Едуард се озова лице в лице със санитаря. Това момиче го привличаше по-силно, отколкото мислеше, но трябваше да се владее. Ще поиска съвет от Мари, единствения човек, с когото споделяше тайните си. Тя сигурно щеше да му каже, че в случай като този неговото предполагаемо чувство – любовта – е опасно и излишно. Мари щеше да накара Едуард да се откаже от тези глупости и да стане отново нормален шизофреник (след което, развеселена, щеше да се засмее, защото в това изречение нямаше никакъв смисъл).

Присъедини се към другите пациенти в трапезарията, изяде това, което му сервираха, и излезе на задължителната разходка в градината. По време на „слънчевите бани“ (и този ден температурата бе под нулата) той се опита да заговори Мари. Тя обаче имаше вид на човек, който иска да остане сам. Нямаше нужда да му го казва, Едуард познаваше достатъчно добре самотата, за да уважава това чувство.

Някакъв нов пациент се приближи до Едуард. Сигурно все още никого не познаваше.

– Господ наказва човечеството – говореше той. – Наказа го с чума. Аз обаче Го видях насън. Той поиска от мен да спася Словения.

Едуард се отдалечи, а мъжът закрещя:

– Мислиш, че съм луд ли? Прочети тогава Евангелието! Господ е изпратил Сина Си и сега Синът Му се връща за втори път.

Но Едуард не го слушаше. Гледаше планината и се питаше какво става с него. Защо искаше да излезе оттук, след като най-сетне бе намерил така жадуваното душевно спокойствие? Защо да рискува и да посрамва отново родителите си, след като всички семейни проблеми бяха решени? Развълнува се и започна да снове насам-натам, очаквайки Мари да излезе от мълчанието си и да разговарят, но тя изглеждаше по-далечна отвсякога.

Знаеше как може да избяга от „Вилет“ – колкото и строга да изглеждаше охраната, имаше много недостатъци. И то само защото веднъж постъпили в санаториума, хората нямаха никакво желание да се връщат към външния свят. Имаше една стена от западната страна, по която лесно би могъл да се изкачи, тъй като цялата бе в пукнатини; който успеше да я прескочи, се озоваваше в някакво поле и след пет минути ходене в посока на север щеше да излезе на пътя за Хърватия. Войната вече бе свършила, границите не бяха така строго охранявани както преди; с повече късмет за шест часа можеше да се стигне до Белград.

Едуард многократно бе поемал по този път, но винаги се бе връщал обратно, защото не откриваше никакъв знак, който да го накара да върви напред. Сега нещата бяха различни: знакът най-сетне се бе появил под формата на момиче със зелени очи, кестеняви коси и изплашения вид на човек, който си въобразява, че знае какво иска.

Едуард се подвоуми дали да не отиде право при стената, да избяга от „Вилет“ и никога повече да не го видят в Словения. Но момичето спеше, а той трябваше поне да се сбогува с нея.

След като слънчевите бани приключиха, членовете на Братството се събраха в салона и Едуард се присъедини към тях.

– Какво прави тук този луд? – попита най-възрастният от групата.

– Остави го – каза Мари. – Ние също сме луди.

Всички се засмяха и започнаха да обсъждат вчерашната беседа. Основният въпрос бе: дали наистина трансът на суфи е достатъчен, за да преобрази света? Изказани бяха разни теории, предложения, противоположни идеи, критики към учителя, начини да бъде приложено и усъвършенствано онова, което е било изпробвано през вековете.

На Едуард му бяха омръзнали такива спорове. Затварят се хората в някаква лудница и започват да спасяват света, без да се излагат на каквото и да било риск, защото знаят, че вън от лудницата всички ще им се смеят, дори и те да имат съвсем конкретни идеи. Всеки един от присъстващите имаше специална теория за всичко и вярваше, че само неговата истина е от значение. Прекарваха дни, нощи, седмици, години в разговори, без никога да приемат единствената реалност, която стои зад всяка идея: добра или лоша, идеята съществува само тогава, когато някой се опита да я приложи на практика.

Какво означава трансът на суфи? Какво означава Господ? Какво означава спасение, щом като светът трябва да бъде спасен? Нищо. Ако всички тук – а също и вън от „Вилет“ – живееха собствения си живот и оставеха другите да правят същото. Господ би бил във всеки миг, във всяко синапено зърно, в късчета от облак, който се появява и в следващия момент изчезва. Господ е тук, ала хората са убедени, че трябва да продължават да Го търсят, защото им се струва прекалено просто да приемат, че животът е подчинен на вярата.

Сети се за толкова лесното и просто упражнение, което бе научил от учителя, докато чакаше Вероника да се върне на пианото: да се концентрираш в една роза. Нима бе нужно нещо повече?

И въпреки това, след като бяха изпаднали в дълбока медитация, след като бяха стигнали така близко до виденията от рая, тези хора сега

стояха тук и спореха, изтъкваха аргументи, критикуваха, развиваха теории.

Очите му срещнаха очите на Мари. Тя отклони поглед, но Едуард бе решил да сложи край на това положение; приближи се до нея и я хвана под ръка.

– Престани, Едуард!

Той би могъл да ѝ каже: „Ела с мен!“ Но не искаше да го направи в присъствието на всички тези хора, които щяха да се изненадат от категоричния му тон. Затова предпочете да коленичи и да я моли с очи.

Мъжете и жените се разсмяха.

– Превърнала си се в светица за него. Мари – подхвърли някой. – Може би това е резултат от вчерашната медитация.

Но годините, които Едуард бе прекарал в мълчание, го бяха научили да говори с очите си; бе способен да концентрира цялата си енергия в тях. Така както бе абсолютно сигурен, че Вероника е усетила нежността и любовта му, знаеше също така, че Мари ще разбере отчаянието му, тъй като той много се нуждаеше от нея.

Тя се поколеба още малко. Накрая му помогна да се изправи и го хвана за ръка.

– Хайде да се поразходим – каза тя. – Нервен си.

Двамата пак излязоха в градината. След като се отдалечиха достатъчно, за да бъдат сигурни, че никой няма да чуе разговора им, Едуард наруши мълчанието.

– От години съм във „Вилет“ – каза той. – Престанах да позоря родителите си, отказах се от амбициите си, но виденията от рая продължават.

– Знаем – отвърна Мари. – Вече много пъти сме разговаряли на тази тема. Знаем и накъде биеш: дошъл е моментът да избягаш оттук.

Едуард погледна небето; дали и тя изпитваше същото?

– Този път е заради момичето – продължи Мари. – Виждали сме да умират във „Вилет“ много хора, и то винаги тогава, когато най-малко очакват, обикновено след като са се отказали от живота. А сега това се случва на едно младо, красиво, здраво момиче, при положение, че има толкова неща, които би могло да изживее. Вероника е единствената, която не би желала да остане завинаги във „Вилет“. И това ни кара да се запитаме: а ние? Какво търсим тук?

Той кимна в знак на съгласие.

– Снощи и аз самата се запитах какво правя в този санаториум. И стигнах до извода, че ще е много по-интересно да съм на площада, на

„Трите моста“, на пазара срещу театъра, и да купувам ябълки, да говоря за времето... Вярно, ще трябва да се занимавам с вече позабравени неща – като например сметки, които трябва да бъдат плащани, проблеми със съседите, ироничните погледи на хора, които не ме разбират, самотата, капризите на децата... Но мисля, че това е част от живота, и ще платим много по-ниска цена, ако се преборим с тези дребни проблеми, отколкото ако не признаем, че ги има. Смятам днес да отида у бившия си мъж и да му кажа само „Благодаря!“ . Какво мислиш?

– Нищо. Нима ще трябва и аз да отида у родителите си и да им кажа същото?

– Може би. Всъщност ние сами сме си виновни за това, което се случва през живота ни. Много хора са преминали през същите трудности, които изпитваме в момента, но са реагирали по различен начин. Ние търсим най-лесното: една различна действителност.

Едуард разбираше, че Мари е права.

– Възвърнах си желанието да живея, Едуард. И да извърша грешките, които винаги съм искала да извърша, но никога не съм се осмелявала. Да се боря с паниката, която може би пак ще се появи, но този път само ще ме измори, защото ще знам, че няма да умра, нито ще припадна. Мога да си намеря нови приятели и да ги науча да бъдат луди, за да бъдат мъдри. Ще им кажа да не се съобразяват с учебника по добро държание, а да открият собствения си живот, собствените си желания и приключения, и ДА ЖИВЕЯТ. Ще цитирам на католиците Еклезиаста, на мюсюлманите – Корана, на евреите – Тората, на атеистите – текстовете на Аристотел. Никога повече не искам да бъда адвокат, но мога да използвам опита си и да изнасям беседи за живота на мъже и жени, които са стигнали до истината за съществуването и чиито писания биха могли да бъдат събрани в една-единствена дума: „Живейте!“ Ако живееш, Бог ще живее с теб. Ако откажеш да поемеш риска. Той ще се върне на далечното Небе и ще бъде само тема за философски размишления. Всички знаят това, но никой не прави първата крачка. Може би от страх да не го вземат за луд. Но ние с теб, Едуард, поне от това не се страхуваме. Вече сме минали през „Вилет“.

– Единственото, което няма да можем да направим, е да се кандидатираме за президент на републиката. Опозицията ще извлече дивиденди от миналото ни.

Мари се засмя и се съгласи.

– Изморих се да живея по този начин. Не знам дали ще мога да преодолеем страха си, но ми дойде до гуша от Братството, от тази градина,

от „Вилет“, омръзна ми да се преструвам, че съм луда.

– Ако аз го направя, ще го направиш ли и ти?

– Никога няма да го направиш.

– Бях на път да го сторя преди няколко минути.

– Не знам. Изморена съм от всичко това, но вече съм свикнала с него.

– Когато ме приеха тук с диагноза шизофрения, ти се грижеше и се отнасяше към мен като с човешко същество дни и месеци наред. Аз също се опитвах да свикна с начина на живот, който бях решил да водя, с другага действителност, която си бях създал, но ти не ми позволи. Тогава те намразих, а днес те обичам. Мари, искам да излезеш от „Вилет“ така, както аз излязох от моя различен свят.

Мари се отдалечи, без да отговори.

В малката и почти винаги пуста библиотека на „Вилет“ Едуард не откри нито Корана, нито Аристотел, нито някой от другите философи, които Мари бе споменала. Натъкна се обаче на стихотворението на един поет:

Ето защо си казах: „Съдбата на
безумеца ще е и моя.
Хайде, яж хляба си с радост
и с наслада пий виното си,
защото Бог вече е приел твоите дела.
Нека дрехите ти винаги да са бели
и никога не забравяй да се парфюмираш.
Радвай се на живота с любимата жена
през малкото кратки дни,
които Бог ти е дал под слънцето.
Защото това е твоят дял от живота
и от работата – усилен труд под слънцето.
Следвай пътищата на сърцето си
и желанието на очите си
и знай, че Бог ще ти потърси сметка.“

– Накрая Бог ще ми потърси сметка – каза Едуард на висок глас. – И аз ще кажа: „Известно време се бях загледал във вятъра и забравих да сея, не се възползвах от дните си, не изпих дори виното, с което ме почерпиха. Но един ден сметнах, че съм готов, и се върнах към работата си. Разказах на хората за моите видения от рая, така както са направили преди мен Ван Гог, Вагнер, Бетовен, Айнщайн и други луди. Добре, Той

ще каже, че бягам от лудницата, за да не видя как едно момиче ще умре, но то ще отиде на небето и ще се застъпи за мен.“

– Какво казвате? – прекъсна го библиотекарят.

– Искам да изляза от „Вилет“ още сега – отвърна Едуард с тон, по-висок от нормалния. – Трябва да го направя!

Библиотекарят натисна един звънец и след малко се появиха двама санитарни.

– Искам да изляза! – повтори възбудено Едуард. – Чувствам се добре, оставете ме да говоря с д-р Игор!

Но двамата мъже вече го бяха хванали под ръка от двете страни. Едуард се мъчеше да се освободи от тях, макар и да знаеше, че е безполезно.

– Изпаднал си в криза, успокой се! – каза му единият. – Ще се погрижим за теб.

Едуард започна да се дърпа.

– Оставете ме да говоря с д-р Игор! Имам много неща да му казвам, сигурен съм, че ще ме разбере!

Мъжете вече го влачеха към стаята му.

– Пуснете ме! – крещеше той. – Оставете ме да разговарям с него поне за минута!

За стаята на Едуард се минаваше през салона, където се бяха събрали всички пациенти. Едуард се съпротивляваше и присъстващите станаха неспокойни.

– Пуснете го! Той е луд!

Някои се смееха, други удряха с ръце по масите и столовете.

– Това тук е психиатрия! Не можете да се държите така!

Единият от санитарите каза тихо на другия:

– Трябва да ги изплашим, иначе положението ще стане неконтролируемо.

– Има само един начин.

– На д-р Игор няма да му хареса.

– По-добре това, отколкото тази банда побъркани да изпочупи любимия му санаториум.

Вероника се стресна и се събуди, обляна в студена пот. Шумът навън бе много силен, а тя се нуждаеше от тишина, за да заспи отново. Олелията обаче продължаваше.

Изправи се, полузашеметена, и тръгна към салона, където видя как влачат Едуард, а през това време бързо надойдоха още сестри със спринцовки в ръце.

– Но какво правите? – извика тя.

– Вероника!

Шизофреникът я бе заговорил! Бе казал името ѝ! Със смесено чувство на срам и изненада тя се опита да се приближи до него, но един от санитарите я спря.

– Какво е това? Аз съм тук не защото съм луда! Не можете да се отнасяте така с мен!

Успя да изблъска санитаря, а през това време другите пациенти крещяха и вдигаха такава врява, че тя се изплаши. Дали не бе по-добре да излезе веднага и да потърси д-р Игор?

– Вероника!

Той отново бе произнесъл името ѝ. С цената на свръхчовешки усилия Едуард успя да се освободи от двамата мъже. Ала вместо да избяга от салона, той стоеше прав, неподвижен, така както бе стоял предишната нощ. Като при някакъв фокус всички застинаха в очакване на следващото движение.

Един от санитарите пак се приближи, ала Едуард го погледна, като вложи отново цялата си енергия.

– Ще дойда с вас. Знам къде ме водите, знам също и това, че искате всички да научат. Изчакайте ме само една минута!

Санитарят реши, че си струва да рискува; в края на краищата обстановката се бе нормализирала.

– Мисля, че ти... Мисля, че означаваш много за мен – каза Едуард на Вероника.

– Но ти нали не можеш да говориш! Не живееш в този свят, не знаеш, че се казвам Вероника! Снощи не си бил с мен, моля те, кажи, че не си бил!

– Бях.

Тя взе ръката му. Лудите крещяха, ръкопляскаха, подхвърляха неприлични думи.

– Къде те водят?

– На терапия.

– Ще дойда с теб.

– Няма смисъл. Ще се изплашиш, колкото и да те уверявам, че не боли и нищо не се усеща. Освен това тази терапия е по-добра от успокоителните, защото мозъкът ти се избистря по-бързо.

Вероника не разбираше за какво говори. Съжали, че е хванала ръката му, искаше да си тръгне по най-бързия начин, да скрие срама си, никога вече да не среща този мъж, който бе видял най-мерзкото в нея и

въпреки това продължаваше да се държи нежно.

Спомни си обаче думите на Мари. На никого не бе длъжна да дава обяснения за живота си, включително и на младежа пред нея.

– Ще дойда с теб.

Санитарите прецениха, че може би така ще е по-добре: нямаше да се налага да обуздават шизофреника, той щеше да ги последва доброволно.

* * *

Когато стигнаха до спалното помещение, Едуард сам легна в леглото. Освен него чакаха още двама мъже, а до тях имаше някакъв странен апарат и чанта с платнени ленти.

Едуард се обърна към Вероника и я помоли да седне на съседното легло.

– След няколко минути историята ще се разчуе из цял „Вилет“. И хората ще се успокоят, защото и в най-буйната лудост има някаква доза страх. Само оня, който е минал през това, знае, че не е толкова ужасно.

Санитарите чуха разговора и не повярваха на шизофреника. Сигурно болеше много – но никой не знае какво става в главата на един луд. Единственото смислено нещо, което момчето бе казало, беше за страха: случаят щеше да се разчуе във „Билет“ и бързо щеше да настъпи спокойствие.

– Не трябваше още да лягаш – каза му единият от тях.

Едуард се изправи и те постлаха нещо като гумена покривка.

– Сега вече можеш да легнеш.

Той се подчини. Бе спокоен, сякаш му предстоеше нещо съвсем обичайно.

Санитарите завързаха тялото на Едуард с няколко платнени ленти и пъхнаха гума в устата му.

– Това е, за да не си прехапе езика – каза единият от мъжете на Вероника, доволен, че дава техническа информация заедно с необходимото предупреждение. Поставиха странния апарат – голям колкото кутия за обувки, с някакви копчета и три прозорчета със стрелки – на един стол до леглото. Два кабела излизаха от горната му част и завършваха във формата на слушалки. Единият от санитарите залепи слушалките върху слепоочията на Едуард. Другият през това време нагласяваше механизма, като въртеше някакви копчета ту надясно, ту наляво. Въпреки че не можеше да говори заради гумата в устата си, Едуард не откъсваше очи от Вероника и сякаш й казваше: „Не се тревожи, не се плаши!“

– Нагласен е за 130 волта за 0,3 секунди – каза санитарят, който отговаряше за апарата. – Включвам го.

Той натисна едно копче и апаратът забръмча. В същия миг очите на Едуард се изцъклиха, а тялото му се изви в леглото с такава сила, че ако не бяха платнените ленти, щеше да си счупи гръбнака.

– Спрете! – изкрещя Вероника.

– Вече спряхме – отвърна санитарят, като махаше слушалките от

главата на Едуард. Въпреки това тялото на младежа продължаваше да се гърчи, а главата му се мятеше от едната на другата страна толкова буйно, че единият от мъжете я задържа с ръце. Другият прибра апарата в някаква чанта и седна да изпуши цигара.

Сцената трая няколко минути. Тялото като че ли се връщаше към нормалното си състояние, но от време на време бе разтърсвано от спазми и санитарят полагаше големи усилия, за да държи главата на Едуард неподвижна. Постепенно конвулсиите намаляваха, докато накрая съвсем спряха. Очите на Едуард бяха отворени и мъжът му ги затвори, сякаш бе мъртъв.

След това извади гумата от устата на младежа, развърза го и прибра лентите в чантата при апарата.

– Ефектът от електрошока трае един час – каза той на момичето, което бе спряло да крещи и изглеждаше като хипнотизирано от видяното. – Всичко е наред, той скоро ще се върне към нормалното си състояние и ще бъде по-спокоен.

* * *

След като електрическият ток достигна до него, Едуард усети онава, което бе изпитвал и преди: зрението му постепенно се замъгляваше, сякаш някой спускаше пред него завеса – и накрая всичко изчезваше. Не чувстваше никаква болка, но вече бе присъствал на електрошокова терапия, правена на други луди, и знаеше каква ужасна картина представляват.

Едуард бе възвърнал вътрешното си спокойствие. И ако преди няколко минути бе открил някакво ново чувство в сърцето си, ако бе започнал да разбира, че любовта не е само онава, което неговите родители му даваха, то електрошокът – или електроконвулсивната терапия (ЕКТ), както предпочитаха да я наричат специалистите – със сигурност щеше да го върне към нормалното му състояние.

Най-важният ефект от ЕКТ бе забравянето на скорошни събития. Едуард не биваше да храни невъзможни надежди. Не биваше да се стреми към бъдеще, което не съществува; трябваше да насочи мислите си към миналото, в противен случай щеше да поиска да се върне към живота.

Един час по-късно Зедка влезе в стаята, която беше почти празна, с изключение на едно легло. Там лежеше някакъв младеж, а на стола до него бе седнало момиче.

Когато се приближи, видя, че момичето пак е повръщало, а главата му виси, клюмнала надясно.

Зедка понечи да се върне, за да извика помощ, но Вероника вдигна глава.

– Нищо ми няма. Пак получих пристъп, но вече ми мина.

Зедка я заведе до тоалетната, като нежно я прикрепяше.

– Тази тоалетна е за мъже – каза момичето.

– Тук няма никой, не се притеснявай.

Съблече изцапания й пуловер, изпра го и го простря на радиатора. След това свали собствената си вълнена блуза и облече с нея Вероника.

– Подарявам ти я. Дойдох да се сбогувам.

Момичето изглеждаше далечно, сякаш вече нищо не го интересуваше. Зедка го заведе обратно до стола, на който бе седяло.

– След малко Едуард ще се събуди. Може би ще му е трудно да си спомни какво се е случило, но бързо ще си възвърне паметта. Не се плаши, ако през първите няколко мига не те познае.

– Няма – отвърна Вероника. – Защото и аз самата не мога да се

познава.

Зедка взе стол и седна до нея. След като бе прекарала толкова време във „Вилет“, можеше да постои още няколко минути при това момиче.

– Спомняш ли си първата ни среща? Тогава ти разказах една приказка, за да се опитам да ти обясня, че светът е такъв, какъвто ние го виждаме. Всички смятали царя за луд, защото искал да наложи заповед, която вече не съществувала в умовете на поданиците му. Има обаче неща в живота, които винаги са едни и същи, независимо от какъв ъгъл ги гледаме – те важат за всички. Като любовта например.

Зедка забеляза, че очите на Вероника се промениха. Реши да продължи.

– Бих казала, че ако на някого му остава да живее още съвсем малко и той реши да прекара това време до едно легло и да гледа как мъжът в него спи, то сигурно става дума за някаква любов. Бих казала още нещо: ако през това време въпросната личност е получила сърдечен пристъп, но никого не е извикала само за да остане до мъжа, то тази любов може да стане много силна.

– Може да е и отчаяние – каза Вероника. – Опит да си докажа, че в крайна сметка няма причина да продължавам да се боря под слънцето. Не е възможно да съм влюбена в мъж, който живее в някакъв друг свят.

– Всеки от нас живее в свой собствен свят. Но ако погледнеш звездното небе, ще видиш, че всички тези различни светове се съчетават, образувайки съзвездия, слънчеви системи, галактики...

Вероника стана, надвеси се над Едуард и нежно го погали по главата. Беше доволна, че има с кого да разговаря.

– Преди много години, когато бях дете и майка ме караше да свиря на пиано, си казвах, че ще мога да свиря хубаво само когато съм влюбена. Снощи за пръв път в живота си почувствах, че нотите сами излизат изпод пръстите ми, сякаш изобщо не бях в състояние да контролирам това, което вършех. Някаква сила ме водеше, съчиняваше мелодии и акорди, каквито никога не съм предполагала, че мога да изсвирия. Отдадох се на пианото, защото преди това се бях отдала на един мъж, без той да е докоснал и косъм от главата ми. Снощи сякаш не бях аз, нито когато се отдадох на секса, нито когато свирех на пиано. Въпреки това мисля, че все пак съм била аз.

Вероника поклати глава.

– Всичко това, което казвам, е безсмислено.

Зедка си спомни за срещите в пространството, които бе

осъществила с всички онези същества, които се носеха в различните измерения. Пожела да разкаже на Вероника за тях, но се побоя да не я обърка още повече.

– Преди да повториш, че ще умреш, искам да ти кажа нещо: има хора, които цял живот се стремят към оня миг, който ти снощи си изживяла, но не успяват да го достигнат. Ето защо, ако ти наистина умреш сега, то нека сърцето ти бъде изпълнено с любов.

Зедка стана.

– Нямах какво да губиш. Повечето хора не смеят да обичат само заради това, че много неща от миналото и от бъдещето им ще бъдат изложени на риск. В твоя случай съществува само настоящето.

Приблужи се до Вероника и я целуна.

– Ако постоя тук още малко, няма да ми се тръгва. Излекувана съм от депресията си, но открих тук, във „Вилет“, други разновидности на лудостта. Искам да ги отнеса със себе си и да започна да гледам на живота с моите собствени очи. Когато постъпих тук, бях една депресирана жена. Днес съм една луда жена и много се гордея с това. Вън оттук ще се държа съвсем като другите. Ще пазарувам в супермаркета, ще разговарям за банални неща с приятелките си, ще си губя доста време в гледане на телевизия. Но ще знам, че душата ми е свободна, че мога да мечтая и да общувам с други светове, за чието съществуване дори не съм и подозирала, преди да постъпя в санаториума. Ще си позволявам да върша глупости само за да карам хората да казват: „Била е във «Вилет»!“ Но ще знам, че в душата ми не е пусто, защото животът ми има смисъл. Ще мога да гледам залеза и да вярвам, че Бог е зад него. А когато някой започне много да ми досажда, ще кажа нещо невъзпитано и няма да ме е грижа какво ще си помислят, защото, така или иначе, всички ще казват: „Била е във «Вилет»!“ На улицата ще гледам мъжете право в очите, без да се срамувам, че са ме пожелали. Но веднага след това ще вляза в някой скъп магазин с вносни стоки и ще купя от най-скъпите вина, които бих могла да си позволя, и ще се почерпим със съпруга ми, защото много го обичам и искам да се веселим заедно. Той ще ми каже, смеейки се: „Но ти си луда!“ А аз ще отговоря: „Разбира се, нали съм била във «Вилет»! Лудостта ме накара да се почувствам свободна. А сега, скъпи мой, ще трябва да си вземаш отпуск всяка година и да ме водиш из най-опасните планини, защото искам да усетя риска, че живея“ Хората ще кажат: Тя излезе от „Вилет“ и е на път да побърка мъжа си! Той ще разбере, че хората имат право, и ще е благодарен на Господ, защото бракът ни едва сега започва и ние сме луди – както са луди онези,

които са измислили любовта.

Зедка стана, тананикайки някаква мелодия, която Вероника никога не беше чувала.

Д-р Игор бе имал изтощителен ден, но се чувстваше удовлетворен. Опитваше се да се държи флегматично и с безразличие като истински учен, но едва съдържа- ше радостта си: тестовите за лечение на отравянето с витриол даваха изненадващи резултати!

– Днес нямате час при мен – каза той на Мари, която бе влязла, без да почука.

– Няма да се бавя. Всъщност бих желала само да чуя мнението ви.

„Днес всички искат мнението ми“, помисли си д-р Игор, като се сети за момичето и въпроса, който му бе задало за секса.

– Едуард току-що бе подложен на електрошок.

– Електроконвулсивна терапия. Използвайте, ако обичате, конкретното название, иначе излиза, че сме банда варвари. – Д-р Игор успя да прикрие учудването си, но после щеше да проучи кой бе взел решението. – А ако наистина искате мнението ми по този въпрос, трябва да уточня, че ЕКТ в днешно време не се прилага така, както са я прилагали по-рано.

– Но е опасна.

– Била е много опасна; не са знаели точния волтаж, нито най-доброто място за поставяне на електродите и много хора са умрели поради мозъчен оток по време на лечението. Нещата обаче са се променили: в днешно време ЕКТ продължава да се прилага, но с много по-голяма техническа прецизност и има това предимство, че предизвиква бърза амнезия и позволява да се избегне химическото отравяне на организма поради продължителната употреба на лекарства. Прочетете, моля ви, няколко списания за психиатрия и не смесвайте ЕКТ с електрическия шок, използван от южноамериканските мъчители. Това е. Казах ви мнението си. А сега имам работа.

Мари не помръдна.

– Всъщност не съм дошла да ви питам за това. Искам да знам дали мога да изляза от „Вилет“.

– Вие излизате, когато поискате, и се връщате, защото така желаете и защото мъжът ви все още има пари, за да ви издържа на такова скъпо място като това тук. Сигурно ще ме попитате: излекувана ли съм? А аз вместо отговор ще ви задам друг въпрос: излекувана от какво? Вие ще кажете: излекувана от страха, от паническия синдром. А аз ще ви отговоря: Мари, вие вече от три години не страдате от този синдром.

– Значи съм излекувана.

– Разбира се, че не. Не тази е болестта ви. В докторската дисертация, която пиша, за да бъде представена пред Словенската академия на науките (д-р Игор не искаше да се впуска в подробности за витриола), се опитвам да изследвам така нареченото „нормално“ човешко поведение. Много лекари преди мен вече са правили подобно изследване и са стигнали до извода, че нормалността не е нищо друго освен въпрос на консенсус, тоест, ако много хора смятат нещо за правилно, това нещо в един момент става правилно. Има неща, които се ръководят от здравия човешки разум: логично е копчетата на ризата да са отпред, защото би било много трудно да се закопчават, ако са отстриани, и невъзможно да бъдат закопчавани, ако са на гърба. Други неща обаче се налагат постепенно, защото все повече хора започват да вярват, че те трябва да бъдат такива. Ще ви дам два примера: запитвали ли сте се защо буквите върху клавишите на една пишеща машина са поставени точно в този ред?

– Никога не съм се замисляла.

– Нека да наречем този вид клавиатура 0УЕКТУ, понеже така са подредени буквите от първия ред. Запитах се каква е причината за това подреждане и намерих отговора: първата пишеща машина е била изобретена от Кристофър Шолс през 1873 година, за да бъде подобрен ръкописът. Възникнал обаче проблем: когато човек пишел много бързо, буквите се удряли една в друга и блокирали машината. Тогава Шолс измислил клавиатурата 0УЕКТУ, *която принуждавала машинописците да работят по-бавно.*

– Не може да бъде!

– Но е вярно. Случило се така, че компанията „Ремингтън“ – която навремето произвеждала шевни машини – е използвала именно клавиатурата С^УЕКТУ за първите си пишещи машини. Това означавало, че повече хора били длъжни да научат тая система, и все повече компании започнали да произвеждат такъв тип клавиатура, докато накрая тя се превърнала в единствен образец. Повтарям: клавиатурата на пишещите машини и компютрите е проектирана така, че да се пише по-бавно, а не по-бързо, разбрахте ли? Опитайте се да промените местата на буквите и не ще успеете да намерите нито един купувач на вашия продукт.

Когато за пръв път видя клавиатура, Мари се запита защо буквите не са подредени по азбучен ред. Никога обаче не повтори въпроса си – мислеше, че това е най-доброто подреждане, което позволява да се печата по-бързо.

– Били ли сте във Флоренция? – попита д-р Игор.

– Не.

– Трябва да отидете, не е много далеч. Там се намира вторият ми пример. На катедралата във Флоренция има много красив часовник, проектиран от Паоло Учело през 1443 година. За този часовник е характерна една любопитна подробност: въпреки че отчита часовете като всички часовници, стрелките му се движат в посока, обратна на тази, с която сме свикнали.

– Но какво общо има това с моята болест?

– Ще стигна и до нея. Създавайки този часовник, Паоло Учело не се е опитвал да оригиналничи: всъщност по онова време е имало и други такива часовници, както и часовници, чиито стрелки са се движели във възприетата днес посока. Поради някаква неизвестна причина, може би защото стрелките на часовника на самия херцог са се движели в смятаната от нас за „правилна“ посока, тя се наложила като единствена и часовникът на Учело се превърнал в екстравагантност, в безсмислица.

Д-р Игор направи пауза. Знаеше, че Мари следи мисълта му.

– И тъй, да видим и вашата болест: всяко човешко същество е единствено със своите качества, инстинкти, форми на удоволствие, търсене на приключения... Но обществото налага един колективен начин на действие и хората не се питат защо трябва да се държат по този начин, а просто го приемат. Така както машинописците са приели факта, че С^УЕКТУ е възможно най-добрата клавиатура. Вие срещали ли сте през живота си човек, който да пита защо стрелките на часовника се движат именно в тази посока, а не в обратната?

– Не.

– Ако някой зададе този въпрос, сигурно ще му отговорят: „Ти си луд!“ А ако все пак много настоява, ще се опитат да му изтъкнат някаква причина, но бързо ще сменят темата, защото няма друга причина освен тази, която споменах. И тъй, връщам се на вашия въпрос. Повторете го!

– Излекувана ли съм?

– Не. Вие сте човек, който е различен от другите, а иска да е същият като тях. Това според мен трябва да бъде смятано за сериозна болест.

– Нима е толкова лошо да си различен?

– Лошо е да се опитваш да бъдеш като другите: предизвиква неврози, психози, параноя. Лошо е да искаш да си еднакъв, защото е противоестественно, против законите на Господ, който във всички гори по света не е създал и две еднакви листа. Но вие смятате, че е лудост да сте различна, и затова избрахте да живеете във „Вилет“. И понеже тук всички

са различни, вие ставате еднаква с останалите. Разбрахте ли?

Мари кимна утвърдително.

– Тъй като нямат смелостта да бъдат различни, хората тръгват срещу природата и организъмът им започва да произвежда витриола – или горчилката, както е по-известна тази отрова.

– Какъв е този витриол?

Д-р Игор разбра, че се е увлякъл, и реши да смени темата.

– Няма значение. Това, което искам да кажа, е следното: по всичко личи, че вие не сте излекувана.

Мари имаше дългогодишна практика в съдилищата и реши да я приложи. Първата тактика бе да се престори, че е съгласна с опонента, за да го накара веднага след това да се оплете в други разсъждения.

– Съгласна съм с вас. Постъпих тук поради съвсем конкретна причина – паническият синдром, – а останах заради съвсем абстрактна причина: невъзможността да приема предизвикателството на един различен живот, без работа, без съпруг. Съгласна съм с вас: бях изгубила желание да започвам нов живот, тепърва да свиквам с него. Ще отида и по-далеч: съгласна съм, че в една психиатрия, въпреки електрошоковете – пардон, ЕКТ, както предпочитате, – режима, истеричните пристъпи на някои пациенти правилата се понасят по-лесно, отколкото законите на един свят, който прави всичко, за да е еднакъв, както вие самият се изразихте. Случи се така, че снощи чух една жена да свири на пиано. Тя свири превъзходно, рядко съм чувала да свирят така. Докато слушах музиката, мислех за всички, които са страдали, за да съчинят тези сонати, прелюдии, адажиа: за смешното положение, в което са се озовавали, когато са представяли пиесите си – съвсем различни – на всесилните в света на музиката. Мислех за трудностите и униженията, през които са преминали, за да намерят някой, който да финансира оркестъра им. Мислех за освикванията на публиката, която не е свикнала с такова звучене. Мислех си още, че има и нещо по-лошо: не само композиторите са страдали, но и това момиче, което свири от душа, защото знае, че ще умре. А аз, няма ли и аз да умра? Къде оставих душата си, без която не мога да изсвирам музиката на живота си със същото въодушевление?

Д-р Игор слушаше мълчаливо. Сякаш всичко онова, което бе замислил, започваше да дава резултат, но все още бе рано, за да е сигурен.

– Къде оставих душата си? – попита отново Мари. – В миналото си. В онова, което исках да бъде моят живот. Оставих душата си в плен на оня момент, когато вече имах дом, съпруг и работа, от която исках да се отърва, но все не ми достигаше смелост. Душата ми бе в моето минало.

Но днес тя дойде тук, отново я усещам в тялото си, изпълнена е с ентузиазъм. Не знам какво да правя; знам само, че ми трябваша три години, за да разбере, че животът ме кара да поема по един различен път, а аз не искам да тръгна по него.

– Струва ми се, че забелязвам признаци на подобрене – каза д-р Игор.

– Не се нуждая от разрешение, за да напусна „Вилет“. Достатъчно е да премина портала и никога повече да не се върна. Трябваше обаче да кажа всичко това на някого и го казвам на вас: смъртта на това момиче ме накара да разбира собствения си живот.

– Мисля, че признаците на подобрене се превръщат в чудотворно оздравяване – засмя се д-р Игор. – Какво смятате да правите?

– Да отида в Салвадор и да се грижа за децата там.

– Няма нужда да ходите толкова далеч: Сараево е на по-малко от двеста километра оттук. Войната свърши, но проблемите продължават.

– Тогавя ще отида в Сараево.

Д-р Игор извади един формуляр от чекмеджето и старателно го попълни. После стана и изпрати Мари до вратата.

– Вървете и Бог да ви помага – каза той, прибра се в кабинета и бързо затвори вратата. Не обичаше да се привързва към пациентите си, но никога не успяваше да го избегне. Мари щеше да липсва на „Вилет“.

Когато Едуард отвори очи, момичето все още бе до него. След първите електрошокови сеанси му трябваше доста време, за да си спомни какво се бе случило – в края на краищата нали в това се състоеше терапевтичният ефект от този вид лечение: да предизвика частична амнезия, така че болният да забрави проблема, който го тревожи, и да се успокои.

Ала колкото по-често му прилагаша електрошокове, толкова по-краткотраен бе ефектът от тях; и той веднага разпозна момичето.

– Докато спеше, ти спомена за видения от рая – каза тя и го погали по главата.

Видения от рая? Да, видения от рая. Едуард я погледна. Искаше да ѝ разкаже всичко.

В този момент обаче влезе сестрата с инжекция.

– Ше трябва да ви я поставя веднага – каза тя на Вероника. – Нареждане на д-р Игор.

– Днес вече ми сложиха инжекция, не искам друга! Освен това няма да изляза оттук. Няма да се подчиня на никаква заповед, на никакви правила, на нищо, което искате да ме накарате да направя насила.

Сестрата имаше вид на човек, свикнал с подобна реакция.

– Съжалявам, но в такъв случай ще се наложи да ви дадем приспивателно.

– Трябва да говоря с теб – каза Едуард. – Съгласи се да ти сложат инжекцията.

Вероника вдигна ръкава на пуловера си и сестрата ѝ инжектира лекарството.

– Добро момиче! – каза тя. – Защо не излезете от тази мрачна стая и не се поразходите навън?

– Ти се срамуваш от това, което стана снощи – каза Едуард, докато вървяха из градината.

– Вече не се срамувам. Гордея се. Искам да ми разкажеш за виденията от рая, защото бях много близко до едно от тях.

– Трябва да погледна надалеч, извън сградите на „Вилет“ – каза той.

– Направи го!

Едуард погледна назад, но не към стените на болничните стаи, нито към градината, където пациентите мълчаливо се разхождаха, а към една улица – тя се намиреше на друг континент, в друга страна, където или валеше много, или изобщо не валеше.

Едуард усещаше мириxa на тази земя – бе по време на сухия сезон, прахът влизаше в носа му и това му доставяше удоволствие, защото да усещаш пръстта означава да усещаш, че живееш. Караше вносен велосипед, беше на седемнайсет години и току-що бе излязъл от Американския колеж в град Бразилия, където учеха децата на всички дипломати.

Ненавиждаше града, но обичаше бразилците. Преди две години, когато изобщо не подозираха за предстоящото кърваво разделяне на Югославия, баща му бе назначен за посланик. Милошевич все още беше на власт; мъже и жени живееха заедно независимо от етническите си различия и се опитваха да постигнат хармония въпреки регионалните конфликти.

Първият пост на баща му бе именно в Бразилия. Едуард бе мечтал за плажове, карнавали, футболни мачове, музика, а се бе озовал в тази отдалечена от крайбрежието столица, построена само за да подслони политици, бюрократи, дипломати и техните деца, които се чудеха какво да правят сред всичко това.

На Едуард никак не му се живееше в този град. Прекарваше дните си в учене и безуспешно се стареше да се сприятели със съучениците си. Опита се, но така и не успя да се заинтересува от коли, модерни

маратонки и маркови дрехи – единствената тема на разговор между младежите.

Понякога организираха купон, на който момчетата се напиваха в единия ъгъл на салона, а момичетата се правеха на безразлични в другия ъгъл. Винаги имаше дрога и Едуард бе опитал почти всички разновидности, без да се пристрасти към нито една от тях; ставаше или прекалено буен, или твърде сънлив и загубваше всякакъв интерес към това, което ставаше наоколо.

Родителите му се безпокояха за него. Трябваше да го подготвят да продължи кариерата на баща си и въпреки че Едуард притежаваше почти всички необходими качества – ученолюбие, добър вкус, дарба за езици, интерес към политиката, – липсваше му най-важното в дипломацията. Трудно установяваше контакт с околните.

Родителите му често го водеха на приеми, домът им винаги бе отворен за приятелите му от Американския колеж и редовно отпускаха на Едуард достатъчно джобни пари. Въпреки това той рядко се появяваше в компанията на някого. Веднъж майка му го попита защо не води приятели вкъщи за обяд или вечеря.

– Вече знам всички марки маратонки, известни са ми имената на всички леснодостъпни момичета. Няма нищо друго, за което бихме могли да разговаряме.

Нещата продължиха така, докато се появи бразилката. Посланикът и жена му се успокоиха, когато синът им започна да излиза и да се връща късно. Никой не знаеше откъде се бе появила, но веднъж Едуард я заведе вкъщи на вечеря. Момичето бе възпитано и родителите на Едуард останаха доволни: момчето най-сетне щеше да свикне да общува с непознати. Освен това и двамата си помислиха – но не го споделиха помежду си, – че присъствието на това момиче сваля един голям товар от плещите им: Едуард не беше хомосексуалист!

Държаша се с Мария (така се казваше тя) любезно, като бъдещи свекър и свекърва, макар и да знаеха, че след две години ще ги преместят на друго място, а и нямаха никакво желание синът им да си вземе жена от толкова екзотична страна. Крояха планове Едуард да се запознае с девойка от добро семейство от Франция или Германия, която да бъде достойна за блестящата дипломатическа кариера, за която баща му готвеше.

Ала Едуард изглеждаше все по-влюбен. Разтревожена, майка му проведе разговор с баща му.

– Изкуството на дипломацията се състои в това да накараш

опонента си да чака – каза посланикът. – Възможно е първата любов никога да не бъде забравена, но все някога свършва.

Едуард обаче изцяло се бе променил. Започна да носи вкъщи странни книги, монтира пирамида в стаята си и заедно с Мария всяка вечер палеха тамян и с часове се концентрираха в някаква странна рисунка, закачена на стената. Успехът на Едуард в Американския колеж започна да се влошава.

Майка му не знаеше португалски, но виждаше кориците на книгите: кръстове, кладни, обесени магьосници, екзотични символи.

– Синът ни чете опасни неща.

– Опасно е това, което става на Балканите – отговори посланикът. – Носят се слухове, че Словения иска независимост, а това може да доведе до война.

Майката обаче изобщо не се интересуваше от политика; искаше да разбере какво става със сина ѝ.

– А тази мания да палят тамян?

– Правят го, за да скрият мириса на марихуаната – каза посланикът. – Нашият син е получил достатъчно добро възпитание, за да вярва, че тези парфюмирани клечки могат да извикват духове.

– Какво? Нима синът ми се дрогира?

– Ще му мине. И аз съм пушил марихуана, когато бях млад. На повечето младежи бързо им омръзна, както стана и с мен.

Жената се успокои, дори се почувства горда: мъжът ѝ бе човек с опит, бил е в света на дрогата, но е успял да излезе от него! Човек с такава воля ще се справи с всяка ситуация!

Един прекрасен ден Едуард поиска велосипед.

– Но ти имаш на разположение шофьор и мерцедес-бенц! За какво ти е велосипед?

– За да поддържам връзка с природата. Мария и аз искаме да направим десетдневно пътешествие – каза той. – Тук наблизо има едно място с огромни залежи от кристал и Мария е уверена, че те предават положителна енергия.

Родителите му бяха отраснали при комунистически режим: за тях кристалите бяха само минерален продукт, в който атомите са подредени по определен начин и не излъчват никаква енергия – нито положителна, нито отрицателна. Проучиха въпроса и откриха, че в момента са на мода именно тези „вибрации на кристалите“.

Ако синът им заговори на тая тема на официален прием, ще стане смешен в очите на другите: за пръв път дипломатът призна, че

положението започва да става сериозно. Бразилия е град, който живее от клюки, и веднага ще се разбере, че Едуард се увлича по разни примитивни суеверия. Съперниците му в посолството ще си помислят, че момчето е научило това от родителите си, а дипломатията – освен че е изкуството да изчакваш – е също така и способността да поддържаш винаги и при всички обстоятелства имидж, съобразен с условностите и протокола.

– Нещата не могат да продължават така, моето момче – каза баща му. – Имам приятели в Министерството на външните работи на Югославия. Ти ще станеш блестящ дипломат, но трябва да се научиш да се оправяш в живота.

Едуард излезе от къщи и вечерта не се прибра. Родителите му звъняху у Мария, във всички морги и болници в града, но нищо не успяха да научат. Майката на Едуард загуби вяра в способността на мъжа си да се справя със семейните проблеми независимо от това, че умееше да преговаря чудесно с непознати.

На другия ден Едуард се появи, гладен и сънлив. Нахрани се и отиде в стаята си, запали тамяна, каза мантрите и спа през целия ден и следващата нощ. Когато се събуди, го чакаше нов-новеничък неразопакован велосипед.

– Върви да видиш кристалите – каза майка му. – Аз ще се оправя с баща ти.

И така, през този сух и прашен следобед Едуард радостно се запъти към дома на Мария. Градът бе така проектиран, че почти нямаше ъгли, което според архитектите бе добре, а според Едуард – не. Той караше вдясно, в платното за висока скорост, и гледаше небето, покрито с облаци, които не носят дъжд. Внезапно почувства, че лети с бясна скорост към небето, ала само миг след това се спусна и се озова на асфалта.

Тряс!

„Стана злополука!“

Поиска да се обърне, защото лицето му се бе долепило до асфалта, но разбра, че тялото му не му се подчинява. Чу шум от спирачки, виковете. Някой се приближи и понечи да го докосне, но веднага след това друг извика:

– Не го пипай! Ако някой го докосне, момчето може да остане сакаето за цял живот!

Секундите се точеха бавно и Едуард се изплаши. За разлика от родителите си вярваше в Бог и в това, че има живот след смъртта, но все пак смяташе, че ще е несправедливо да умре на седемнайсет години, с

обърнато към асфалта лице, в чужда страна.

– Добре ли си? – попита го някой.

Не, не беше добре, не можеше нито да се помръдне, нито да каже нещо. Най-лошото от всичко бе това, че не губеше съзнание и разбираше отлично какво става и в каква неприятна история се е забъркал. Няма ли да припадне най-сетне? Няма ли Бог да се смили над него именно в този миг, когато той Го търсеше така усилено, напук на всичко и на всички?

– Лекарите всеки момент ще дойдат – прошепна някой и взе ръката му. – Не знам дали ме чуваш, но бъди спокоен, няма нищо сериозно.

Да, чуваше, искаше му се този човек да продължава да говори, да го уверява, че няма нищо сериозно, въпреки че Едуард бе достатъчно голям, за да знае, че винаги когато казват това, положението е много лошо. Мислеше за Мария, за областта, където имаше цели планини от кристали, заредени с положителна енергия, докато град Бразилия бе концентрирал в себе си най-голямото количество отрицателна енергия, която бе успял да види по време на медитациите си.

Секундите се превръщаха в минути, хората продължаваха да го успокояват и за пръв път, откакто всичко това се бе случило, той усети болка. Остра болка, която започваше от центъра на главата му и се разпростираше по цялото му тяло.

– Пристигнаха – каза човекът, който държеше ръката му. – Утре пак ще можеш да караш колело.

* * *

Но на другия ден Едуард бе в болница, двата му крака и едната му ръка бяха гипсирани и нямаше изгледи да излезе оттук по-рано от месец. Трябваше да слуша как майка му непрекъснато плаче, как баща му нервно говори по телефона и как лекарите през пет минути повтарят, че най-тежкото вече е минало и няма никакво мозъчно нараняване.

Семейството му се обади в американското посолство – там никога не се доверяваха на диагнозите, поставени в държавните болници, и поддържаха много добре оборудвана своя бърза помощ, като разполагаха и със списък на най-добрите бразилски лекари, които се грижеха за техните дипломати. Понякога, в името на добросъседските отношения, предоставяха тези услуги и на други дипломатически мисии. Американците донесоха най-модерни апарати, направиха на Едуард десет пъти повече изследвания и тестове и стигнаха до извода, до който винаги се стига: че лекарите от държавната болница са поставили правилна диагноза и са избрали най-доброто лечение.

Лекарите от държавната болница може и да бяха добри, но програмите на бразилската телевизия бяха също толкова лоши, колкото и програмите на всички телевизии по света, и Едуард се чудеше какво да прави.

Мария идваше все по-рядко в болницата – може би беше срещнала друг, с когото да отиде до планините от кристали. За разлика от приятелката му, която се държеше странно, посланикът и жена му идваха да виждат Едуард всеки ден, но отказваха да му донесат от къщи португалските книги под предлог, че скоро ще бъдат преместени в друга държава и не е необходимо той да учи език, който никога повече няма да му потрябва. При това положение на Едуард не му оставаше нищо друго освен да разговаря с другите болни, да обсъжда футбола със санитарите и да чете списанията, които му попадаха.

Докато един ден санитарят му донесе някаква книга, която му бяха подарили, но тя му се струваше „прекалено дебела“, за да я прочете. И от този миг нататък животът на Едуард тръгна по странен път, който през следващите години щеше да го доведе до „Вилет“, до чувството на отчужденост и до пълното дистанциране от нещата, които вършеха другите момчета на неговата възраст.

Книгата беше за фантазори, разтърсили света – хора, които са имали своя собствена представа за рая и са посветили живота си на целта да я споделят с останалите. Между тях бе Исус Христос, но също и Дарвин

с неговата теория за произхода на човека от маймуните; Фройд, който твърдеше, че сънищата са много важни; Колумб, който бе заложил бижутата на кралицата, за да търси нов континент; Маркс с неговата идея, че всички заслужават равен шанс.

Между тях имаше и светци, като Игнаций Лойола, един баск, който преспал с всички жени, с които му се бе отдало, избил много врагове в безброй битки, преди да го ранят в Памплона и той да разгадае Вселената от леглото си, докато чакал да оздравее. Тереза Авилска, която искала непременно да намери пътя към Бога и успяла, когато, минавайки случайно по един коридор, се спряла пред някаква картина. Антоний, който, изморен от живота, решил да се усамоти в пустинята и десет години съжителствал с демони, устоявайки на какви ли не съблазни. Франциск от Асизи, момче като него, комуто било отредено да разговаря с птиците и да изостави всичко онова, което родителите му били предначертали за живота му.

* * *

Още същия следобед започна да чете „дебелата книга“, защото нямаше с какво друго да се занимава. Посред нощ сестрата влезе и го попита дали не се нуждае от нещо, понеже само в неговата стая все още свети. Едуард я отпрати с ръка, без да откъсва очи от книгата.

Мъже и жени, които бяха разтърсили света. Обикновени мъже и жени – като него, баща му, приятелката му, за която знаеше, че ще го напусне, – изпълнени със същите съмнения и тревоги, с които се сблъсхват всички човешки същества в програмираното си ежедневие. Хора, които не са се интересували особено от религия, от Бог, от развиване на интелекта или придобиване на ново съзнание, докато един ден не решили да променят всичко. Книгата бе много интересна и поради това, че разказваше за оня вълшебен миг в живота на всяка от тези личности, който я е накарал да потърси своята собствена представа за рая.

Хора, които не са живели напразно и за да постигнат желанията си, са просили, ухажвали са крале; престъпвали са закони, предизвиквали са гнева на силните на деня; служили са си с дипломация или сила, но никога не са се отказвали, побеждавали са всяка трудност, като са я превръщали в предимство.

На другия ден Едуард помоли санитаря, който му бе дал книгата, да продаде златния му часовник и с парите да купи всички книги на тази тема. Оказа се, че други книги няма. Прочете биографиите на някои от тези личности, но в тях винаги ги описваха като богоизбрани, боговдъхновени, а не като обикновени хора, длъжни да се борят като всички останали, за да защитят идеите си.

Едуард толкова се впечатли от прочетеното, че започна да обмисля съвсем сериозно възможността да стане светец, като използва произшествието, за да тръгне по друг път. Но краката му бяха счупени, откакто бе в болницата, нито веднъж не бе имал видения, не бе забелязал картина, която да разтърси душата му, нямаше приятели, с които да построи параклис във вътрешността на бразилското плато, а пустините бяха твърде далеч, раздирани от политически проблеми. Въпреки това имаше все пак нещо, което можеше да направи: да учи живопис и да се опита да покаже на света виденията на тези мъже и жени.

Когато му махнаха гипса и се върна в посолството, обграден от грижи и ласки, обект на дължимото на един посланически син внимание от страна на другите дипломати, Едуард поиска от майка си да го запише в курс по живопис.

Майка му каза, че вече е пропуснал твърде много часове в Американския колеж и сега е моментът да навакса изгубеното време. Едуард отказа: нямаше никакво желание пак да учи география или други науки.

Искаше да стане художник. Веднъж се изпусна и обясни причината:

– Трябва да нарисувам виденията от рая.

Майка му нищо не каза. Обеща да говори с приятелките си, за да разбере кой е най-добрият курс по живопис в града.

Когато същата тази вечер посланикът се върна от работа, завари жена си да плаче в стаята си.

– Синът ни се е побъркал! – каза тя през сълзи. – Злополуката е за-сегнала мозъка му!

– Невъзможно! – отвърна възмутено посланикът. – Нали го прегледаха най-добрите лекари, които американците ни препоръчаха.

Жена му разказа какво бе чула.

– Нормално е да бъде бунтар като всички младежи. Изчакай и ще видиш, че всичко ще се оправи.

Този път обаче чакането не даде резултат, понеже Едуард бързаше да започне нов живот. Тъй като нямаше търпение да чака приятелките на майка си да се произнесат, два дни по-късно той реши сам да се запише в някакъв курс по живопис. Започна да изучава цветовата гама, перспективата, а също и да дружи с хора, които никога не говореха за марката на маратонките или за нови модели коли.

– Но той дружи с артисти! – казваше разплакана майка му.

– Остави момчето на спокойствие! – отвръщаше посланикът. – Скоро ще му омръзне, така както му омръзнаха приятелката, кристалите, пирамидите, таманът, марихуаната.

Но времето минаваше, а стаята на Едуард се превръщаше в импровизирано ателие, пълно с картини, в които родителите му не откриваха никакъв смисъл: кръгове, екзотични съчетания на цветове, примитивни символи, примесени с молеци се хора.

Едуард, който по-рано бе много необщителен и за две години престо- той в Бразилия никога не бе канил приятели вкъщи, сега пълнеше дома им със странни хора, всичките лошо облечени и несресани. Слушаха ужасна музика, усилена докрай, пиеха и пушеха без мярка и демонстрираха пълно незнание на правилата за добро държание. Един ден директорката на Американския колеж извика жената на посланика на разговор.

– Синът ви сигурно се дрогира – каза тя. – Успехът му много се е

понижил и ако продължава така, следващата година няма да може да учи при нас.

Жената отиде право в кабинета на посланика и му разказа каквото бе чула от директорката.

– А ти непрекъснато повтаряш, че с времето всичко ще се оправи! – крещеше тя истерично. – Синът ти е наркоман, луд, има много сериозно заболяване на мозъка, а ти се занимаваш с коктейли и светски партита!

– Говори по-тихо!

– Няма да говоря по-тихо, докато не вземеш мерки! Това дете се нуждае от помощ, разбираш ли? Медицинска помощ! Върви и направи нещо!

Посланикът се разтревожи да не би скандалът с жена му да накръпи неговия имидж пред подчинените му. А и интересът на Едуард към живописта продължаваше по-дълго от очакваното. Като практичен човек, който знае как най-добре да процедира, той си изработи стратегия, с която да атакува проблема.

Най-напред позвъни на един колега – американския посланик – и го помоли за позволение да използва медицинските апарати на посолството. Получи разрешение.

Свърза се отново с акредитираните лекари, обясни им положението и поиска от тях да проверят всички изследвания, правени на сина му. Лекарите се изплашиха да не би да се стигне до процес и направиха всичко, което им бе поискано. Стигнаха до извода, че в резултатите от изследванията няма нищо ненормално. Преди посланикът да си тръгне, го накараха да подпише документ, в който се казваше, че от тази дата нататък той освобождава американското посолство от отговорността, че е посочило имената им.

След това посланикът отиде в болницата, където бе лежал Едуард. Разговаря с директора, обясни какви проблеми има синът му и под претекст, че се налага профилактичен преглед, го помоли да нареди да изследват кръвта на момчето за наличие на наркотици. Така и бе сторено. Не бяха открити никакви наркотици.

Оставаше третият и последен етап на стратегията: да разговаря със самия Едуард и да разбере какво става с момчето. Едва след като събесе цялата информация, би могъл да вземе правилно решение.

Бащата и синът седнаха във всекидневната.

– Напоследък тревожиш майка си – каза посланикът. – Оценка ти са се влошили и има опасност да не продължиш в същото училище.

– Но оценките ми по живопис са се подобрили, татко.

– Хубаво е, че проявяваш интерес към изкуството, но животът е пред теб, винаги можеш да се занимаваш с това. А сега трябва да завършиш средното си образование и с моя помощ да се ориентираш към дипломатическа кариера.

Едуард дълго размишлява, преди да заговори. Спомни си злополуката, книгата за фантазорите, която всъщност бе само претекст той да открие истинското си призвание, помисли си за Мария, за която никога повече не бе чул да се говори. Поколеба се, но накрая отвърна:

– Татко, не искам да ставам дипломат. Искам да бъда художник.

Бащата вече бе подготвен за такъв отговор и знаеше как да го заобиколи.

– Ще бъдеш художник, но преди това завърши образованието си! Ще организираме изложби в Белград, Загреб, Люблина, Сараево. С връзките, които имам, мога да ти помогна много, но трябва да завършиш образованието си.

– Ако реша да го направя, ще избира най-лесния път, татко. Ще вляза в университета и ще завърша нещо, което не ми е интересно, но ще ми носи пари. Тогава обаче рисуването ще остане на заден план и аз постепенно ще забравя призванието си. Трябва да се науча да печеля пари с рисуване.

Посланикът започна да се ядосва.

– Имаш всичко, момчето ми: семейство, което те обича, дом, пари, обществено положение... Но ти знаеш, че страната ни преживява труден период, носят се слухове за гражданска война; утре може да не съм до теб, за да ти помагам.

– Ще си помагам сам, татко. Имай ми доверие. Един ден ще нарисувам поредица от картини и ще я нарека „Видения от рая“. Ще пресътворя визуално това, което някои мъже и жени са почувствали в сърцата си.

Посланикът похвали намерението на сина си, приключи разговора с усмивка и реши да изчака още един месец – в крайна сметка дипломатията, това е изкуството да отлагаш проблемите, докато се разрешат от само себе си.

Измина още един месец. Едуард продължаваше да посвещава цялото си време на рисуването, на странните си приятели, на музиката, която сигурно бе причина за психическата му неуравновесеност. На всичко отгоре бе изключен от Американския колеж, понеже бе спорил с учителката за това съществуват ли светци.

Вземането на решение не можеше да бъде отлагано повече и посланикът отново извика сина си, за да се опита за последен път да поговори

с него по мъжки.

– Едуард, ти си достатъчно голям, за да поемеш отговорност за живота си. Ние търпяхме колкото можахме, но вече е време да се откажеш от глупавото си желание да ставаш художник и да се погрижиш за кариерата си.

– Татко, ще се погрижа за кариерата си, като стана художник.

– Теб не те е грижа за нашата любов, за усилията, които полагаме, за да ти дадем добро образование. И тъй като по-рано ти не беше такъв, бих могъл да си обясня това, което се случва, единствено като последица от злополуката.

– Разбери, че обичам теб и майка повече от всичко и от всички на света.

Посланикът се закашля. Не бе свикнал на толкова откровени изблици на чувства.

– Тогава направи това, което желае майка ти, в името на твоята обич към нас! Откажи се за известно време от рисуването, намери си приятели, които да имат твоего обществено положение, и се върни към учението!

– Но ти ме обичаш, татко! Не можеш да искаш това от мен, защото винаги си ми бил пример как трябва да се бори човек, за да постигне желанията си! Не можеш да искаш от мен да стана човек без собствена воля!

– Казах: в името на обичта ти към нас. Никога преди не съм го казвал, момчето ми, но сега те моля. Заради обичта ти към нас, заради нашата обич към теб, върни се у дома – не само във физически, но и в духовен смисъл. Ти се самозаблуждаваш, като бягаш от действителността. Откакто си се родил, ние храним най-хубавите надежди в живота си. Ти си всичко за нас: нашето бъдеще и минало. Баба ти и дядо ти бяха обикновени чиновници и аз трябваше да се боря със зъби и нокти, за да вляза в дипломатическата кариера. И го правех само за да извоювам пространство за теб, да ти бъде по-лесно. Още пазя грижливо писалката, с която подписах първия си документ като посланик, за да ти я подаря в деня, когато ще сториш същото. Не ни разочаровай, моето момче! Не ни остава да живеем много, искаме да умрем спокойни, да знаем, че си поел по правилния път в живота! Ако наистина ни обичаш, направи това, за което те моля! Ако не ни обичаш, продължавай да се държиш както досега!

Едуард остана загледан в небето на Бразилия часове наред. Облаците, които плуваха в синевата, бяха красиви, но не носеха ни капка дъжд, който да се излее над сухата земя на централното бразилско плато.

Чувстваше се празен като тях.

Ако продължеше по изборния от него път, майка му щеше да се разболее от мъка, баща му щеше да изгуби всякакво желание за работа и двамата щяха да се обвиняват, че не са възпитали както трябва любимия си син.

Ако се откажеше от рисуването, виденията от рая никога нямаше да излязат наяве и нищо друго на този свят нямаше да му достави радост и удоволствие. Огледа се наоколо, видя картините си, спомни си колко любов, колко чувства бе вложил във всяко мазване с четката и те му се сториха посредствени. Призванието му бе заблуда: искаше да бъде нещо, без да е избран за това, а цената, която трябваше да плати, бе разочарованието на родителите му.

Виденията от рая бяха за богоизбраните, които се появяваха в книгите като герои и мъченици на вярата си. Хора, които от деца са знаели, че светът се нуждае от тях – а написаното в книгите е авторова измислица.

По време на вечерята каза на родителите си, че имат право: всичко било само една младежка мечта, включително и интересът му към рисуването, който също бил изчезнал. Родителите му останаха много доволни, майка му се разплака от радост и прегърна сина си; всичко се бе оправило.

През нощта посланикът тайно отпразнува победата си, като отвори бутилка шампанско и я изпи сам. Когато влезе в спалнята, жена му за пръв път от месеци насам спеше спокойно.

На другия ден намериха стаята на Едуард в безпорядък, картините бяха нарязани с остър предмет, а момчето седеше в ъгъла, загледано в небето. Майка му го прегърна, каза му колко много го обича, но Едуард нищо не отвърна.

Не искаше и да чуе повече за обич: цялата тази история му бе омръзнала. Мислеше, че ще може да се откаже и да следва съветите на баща си, но бе отишъл твърде далеч – бе преминал през пропастта, която отделя човека от мечтата му, и сега не бе в състояние да се върне обратно.

Не можеше да върви нито напред, нито назад. В такъв случай бе по-добре да слезе от сцената.

Едуард остана в Бразилия още пет месеца, през които бе лекуван от специалисти. Диагностицираха рядка форма на шизофрения, появила се вероятно в резултат на злополуката с колелото. Скоро след това в Югославия избухна гражданска война и посланикът бе извикан по спешност.

Струпаха се твърде много проблеми, за да може семейството му да се грижи за него, и единственият изход бе да го оставят в новооткрития санаториум „Вилет“.

Когато Едуард привърши историята си, вече се бе стъмнило и двамата трепереха от студ.

– Хайде да влезем! – предложи той. – Сервират вечерята.

– Когато бях дете и ходех на гости при баба, всеки път се заглеждах в една картина на стената. Представляваше една жена – Дева Мария, както я наричат католиците – издигнала се над целия свят, с прострени към Земята ръце, от които излизат лъчи. Най-силно ме интригуваше в картината това, че жената е стъпила върху жива змия. Попитах баба: „Не се ли страхува от змията? Не знае ли, че змията може да я ухапе по крака и тя да умре от отровата й?“ А баба каза: „Змията е донесла Доброто и Злото на Земята, както е казано в Библията. А Дева Мария с любовта си властва над Доброто и Злото.“

– Какво общо има това с моята история?

– Когато те видях преди една седмица, беше много рано да ти кажа: обичам те. А тъй като няма да изкарам тази нощ, вече е много късно да ти го кажа. Но най-голямата лудост на мъжа и жената е именно любовта! Ти ми разказа историята на обичта на твоите родители към теб. Искрено вярвам, че са ти желаели само доброто, но тази тяхна любов почти е съсипала живота ти. И Дева Мария от картината на баба, стъпила на змията, е доказателство за това, че любовта има две лица.

– Разбирам какво искаш да кажеш – отвърна Едуард. – Нарочно направих така, че да ме подложат на електрошок, понеже ти ме объркваш. Не знам какво изпитвам, а любовта веднъж вече ме съсипа.

– Не се страхувай! Днес помолих д-р Игор да изляза отгук и сама да избера мястото, където завинаги ще затворя очи. Но когато видях как те влачат санитарите, разбрах кой е образът, който искам да съзерцавам, преди да напусна тоя свят: твоето лице. И реших да остана. Докато ти спеше под влияние на шока, пак получих пристъп и си помислих, че моят час е дошъл. Погледнах лицето ти, опитах се да отгатна историята на живота ти и щастлива се приготвих да умра. Ала смъртта не настъпи – сърцето ми издържа и този път, може би защото съм млада.

Той наведе глава.

– Не бива да се срамуваш от това, че си обичан. Нищо не искам от теб, позволи ми само да те харесвам, да свиря на пиано още една нощ – ако все още имам сили. В замяна искам от теб само едно: ако чуеш да

казват, че умирам, ела в манипулационната. Изпълни желанието ми!

Едуард дълго мълча и Вероника помисли, че се е оттеглил в своя свят и скоро няма да се върне оттам. Накрая той погледна планината зад стените на „Вилет“ и каза:

– Ако искаш да излезеш оттук, аз ще те изведа. Трябва само да взема палтата ни и малко пари. После и двамата ще избягаме.

– Няма да продължи дълго, Едуард. Ти го знаеш!

Едуард не отговори. Влезе и се върна с палтата.

– Ще трае цяла вечност, Вероника. По-дълго от всички еднакви дни и нощи, които прекарах тук, опитвайки се да забравя за виденията от рая. И почти ги бях забравил, но напоследък сякаш започнаха да се връщат. Да бягаме! Нали сме луди!

Когато се събраха за вечеря, пациентите забелязаха, че липсват четирима души.

Зедка, за която всички знаеха, че е изписана след продължително лечение. Мари, която сигурно бе отишла на кино – нещо, което често правеше. Едуард, който може би не се беше възстановил от електрошока. При мисълта за това всички пациенти бяха обзети от страх и мълчаливо започнаха да се хранят. Нямаше го и момичето със зелените очи и кестенявите коси, за което знаеха, че едва ли ще оживее до края на седмицата.

Никой във „Вилет“ не говореше открито за смъртта. Когато някой липсваше обаче, веднага забелязваха отсъствието му, въпреки че всички се стараеха да се държат така, сякаш нищо не се е случило.

Слухът за момичето обиколи масите. Някои от пациентите се разплакаха, защото то бе така жизнено, а сега вероятно беше в малката морга, която се намираще в задната част на санаториума. Само най-смелите минаваха оттам, и то през деня, когато бе съвсем светло. Вътре имаше три мраморни маси и обикновено върху едната от тях винаги лежеше по някое тяло, покрито с чаршаф.

Всички знаеха, че тази вечер Вероника е там. Онези, които наистина бяха луди, вече бяха забравили, че през тази седмица в санаториума е имало още един гост, който понякога бе смущавал съня им с пианото си. Няколко души почувстваха известна тъга, когато новината достигна до тях, особено сестрите, които бяха при Вероника в интензивното отделение. Но персоналът бе обучен да не се привързва към болните, понеже някои от тях биваха изписани, други умираха, а състоянието на повечето непрекъснато се влошаваше. Тъгата на сестрите продължи малко по-

дълго от обикновено, но скоро премина.

Повечето от пациентите обаче, след като научиха новината, се престориха на изплашени, тъжни, но всъщност изпитаха облекчение. Защото за пореден път Ангелът Душевадец бе минал през „Вилет“ и ги бе пощадил.

Когато Братството се събра след вечеря, един от членовете на групата предаде съобщението: Мари не бе отишла на кино, а си бе заминала окончателно и бе оставила писмо.

Като че ли никой не отдаде голямо значение на това събитие: тя винаги бе изглеждала различна от останалите, прекалено луда, неспособна да се адаптира към идеалната ситуация, в която те живееха.

– Мари така и не разбра колко сме щастливи – каза един от тях. – Имаме приятели със сходни интереси, следваме рутината, понякога ходим заедно на някое културно развлечение, каним лектори, които говорят за важни неща, обсъждаме идеите им. Постигнали сме идеалното равновесие в живота си, нещо, за което хората извън „Вилет“ само могат да мечтаят.

– Без да броим факта, че тук, във „Вилет“, сме защитени от безработицата, последиците на войната в Босна, икономическите проблеми, насилието – добави друг. – Постигнали сме пълна хармония!

– Мари ми даде писмо – каза човекът, който бе съобщил новината, и показа затворен плик. – Помоли ме да го прочета на глас, като че ли по този начин иска да се сбoguва с всички нас.

Най-възрастният от групата отвори плика и изпълни желанието на Мари. По средата поиска да спре, но вече бе твърде късно, и го прочете докрай.

Когато бях млада и работех като адвокат, попаднах веднъж на някакъв английски поет и една негова фраза остави дълбока следа у мен: „Бъди като чешмата, която прелива, а не като коритото, в което водата винаги е една и съща.“ Винаги съм си мислела, че той греша: опасно е да преливаме, защото можем да залеем местата, където живеят любимите ни същества, и да ги удавим с нашата любов и ентузиазъм. И тъй, иял живот се опитвах да бъда като корито, да не излизам извън стените си.

Случи се така, че поради неизвестни от мен причини получих панически синдром. Превърнах се точно в това, което винаги съм се опитвала да избегна: чешма, която е преляла и е заляла всичко наоколо. В резултат на това постъпих във „Вилет“.

След като се излекувах, се върнах към коритото и се запознах с вас.

Благодаря ви за приятелството и топлото отношение, за толкова щастливи моменти. Живяхме заедно като риби в аквариум и бяхме доволни, защото някой ни пускаше храна в едни и същи часове, а ние можехме да виждаме външния свят през стъклото винаги когато поискаме.

Но вчера, благодарение на едно пиано и една жена, която днес сигурно вече е мъртва, открих нещо много важно: че животът тук вътре е съвсем същият като животът навън. Както тук, така и там хората се събират на групи, издигат си стени и не позволяват на нищо непознато да смути посредственото им съществуване. Вършат разни неща, защото така са свикнали, задълбочават се върху ненужни теми, забавляват се, понеже са длъжни да го правят, а останала-та част от света нека да върви по дяволите, нека сама решава проблемите си. В най-добрия случай гледат новините по телевизията – ние също сме ги гледали заедно толкова пъти – само за да се убедят, че са много щастливи в един свят, пълен с проблеми и несправедливости.

С една дума: животът на членовете на Братството е съвсем същият като живота на почти всички извън „Вилет“ – стараят се да не научат какво има зад стъклените стени на аквариума. Дълго време това ме крепеше и ми беше от полза. Но хората се променят и в момента търся приключения – въпреки моите шейсет и пет години и многото ограничения, които ми налага тази възраст. Отивам в Босна: там има хора, които ме чакат, макар и все още да не ме познават, както и аз не ги познавам. Ала знам, че ще съм полезна и че рискът от едно приключение струва колкото хиляда дни, прекарани в удобство и благоденствие.

След като писмото бе прочетено, членовете на Братството се прибраха в стаите си, казвайки си, че тя окончателно се е побъркала.

Едуард и Вероника избраха най-скъпия ресторант в Люблина, поръчаха си най-хубавите ястия и се почерпиха с три бутилки вино от 1988 г. – една от най-добрите реколти на века. По време на вечерята нито веднъж не споменаха ни „Вилет“, ни миналото, ни бъдещето.

– Историята за змията ми хареса – каза той, като за стотен път си напълни чашата. – Баба ти обаче е била твърде стара и не е могла да я разтълкува.

– Отнасяй се с уважение към баба ми! – изкрещя Вероника, която бе пианя, и всички в ресторанта се обърнаха.

– Да пием за бабата на това момиче! – вдигна тост Едуард, ставайки на крака. – Да пием за бабата на тази луда срещу мен, която сигурно е

избягала от „Вилет“!

Хората отново насочиха вниманието си към чиниите, като се прес-ториха, че нищо особено не се е случило.

– Да прием за баба ми! – настоя Вероника.

Собственикът на ресторанта се приближи до тяхната маса.

– Моля ви, дръжте се прилично!

Те утихнаха за няколко минути, но после пак започнаха да говорят на висок глас, да дрънкат безсмислени неща и да се държат невъзпитано. Собственикът отново се появи до масата им и каза, че няма нужда да плащат сметката, но трябва веднага да излязат от залата.

– Ще спестим доста пари от тези скъпи вина! – вдигна чашата си Едуард. – Време е да се махаме оттук, преди този човек да промени решението си!

Но човекът нямаше намерение да променя решението си. Дори вече издърпваше стола на Вероника с привидно любезен жест, а всъщност искаше да ѝ помогне да стане колкото се може по-бързо.

Отидоха на малкия площад в центъра на града. Вероника погледна към стаята си в манастира и изведнъж изтрезня. Сети се, че скоро ще умре.

– Купи още вино! – помоли тя Едуард.

Наблизо имаше бар. Едуард донесе две бутилки. Двамата седнаха и продължиха да пият.

– Защо не ти харесва тълкуването на баба? – попита Вероника.

Едуард бе толкова пиян, че се наложи да направи върховни усилия, за да си спомни какво бе говорил в ресторанта. Все пак успя.

– Баба ти е казала, че жената е стъпила върху змията, защото любовта властва над Доброто и Злото. Това тълкуване е красиво и романтично, но изобщо не е правилно, защото аз съм виждал тази картина. Тя представлява едно от виденията на рая, които исках да нарисувам. Много пъти съм се питал защо винаги изобразяват Светата Дева по този начин.

– Защо?

– Защото Дева Мария, олицетворяваща женската енергия, властва над змията, която символизира мъдростта. Ако обърнеш внимание на пръстена на д-р Игор, ще видиш, че на него е изобразен символът на медиците: две змии, увити около жезъл. Любовта стои над мъдростта, така както Дева Мария е стъпила върху змията. За нея всичко е вдъхновение. Тя не съди кое е добро и кое – зло.

– Знаеш ли какво още? – добави Вероника. – Дева Мария никога не

е обръщала внимание на това какво мислят другите. Представяш ли си я да обяснява на всички историята със Светия Дух! Нищо не е обяснявала, само е казала: „Така се случи!“ Знаеш ли какво са си помислили хората?

– Разбира се, че знам. Помислили са си, че е луда!

Двамата се засмяха. Вероника вдигна чашата си.

– Моите поздравления! Вместо да говориш толкова, по-добре би било да рисуваш тези видения от рая!

– Ще рисувам най-напред теб – отвърна Едуард.

Недалеч от площадчето се издигаше хълм. На върха му имаше малък замък. Вероника и Едуард се заизкачваха по стръмния път, като ругаеха и се смееха, пързалияха се по леда и мърмореха, че са изморени. До замъка имаше огромен жълт кран. Който дойдеше за пръв път в Люблина, оставаше с впечатлението, че кранът е там, за да реставрират замъка, и че съвсем скоро той ще е напълно готов. Ала жителите на Люблина знаеха, че кранът стои там от години, неизвестно защо.

Вероника разказа на Едуард, че когато карат децата от детските градини да рисуват замъка на Люблина, те винаги включват в рисунките си и крана.

– Кранът впрочем е много по-запазен от замъка.

Едуард се разсмя.

– Би трябвало вече да си умряла – каза той под влияние на алкохола, но по гласа му личеше, че се страхува. – Сърцето ти не би могло да издържи на това изкачване.

Вероника бавно го целуна.

– Погледни добре лицето ми – каза тя. – Запази го в душата си, за да можеш един ден да го пресъздадеш. Започни с него, ако искаш, но се върни към рисуването! Това е последната ми молба. Вярваш ли в Бог?

– Вярвам.

– Тогава се закълни в Бог, в когото вярваш, че ще ме рисуваш!

– Заклевам се!

– И че след като ме рисуваш, ще продължиш да рисуваш!

– Не знам дали ще мога да се закълна в това.

– Можеш. Ще ти кажа и още нещо: благодаря ти за това, че придаде смисъл на живота ми. Дошла съм на този свят, за да премина през всичко онова, което преживях, да се опитам да се самоубия, да увредя сърцето си, да се изкача до този замък и да ти позволя да запечаташ моето лице в душата си. Това е единствената причина, заради която съм дошла на този свят; да те накарам да се върнеш към пътя, който си изоставил. Не ме карай да изпитвам чувството, че животът ми е бил безполезен.

– Може би е твърде рано или прекалено късно, но и аз искам да ти кажа така, както ти го направи: обичам те. Не е нужно да повярваш в това, може би е глупост или просто си фантазирам.

Вероника прегърна Едуард и помоли Бог, в когото не вярваше, да я прибере в този миг. Затвори очи и почувства, че той е направил същото. После заспа дълбоко, без да сънува нищо. Смъртта бе нежна, миришеше на вино и галеше косите ѝ.

Едуард усети, че някой го докосва по рамото. Отвори очи и видя, че е започнало да се разсъмва.

– По-добре да отидете на топло в кметството – каза пазачът. – Ако останете тук, ще замръзнете.

За част от секундата Едуард си спомни всичко, което се бе случило предишната вечер. Една жена се бе свила в прегръдките му.

– Тя... тя е мъртва!

Но жената се размърда и отвори очи.

– Какво става? – попита Вероника.

– Нищо – отвърна Едуард, като ѝ помагаше да се изправи. – Или по-точно чудо: още един ден живот.

Ведната след като д-р Игор влезе в кабинета си и запали лампата – продължаваше да се съмва късно, тази зима се проточи прекалено дълго, – един от санитарите почука на вратата.

„Рано се започва днес“, каза си той.

Чакаше го тежък ден, трябваше да разговаря с момичето. Цяла седмица се бе подготвял за това, а през изминалата нощ почти не бе спал.

– Нося обезпокоителни новини – каза санитарят. – Двама от пациентите са изчезнали: синът на посланика и момичето, което имаше проблеми със сърцето.

– Некадърници такива! Охраната на тази болница винаги е била под всякаква критика!

– Но досега никой не се беше опитвал да бяга! – отговори изплашено санитарят. – Не знаехме, че е възможно.

– Вън! Трябва да напиша рапорт за шефовете, да уведомя полицията, да взема какви ли не мерки... Кажете на останалите да не ме безпокоят, защото това ще ми отнеме часове!

Санитарят излезе преbledнял, понеже знаеше, че част от отговорността ще падне върху него – властимащите винаги постъпват така с подчинените си. Сигурно до края на деня щяха да го уволнят.

* * *

Д-р Игор взе един тефтер, сложи го на масата и се приготви да си запише някои неща, но се отказа. Изгаси и остана така в едва осветения от изгряващото слънце кабинет. Бе успял!

След малко щеше да си запише необходимото и да разкаже за единствения начин за лекуване на витриола: осъзнаването на живота. Щеше да назове и лекарството, което бе използвал в първия си голям експеримент с пациенти: осъзнаването на смъртта.

Може би съществуваха и други лекарства, но д-р Игор бе решил да посвети докторската си дисертация на единственото, което бе имал възможност да изпробва научно благодарение на това момиче, което, без да иска, бе станало част от съдбата му. Бяха я докарали в много сериозно състояние, с тежко отравяне и начален стадий на кома. Почти цяла седмица бе на границата между живота и смъртта – достатъчно време, за да му хрумне блестящата идея за този експеримент!

Всичко зависеше само от едно: дали момичето ще оцелее. И то бе оцеляло! Без никаква сериозна последица или трайно увреждане. Ако се грижи за здравето си, ще живее колкото него, дори и повече.

Но единствено д-р Игор знаеше за това. Знаеше също така, че неуселелите самоубийци имат склонността рано или късно да повторят опита си. Защо да не я използва като опитно животно и да се опита да отстрани витриола – или горчилката – от организма ѝ?

И д-р Игор изготви план.

Предписа ѝ лекарство, известно под името фенотал, за да предизвика признаци, подобни на тези на сърдечния пристъп. То ѝ бе инжектирано в продължение на една седмица и тя сигурно много се бе изплашила, защото бе имала време да мисли за смъртта и да направи равностметка на собствения си живот. По този начин според дисертацията на д-р Игор („Осъзнаването на смъртта ни стимулира да живеем по-дълго“, това щеше да е заглавието на последната глава от труда му) момичето бе започнало да изхвърля витриола от организма си и вероятно нямаше да повтори постъпката си.

Днес трябваше да се срещне с нея и да ѝ каже, че благодарение на инжекциите е успял да я излекува напълно от сърдечните пристъпи. Бягството на Вероника му бе спестило неприятното задължение да излъже още веднъж.

Това, което д-р Игор не бе предвидил, бе заразяващият ефект от лекуването на отровен с витриол. Много хора във „Вилет“ се изплашиха,

осъзнавайки колко бавна и неизбежна може да бъде смъртта. Всички те сигурно се бяха замислили какво ще изгубят и бяха принудени да направят преоценка на собствения си живот. Мари бе дошла с молба да я изпише. Други болни настояваха да провери отново състоянието им. Положението със сина на дипломата беше много по-тревожно, защото той чисто и просто бе изчезнал – сигурно за да помогне на Вероника да избяга.

„Може би още са заедно“, помисли си д-р Игор. Така или иначе, синът на дипломата знае адреса на „Вилет“, ако реши да се върне. Д-р Игор бе прекалено радостен от резултатите, за да обръща внимание на такива маловажни неща.

За няколко мига го обзе друго съмнение: рано или късно Вероника ще разбере, че няма да умре от сърце. Сигурно ще отиде при специалист и той ще ѝ каже, че организъмът ѝ е съвсем здрав. И тогава тя ще си помисли, че лекарят, който я е лекувал във „Вилет“, е голям некадърник. Но всеки, който се осмели да работи върху забранени теми, се нуждае от известен кураж и малка доза неразбиране.

А всички тези дни, които тя ще изживее в страх от неизбежната смърт?

Д-р Игор дълго претегля аргументите и накрая реши, че това не е чак толкова лошо. Тя щеше да възприема всеки нов ден като чудо – и то наистина си е така, като се има предвид вероятността да ни се случи нещо неочаквано във всяка секунда от крехкото ни съществуване.

Забеляза, че слънчевите лъчи стават все по-силни, което означаваше, че по това време пациентите пият сутрешното си кафе. След малко чакалнята пред кабинета му щеше да е пълна и ежедневните проблеми щяха да се върнат, затова бе най-добре веднага да си запише бележките към дисертацията.

Започна да описва подробно експеримента с Вероника, като остави за по-късно рапорта за липсата на условия за сигурност в сградата.

Денят на Света Бернадет, 1998 г.

КРАЙ

© 1998 Паулу Коелю
© 2000 Даниела Петрова, превод от португалски

Paulo Coelho
Veronika decide morrer, 1998

Източник: <http://izvorite.com>

Публикация:

ВЕРОНИКА РЕШАВА ДА УМРЕ. 2000. Изд. Обсидиан, София. Роман. Превод: от португ. Даниела ПЕТРОВА [Veronika decide morrer / Paulo COELHO (1998)]. Печат: Абагар, Велоко Търново. Формат: 20 см. Страници: 206. ISBN: 954-8240-82-3

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/2062>]